L'AUCA DE LA PEPA

BIBLIOTECA CATALANA

VOLUMS PUBLICATS

L'Auca de la Pepa, per J. Pons i Massaveu.
Argelaga Florida, per J. Roig i Raventós

EN PREPARACIÓ

Paulina Baxareu, per J. M. de Sagarra.
La Darrera Conquesta, per Josep Carner.
En Pere i altres Cantes, per C. Planas i Font.
Llibre d'Històries, per R. Casellas.
Rondallaire Català, per F. Maspons i Labròs.
La Mare Balena, per Víctor Català.

L'AUCA DE LA PEPA

J. PONS I MASSAVEU

ESCUDELLERS, 10 bis - BARCELONA

R.509.362

ES PROPIETAT

EDITORIAL CATALANA, S. A. — Secció d'Impremta — MALLORCA, ENTRE 287 I 289
BARCELONA

DONATIU
ENHER

I

Una mota de cabells rossos, embullats i caragoladissos, fets un manyoc d'encenalls de melís. Uns ulls esqueixats, vius: esqueixats com si els hi hagessin obert amb les ungles; vius com si hi tinguessin un diamant a dintre. Un nasset petit i bufó, foradat com amb agulles, que s'esmunyia al pessigar-lo. Una boqueta xica, rodona i xica semblant a un punt: tan menuda que, sa mare, en alletar-la, per no aferrar-se-li bé al mugró, hagué de peixar-la amb porronet de fira. Unes orelles rosades i retorçudes com caragolets de mar i un cos minso i vincladís el mateix que una canya verda. Tot això, mal abrigat per uns pellingots de cretona, que no li passaven dels genolls, fets a peces com un enrajolat de mosaic i ensenefats amb llenques de sargil, era el que en deïen els del barri: la Pepeta rossa.

Sense més amiga en sa infantesa que una mossota del mateix carrer, amb la qual s'aplegà pocs mesos, per haver-se'n anat de sobte a la volta dels Jueus, no era altra sa vida ni altres els seus aires que els d'un bordegas de barriada. A dur calces com ells, i a anar a estudi en lloc d'a costura, ningú s'hauria adonat del seu sexe. Amb ells jugava a *fet*, a *romamí romamà*, al *guardià de la bona col*, a *escarbat bumbum*, a quants jocs es discorrien, encarant se amb

els eepigate i estomacant als atrevits si la cosa així s'ho duia. Sols quan jugaven a *cavall-fort* o a lee *quatre pilastres*, contrariada per la impedimenta del veetit, formava de banda.

Llavors, ahandonant els seus companyons, sempre amb recança, endinsava's pel seu carrer, aquell carreró d'En Gatuelles, fosc, estret, brut, corb com un alfange, que neix al d'En Serra-xic, per a morir al d'En Llàstics; i encaterinant-ee per les seves botigues, encofurnades com a caue, hi esperava l'hora de les mongetes.

La primera visita era per al clavetaire. S'anunciava amb un «Déu vos guardi» proferit amb desgaire, com si llencés una escupinada; collava i descollava d'esma el caragol gros fins a sa mamella; pessigava els calaixone dels claus, encaetats a la porta, a llei d'aparadors, anomenant los, com si en repaseés la tria; mainals, dinals, dinals i mig, tatxes, ganxos, dobletes, rsblons, baguee, rosques...; suspssava les politxetes, penjants de la paret i enfilades com a rosaris; donava dos cope de mall a l'enclusa vella, que era el senyal convingut amb el clavetaire per a cridar a sa muller, salmejant-li la «bona nit», sn aparèixer aquesta pel balcó dels dintres, un balconet com un niu d'oriols; i rellevant al bo d'En Magí, que aprofitava els escapulons de llum per a onllestir les fsines escadusseres, inflant l'*orga* amb una mà i furgant sl foc amb l'altra, per haver plegat ja l'aprenentet, s'apoderava de la corretja.

Aquella escala de sons, aquells bufecs de la manxa en eingegar eos respirs, ferme, vibrants, profunds i en regularitzada gradació com l'acompanyament d'un tango, tonificaven tan bé els seus nervis, excitats pel seu deslg ds jocs, que fins s'hi condormia. Enclsada per aquell cant, per aquellee reparadores veus, endolcides com una cançó de nona, fins gairebé hi somiava. Conduïda pel seu desvari, acabalava ea situació, sa coquina situació, comparant-la amb la de les seves conegudes, les dels voltants de la barriada... Mes, quin desengany!... Totes, totes eren més eortoees que ella!...

Quan s'esqueia al mes de maig, era tant el seu engelosiment, que fins li queien les llàgrimes!... Des d'allí, des del peu de la fornal, espeternegant i tot la carbonissa i esbufegant la brasserada, les sentia a totes. Eren a cal fideusr, entorn l'aparador de la Concepció, acollant-s'hi com a serafins, tot cantant flors a la Verge i entonant la Salve. Mireu's si les oia que fins pel to de les seves veus les endevinava una per una. Llavors, fonent-s'hi, migrant-se per a ser hi, llençava la corretja contra el braç d'En Magí, esquitllant-se a corre-cuita envers l'entrada. Alçava el cap en arribar-hi, mirava a dalt, amunt, dret al pis del fideuer... mes, ai!... darrera sa cortina, la vidada cortina del balcó, llisa i tivanta, com subjectada per la barrsta, no s'hi veien ni les seves ombres. L'esclat de llum de lss aranyss i candelsrs que rodsjaven la Verge tot s'ho endulat...

—Ja te n'has cansat?... —rondinava en Magí, reposant les tenalles per arremangar-se la camisa.

Un gruny esgarrifós de la manxa reconvenia-la de sobts, i la Pepa, reprenent el llibant, tivava i encongia els braços fins a deslloriga-se'ls. Mes, a vegades, el cant de les noies i el brogit dels xicots la enquimeraven de tal llei que, sentint pel seu cos la borrosadura del desfici, plantava en sec a En Magí.

—Vaja, adéu...—feia aquest, mirant-se-la de cua d'ull i arreplegant l'anella ..—Adéu, cap ds pardals!... —afegia, somrient un xic, voltada de foc la seva testa com el nimbe d'un querubí i regenyant son rostre, estrafet per les emmascarades. Però la Pepa ja era amb la drapaire

Ah! Si a casa seva fossin rics, si tingués un vestit nou, net, planxat, almenys amb el seu llaç blau ds setí penjant de la cintura i la seva mantellineta de punt... També, també hi pujaria amb *aquelles*!.. No la rebutjarien, no, els de cal fideuer, si s'acomboiés amb la colla, anant-hi més endreçada!... Bé prou que li agradaven les mares ds Déu!... Se li esqueia tan bonica amb el seu mantell ds llana, blau com un tros de cel; sa cabellera, rossa com a brins d'or, caiguda en devassall per les seves espatlles,

sa blanca túnica de moaré, rematant en airosos plecs com el calze d'un lliri, i les seves sandaletes de cuiro reposant sobre el món, sobre aquell món que la serp del mal, batent de cua i badant sa gola, va enroscant-s'hi i descargolant-s'hi enverinada!... Però, com que a la pobra, llevat d'aquell vestit, mostruari en retalls apuntats com a joc de dames, sols li quedava la camisa, la pura i trista camisa, ni li calia aventurar-s'hi!...

La drapaire tenia el cau un xic més enllà, a la mateixa girada, entre la botiga d'una marmanyera i un magatzem de cuiros. D'aquell carreró, ventrut com ídol xinesc, el trau de sa cofurna en formava el llombrigo. Era un forat petit, fosc, enxobat, rònec; el mateix que un niu; amb els seus embulls i el seu crostisser de brossa. Al capdavall d'aquell niu, i a la claror d'una llumenera de tres brocs, la pobra de la drapaire hi acabalava sa plega.

—Quin dimoni s'ha trencat el coll...—preguntava a la Rossa, al veure-se-la al davant.

I regirant el contingut del sac, aquell corn de l'abundancia, estès als seus peus, del fons del qual n'eixien tota mena de rebugs, tota llei de deixes, tot de púrria, barrejat, emmanyacat, fet un garbuix, brut i polsós tot com arreplegat entre escombraries, continuava afanyosament la seva tasca. La Rossa s'ajaçava a terra, damunt l'ample sarrajolat regalant aigua tot temps; una aigua llorda, corrompuda pels drapots i el rovell dels ferros; espessa i negra el mateix que sutge; i després d'estossegar una estona, pessigollat el seu coll pel polsim dels rebrecs o la borra dels pedaços, si no moguda per la fetor del cau, mena de tuf ingrat com el que s'exhala d'un quarter a l'hora del ranxo o d'un hospital al repartir la sopa, l'ajudava a repassar la tria.

Lo de ferro anava a una part.. Lo de plom també.. Lo de llautó més enllà. Dels draps en feien munts... Els blancs en una pila.. els de color en una altra. Retriaven els blancs, separant els de cotó dels de fil; feien altre tant amb els de color, apilant-los per matèries, i, emprestatjant unes coses i

ensacant les altres, se'ls anava escorrent l'estona. A vegades, la llum, sedejant d'oli, *deia que no* pels seus tres brocs alhora, deixant-les tot d'una en les tenebres La Pepa, esporuguint-se, s'arrimava als sacs, estivats a la paret, amagant-se de si mateixa, en tant la drapaire, convençuda que els caramells dels brocs, amb tot i la força del seu buf, ja no es revifarien, trastejava per l'oli.—Que no veniu?...—esclafia la Pepa, esverant-se pel cruixit dels passos.—Sí, dona, sí; ja cuito.—Tinc una por!...—Por?—Mes, amb tot l que garlant així i aclucant-s'hi d'ulls, alentava un xic sa serenitat, tant l tant s'hi entretenia la drapaire, que acabava per perdre-hi l'esma. Sacs l cabassos, manyocs i penjarelles, enfilades l estivsa, tot aquell farrigo-farrago, embullat, entatxonat en la cofurna com una nou dins de sa closca, giravoltava a son entorn en macabresc remolí, espaordint-la fins al desfici. — Vés, no trobava el setrill, i el tenia als mateixos nassos!...—esclatava la drapaire, tornant amb la llumenera encesa. Els flams dels tres brocs anaven esbargint les ombres, i la Rosa, ja desaparegut aquell retaule apocalíptic que se li era encastat als ulls, recobrava sa energia.—Tornem-hi?—li preguntava la drapaire.

Un xiulet, un especial xiulet, prou conegut d'ambdues, les sobtava tot d'una, i la Pepa, alçant-se de l'empedrat, amb els ossos entumits i les cames adormides, s'esquitllava envers a fora.—Ja vinc!..—contestava al seu pare, empleat al ferrocarril, el qual tornava de l'estació per a reposar del seu treball i escalfar-se el ventre.

—Encara no n'hi ha prou?—reprenia el seu pare, amenaçant-la des del llindar de la porta amb la flambiera que duia.

Si hagués nat de bona família, la Pepa no hauria bandejat tant... S'hauria distret amb les joguines que els reis li haurien portat, fressejaria amb la seva mare, escarnint els seus tràfecs com una mona, o s'esplalaria amb entreteniments de col-legi; però, com que ella, llevat del *cou dinar* de terrissa, que li va comprar la seva mare en eixir de la *rosa*, més per

acomplir la prometença que per al seu regal, terrissa ja feta a bocins; i de la *nina* de cartró, vestida d'indiana, que li dugué el seu padrí quan baixà de Lleyda, pel darrer cop, ja tornada a quartos... al!... res més tenia per distreure's!... Fins als vells espolsadors, disfressats per ella de pagesa o de cuinera, segons l'aire dels *guiñapos*, i amb els quals s'entretenia entre hores, ja no els restava ni la simolsa!...

Així anà creixent.

A la mort del seu pare, el qual patia d'ofec, afecció contreta trastejant pel carril, ara prenent humitats, ara acanalaments d'aire, la seva mare, notant que la roba, amb tot i els farbalans sobreposats i dels allargs postissos, se n'hi entornava amunt «que era una pena», ma li engirbà els faldrillots que duia, tot sermonant-la amb reserva... No sé què li diria; mes el ros ocellet, sentint-se créixer les ales, s'anà enlairant, i enlairant, fins que, en topar amb les mateixes teules, s'encauà dins del seu propi niu.

—Ja ets massa gran, Pepa—diu que li havia dit la seva mare, signant-li l'empedrat amb despreciatius gestos.—Ja ets massa gran; ton pare no hi és; m'escarrasso molt; amb prou feines hi arribo!... saps què vull dir, noia?... Doncs, que cal que m'ajudis!...

Digué, li armà un vetlladoret per a exercir el seu ofici, l'hi va ensinestrar en uns quants dies, i, atalaiada pel treball, es li va acabar del tot la volandera. Muntava llibrets de paper per a fumar, dels de forma de cartereta. La seva mare els hi enquadernava i ella hi posava les gomes.—Mira, Pepa: si travesses de tants, un ralet per a tu, entens...—Això li digué un dia, el matí d'una festa; i la Rossa que, a darrera del ral hi beallumava tot seguit un floc, lluent i virolat, com el que duien en el seu coll les presumides del barri, s'hi escarrassà fins a arranar-s'hi les ungles. L'ofrena del ralet fou l'engranall que refermà l'ocell a la gàbia. Als tretze, tot just complerts, què podia ataleiar-la, fora d'anar bonica?... S'adestrà en l'ofici, llesta i enginyosa de si, puix de mainons no en venia; augmentà la feina, i tant anà

engrescant-s'hi, que reprengué i tot a la seva mare.

A l'hivern treballava a dins, darrera el balcó que donava a l'eixida; a l'estiu a davant, dessota mateix de la finestra. Quina finestreta la de la Rossa, de la primavera a la tardor, quan hi batia la solellada, esclarint el to de les pedres, emmorenides pel temps i folrades ça i lla pel tè bord i la molsa!... Era allà, dalt d'un quart pis, arran del cel, a la mateixa coronisa. Allí, dessota el ràfec del teulat, resseguit pels oronells, que d'any en any i de nissaga en nissaga n'han fet llur torrs d'estiu, possessionant-se'n per Sant Josep i abandonant-lo per Santa Teresa; allí, entalemada de violers i arrecerada pels murritorts, estesos pels canyissos; aspirant la flaira dels clavells i la xeringuilla dels testos i distraient ses orelles amb la cantadissa d'un verdum, empresonat dins de sa gàbia; allí plantava son niuet la Rossa. Asseguda al vetllador, amb son teleret al davant, redoltat per les raimetes dels fulls, les rimes de les cobertes, els plegadors de la tira i el tupí de les pastes; fent ballar alhora un sens fi d'instrumentets, menuts, desnarits, com aprofitats d'un necesser de nina; estivant pels rajols els llibretets ja enquadernats, per adotzenar-los un cop secs i empaquetar-los per grosses; jugant així, divertint-se amb aquell escampall, virolat i esquifit, com l'exèrcit de plom que el xicot treu de la capsa; bellugant-se i afanyant-s'hi en tant s'hi veia una gota- així passava el temps la Pepa.

A l'hivern fins que el clap de llum que esgaiava l'eixida s'escorria amunt, fonent-se per la torratxa: a l'estiu fins que el raig de sol, enrogit per la posta, traspuava per la gelosia de la verdor, gusplrejant pels envidrats i esmunyint-se per les teules. Llavors, en plegant, a plena fosca, si el vent descaradot per semblants altures no regolfava pel carreró, o si la pluja, pronosticada per les orenetes amb el seu bellugueig i revoladissa, no rebotia per la finestra, abocava-s'hi una bona estona. Arrecerada pels murritorts, envoltada d'ombres i eixorivida pels reflets de l'ocell que li donava la benvinguda així que la veia,

saltant i estarrufant-s'hi, com si un raig de sol tornés a revifar-lo, guspirejaven els seus ulls tal com cuca de sagrera resseguint el tronc d'un arbre

Ja no era allò del ralet, allò del floc, el que la seduia.. El floc i el ralet, esponjant-se i creixent, maurat pels seus traçosos dits, com clara d'ou batuda, havia canviat a poc a poquet ses formes. El ral es va tornar un duro, el floc un mocador, un sac, un vestit, una mantellina, si no unes polacres, i la Rossa, ja prou agraciada de si, neta i emboniqulda els diumenges, amb el seu pentinat de bucles i el serrellet al front, com feta una menestrala, s'emportava els ulls de tot el barri. La fama del seu monyo, que, més que a l'habilitat de la pentinadora, era d'atribuir-se a l'especial to del cabell, ros com una espiga al batre, la envaeia una miqueta. Mes, com al cap i a la fi, entre els atractius del seu sexe, no és pas el cabell el de menys valua, era natural que n'estés gelosa... Tot era u aquell rumbo o els pellingots d'abans, quan portava aquells vestits bigarrats i confosos com catifa moresca esllenegada pel frec de mils babutxes...

Al bo de la seva jovenesa, al tombar els quinze anys, ja no venia de passeig ni tornava de missa que no portés seguidors al ròssec. Sufocada per les seves amoretes, sorpresa per les seves miradas, aquelles mirades dels barbamecs, descarades i atrevides sempre, les galtes se li enrogien el mateix que préssecs gabatxos!

Mes, poc en feia cabal. Era encara tan jove!... —Prou que et vagarà, filla!...—li deia la seva mare, tova com un mató, observant que els pretendents, ja convertits en civils, se li acostaven a parelles.. S'hi enriallava, la Pepa, moguda pel ditxo, i com vela que, amb un somrís, amb un somrís dels seus grossos ulls, enrietats d'or, saldava, àdhuc amb escrsix, tants comptes d'acataments, servitudes i fineses, ni s'hi encaboriava mica.—Prou que et vagarà... Prou que et vagarà!..—pensava, interpretant el ditxo a la seva manera; amb aquella temença a lo desconegut, amb aquell dubte de lo incert, amb aquella inde-

cisió subtil, filla dels pocs anys i de la mateixa impenetrabilitat de la frase. Mirava de reüll; després, encuriosida pels seguidors, i afectant els seus aires i recalcant el seu garbo, cufoia més que presumida, dissimulava les seves emocions, tot entaulant conversa amb la seva mare.

II

Entre el clap del mosquer que l'amoïnava amb sa rondinamenta, per veure'l més sovint i tenir-lo mes a prop, sens dubte, un en distingia, ja conegut d'anys, l que no deixava de plaure-li S'estava al mateix replà, a la porta del recó, la que feia tres pujant l'escala i que, més que amb els ulls, s'endevinava a les palpentes. Era un xicot alt, prim, rosset com ella, un poc més esblaimat, com l'or en barra, i un xic pigat per la verola; una mena de pigadura roja i espessida, com si li traspués la sang o l'haguessin ruixat amb mangra. El seu rostre era una raresa, res pecava de guapo, però en feia estar en dubte. Al sorpendre'l distret, embadocat, groc i eixut de carns com era, fins inspirava llàstima · però, en entaular-hi conversa, en sobtar-lo en el seu natural, mogut i garladís com pocs en corren, trasmudava's de tal llei, que acabava per enguapir-s'hi. Es forraven els seus ossos: es tivaven les seves arrugues a l'impuls d'un permanent somriure; movia's el seu nas, esprimatxat i corb, seguint les inflexions de la seva veu, sonora i entendrida; guspirejaven sos ulls, irradiant sa llum entorn, fonent grops i anivellant caires, i el seu rostre, animat per sa vèrbola, que fluïa dels seus grossos llavis, suau i reposada com rajolí de fontinyola, tornava's expres-

sin, expressiu i simpàtic, motivant el sorprenent miracle. Un horrim de pèl ros, vellutat i fi com una aroma, que li cobria el sobrallavi, suriolava més sa fisonomia. No semblava sinó que el seu esperit, traspuant pels seus ulls i esbargint-se arreu, amorosís l'aspresa del seu rostre, interposant-se entre ell i els circumstants convertit en vel de lluminosa glassa.

Es deia Lluís, però ja ds menut l'anomenaven «Perdiueta». No sé si el rebatejarien amb aquest mot pel bellugueig dels seus aires o per la cara pigada; però, gran i tot com era, encara s'hi entenia. En lo qus li mancava gràcia era en el vestir. Res li lluïa. Barroer de natural o tant-se m'endona de mena, tot li baldejava...

Ja feia temps que vivia allí, en aquell recó de replà, al peu mateix de la torratxa. Sa mare, al restar vidua, havia llogat el pisst, per mor ds fer estalvis, i en Lluís, a la mort d'aquella, per consemblant raó, ultra l'estimació que li dua, puix gairebé hi havia nat, continuà vivint-hi. No passava d'un cop de puny, mes, encara que esquifit, de tot hi havia. El seu corrsdoret, si seu parell de quartos, fosc l'un, com pels sndreços; el seu recibidor, molt bufonet, si no fos petit; la seva cuina, amb enrajolat de València; una bona sala amb alcova, etc., etc., sinó que el sostrs era desnivellat i caiha anar amb compte per no topar amb les bigues. No treia al carrer, mes, quin mirador el de la galeria del darrera!... S'hi veia mig Barcelona! El que és per espai... De terrats en amunt, la boca per mesura!...

No tenia ofici en Lluís, definit almenys; pero tocava moltas tecles. Pintava i adobava vanos; feia flors artificials; afegia testos ds cristall o de porcelana, del que fossin, que per a tot era prou destrs; fabricava agulles ds pit, botonets per a les orelles, pintes i passadors per al monyo, de banya o ds vidre, fosos, que sll mateix es tenyia; i amb semblants indústries, sxercides sn les seves corresponents temporades, i aprofitant el dia de sol a sol, ss la passava, si no molt bé, tau tau. Els vanos i la quincalla eren, entre la pluralitat ds sss entrstingu-

des feines, les que més li produïen... Sa mina més segura el capricі de les senyores. Algun d'aquests, els de més durada, amb tot i la vereatilitat d'aquelles, li havien posat els ossos a lloc. Quan les llàgrimes de Polònia, aquelles boles de vidre, de colors virolats, grosses com ous de pardius, que les letxuguines es penjaven en les orelles, explotà tan bé la fuga en Lluís, que portà cent duros a la Caixa. Altra de les modes que li deixaren més *llevat*, fou la d'uns pomets de margaridoies que les afiliades al carlisme es posaven al pit, al costat o entre els bucles. Simbòlica protesta, manifestada passivament contra el *nou ordre de coses* iniciat pel liberalisme, en son més alt grau d'esplendidesa en aquelles circumstàncies, que donà molt que parlar, i que atrafegà en Lluís una bona tongada...—Alça, noi: sembla que dóna això dels llanuts!...—exclamaven els veïne, entusiasmats amb la República. Ell se'n reia; i com que del mostruari de la política, mée assortit de tons que el d'un tintorer de sedes, jove com era encara, no n'havia triat el color: «Viva el Papa!..» «Viva Carlos VII!...», repetia, afegint a tota veu i tot fregant-se els dits:—Mentre en ragin d'*aquestos*, el!... que amb el que no hi entenc no m'hi fico!...

Amb el que no atinava ningú, era on havia après, d'on era tret aquell enginy, aquella habilitat i traçuderia per a futeses i frivolitats que, amb tot i tenir de comú llur menudalla, implicaven coneixements tan diversos. Son avi era teixidor; son pare valsr; sa mare argençadora; oficis que, a part de lo casolans, en res més se semblaven. Furgant i enfondint, algunes, la mare de la Rossa entre elles, arribaren a esbrinar que l'altre avi, sastre d'ofici, en enviudar de la *primera*, s'havia acomboiat amb una valenciana, neboda d'un fabricant de vanos, que tenia nom de primorosa, i com que en Lluís, orfe de pare i mare, en aquell temps, passava el dia a casa de l'avi, atribuïren a semblant espurna l'encomanadissa de ees gràcies.

Degut a tal do, no menys que a la plagasitat del seu geni, era que en Lluís, a més de veure's conside-

rat pel barri, gosés de certes franquícies entre els estadants ds l'escala. Sol f solter com sra, la mònita ds la vida l'hauria obligat a pràctiques que, encara que no desdiguéssin de sa condició, foren impròpies dsl seu sexe, però els seus veins, atinant-hi amatents, per no ferir-li la susceptibilitat, l'afranquiren, generosos. Semblant distinció, que inicià la mort de sa mare, anà accentuant-ss i creixent a mesura que es féu home. ¿No era de suposar que ss'n veuria un bull si a més de sa feina hagués d'atendre als mil i un quefers domèstics?... Pensaren algunes que calia, que era de llei ajudar-lo, per simpatia envers el noi o pel grat record de la difunta. I la una endreçant-li el pis ds tant sn quant, l'altra rentant-ll f rspassant-li la roba, l'altra duent-li la minestra o avisant pel carbó, amb mitges excuses l'alleugerien de ses càrregues. En canvi, en Lluís, corresponent a llurs servels, els enganxava la pisa o els adobava els trastos, convertint-se en curandsro ds tots els parament del barri. Com el coneixien de tan remenut, qui més qui menys, més que com a vef, se'l considerava com a propi.

Quan donava bo de veurs'l era per les entrades de les estacions, a l'snsopegar-se amb les primeres fugues. ¡Quin tragí el del seu piset!..Un moll en petit—com algunes deien.—Si ara no et retires!...—afegien altres, des de l'entrada, observant que ni sabien on assentar els peus.

La sala, el menjador, el recibidoret, el passadís, àdbuc la cuina, tot vessava d'embalums i noses. A l'època dels balls, pel cor de l'hivern, quan la tongada dels dies rúfols, dels temps humits, dels panellons i dels constipats, emmurriant a la gent i entristint-bo tot, arriba a fsr-ss estantissa; llavors que els arbres, abandonats pels ocells i despullats de ses fulles, ratllen l'espai amb ses pèlades branques, ertes i embullades com un manyoc de cordills, el piset d'en Lluís, rublert tot ell de poms i toies, semblava una primavera... Apretat per les comandes, s'estacava al requartet on tenia eis estris, ja guarnit amb el seu davantal blanc, i allí, arredossat pels

mazos de filferro, per les garbes de roselles i sempreviveg, que li servien per als botone; pets pomells de violes boecanes i pels enfilalls de motllos; amb els fulls de paper sedant i la capsa dels eetins de Florència, escalats de colore, sobre la taula, entre el pot de la goma, la renglera de xicres amb pintures i el manoll dels tronquets, allí, assegut sn son escambell, forrat de cuiro; cot el cap i bellugosee ees mane com una llançadora, hi trescava fine a la vetlla. En plegant, recollia la tasca, que trasbalsava del quartet a la sala, i escampant-la arreu, si no en tema prou amb les cadires, apariava les comandes... Llavors, fressejant d'aci per allà, viu i llest com un esquirolet, anant de *flor en flor* o de matoll en matoll, millor encara, és quan més just li esqueia el nom de «Perdiueta».

Si era a l'estiu, al fort dels vanos, allò semblava un encant. Paletes i pinzells, llenques i retalls, branillatges i andròmnes, tot eixia de pollaguera. Els rengles dels vanoe i les restelleres dele «paisos», allargant-ee des del balcó, s'estenien per la eala, feta un moeaic o com si un raig de sol, traspuant per acolorits vidres, es descompongués per les rajoles... Un gerro esvorancat, un fruiter sense peu o una ampolla ferida, esperant l'hora de ea curació des del plà de la calaixera, eren ele muts testimonis dels seus afanys, dels seus desvetllaments, de les seves àneies.

Quan mée boiava la feina, la mare de la Rossa, compadint-se de les seves angúnies, e'oferia per ajudar-lo... Es a dir, s'hi oferia; emprenia-ho pel seu compte. Un matí, al bo d'una d'aquelles temporades, tot rafent-li el llit i endreçant-li els mobles, en tant ell, amorrat a terra, hi estenia ets vanos, se les hagueren de casorie. La Rossa e'esqueia allí...

—No te'n pots estar, noi!... Necessites una dona com el pa que menges!...—li digué la Tules, afegint:—Poc estaries així, prim com un misto, si et veiessis mée ben cuidat!...

—Què va de bo, mare?... Quin acudit!... Mentre no li creixessin els amoïnoe!...—reprengué la Rossa.

—Ella fos elxerida!...—afegí la Tuies.

—Busquseu-me'n una, vóe que hi teniu la mà trencada!...

—Que et penses que sóc la Paula dels casaments, la del carrer dels Cegos; que se n'ha fet un oficí... Mes, ni això li dóna! Ja te sort de tirar plts, d'atrassar dides i dels recadoe per lee burres, einó, prou ballaria ele goige de Sant Prim.

—Busqueu-me'n una, vaja!...

—La d'allò, tu; la Emília, potser...—esclatà la Tuiee, picant-se el front.

—No.. per Déu... ja la conec prou; i a mée... és morena—reprengué en Lluís, amb desprecl.

—Ah!... mira-te'l!... rossa, la vols?—eeclafí la Pepa, reullant-lo amb picardia.

—Veuràs, nòs amb nòs, com els de Cadaquée. Que vols dir que no em voluran les rosses?...

—I si, homs!...—reprengué la Tuies, com reconvenint-lo.—No t'ban de voler!... Un xicot com tu... vaja!... perquè els homes si que noi.. vols que t'ho digui?... tots sou prou lletjos... Que sigueu treballadore!... Que porteu amor a casa!... Això és el que havem de mirar!... I com tu, mal està el dir-ho...

—Potser ss creu que no m'hs rentat avui!...—esclafí en Lluís, eomrient a la noia.

La Pepa es va mirar els vanoe enrsstellerats pels rajole, s'ensarià tot d'una, contestant amb indiferent gest, i com que, en alçar el front, es va topar d'ulls amb en Lluís, que se la contemplava amb insisténcia, enrojolant-s'hi de sobte, hi engegà una ferma rialla.

Ho pressntien tant, ho veien tan de lluny que l'un era nat per a l'altre!...

III

Un sobtat incident, l'aparició d'un tercer en discòrdia, vingué a torbar tot d'una aquell esperit d'intel·ligència que la Rossa i en Lluís, en un moment de luciditat, s'havien comunicat amb la mirada.

L'esca del pecat era un xicot alt, bru, sa de color, crespat de cabells, negres com l'atzabeja, i de mirada fosca. Dos sécs ondulants que se li arrelaven als extrems dels llavis dessota mateix dels rinxos dels bigotis, donaven al seu rostre l'aire d'un permanent somriure; i ho feien amb tal justesa, per cert, que sols pel guspireig dels ulls se li distingia la rialla. Així com sa mirada, en el seu natural, amagava sa vivor dessota el recer de celles i pestanyes, quan reia de grat, quan s'abocava a l'expansió, aclarint-se-li tot d'una aquell espurneig d'enlluernadora llum, fins marejava de fixar-s'hi. Era allò, allò que manca als pobres cecs quan riuen, aquell amaniment de llum, que bé podríem dir-ne la il·lustració de la rialla.

S'havia rellogat amb la Feliça, una matutera de petroli, que s'estava al mateix davant, en la casa d'un escultor que, per mal nom, li deien «Cristo».

La Feliça, tan estreta de puny com ticanyosa de geni, a conseqüència de disputes amb el seu rellogat sobre intrusions (es les havien sovint per mor d'un

corredoret declarat neutral en firmar el tracte) es va trobar un dia amb el pis mig buit i el rellogat ja fora. Com tres duros de lloguer, sols per ella, eren càrrega prou feixuga, donà veus tot seguit per a substituir l'hoste. En Manel, que així s'anomenava el sobrevingut, va saber-ho i, ben dit i millor enraonat, acabaren pen entendre's. La Feliça se l'hauria estimat vell, un de vell, calb ja i planant de peus, com el mestre de minyons que li acabava de fugir, no pel dir de la gent.. perque... vaja!... prou s'ho coneixia!.. sinó perquè de vegades, si es recorden de qui els cuida o no saben a qui llegar, es va a riscos d'alguna deixa!...

Al pujar-hi els trastos (un catre de fusta campit de verd, nou de trinca, com eixit dels encants, un matalàs, tambe nou, però amb ganes de créixer, de curt que era i magre; un bagul forrat de pell, guarnit amb tatxes de ferro a doble rengle, com la sola d'un borcegui de xicot; un lligall de bastons i paraigues, no tots amb mànec, i uns feixos de llibres pelats dels lloms i rosegats de les cantoneres ningú, ni la mateixa Feliça, en sabia la biètòria...

—Un rellogat... Un de Tortosa que li atrassà la de la verdura...

Mes, encara en Manel no havia aclucat els ulls en el seu nou cau del carreró d'en Gatuelles, que ja tots els veins li esbrinaven l'auca.

Feia tres anys que era aquí. Els seus pares, imbuïts per un parent que era metge de poble, l'enviaren a Barcelona perquè hi cursés la medicina. La seva mare, a la que prou greu li sabia, li guarní el farcellet (un mocadoràs dels d'herbes, amb sis parells de mitjons, fets entre estones; quatre camises, tres de viades i una de blanca per a les festes; mitja dotzena de mocadors de fil; dos parells de calçotets de retort i un parell de samarres de llana fetes amb agulla per a guarir-se de la «bìscoreta»), recomanant-li amb el plor als ulls que no «dixés d'escribir» si no volia «matar-la»; el seu pare li allargà cinc duros, tres en peça i dos en menuts, repetint-li que estalviés, que costaven d'haver, i que fugíe de

tot vici, a fi d'aprofitar-se dels estudis i de conservar la mota. En Manel digué a tot qus si, i després ds sumicar una mica, besant a l'un la mà i pstonejant a l'altra, s'encabí al cotxe.

Un company seu, amb el qual s'havia cartejat a l'efecte, passà a rebre'l a la seva arribada, i entrant-lo de mig fadrt, ja a l'endemà mateix, per ésssr dijous, en una barberia de barri, on ell havia fet l'aprenentatge, el va deixar per acomodat. Matriculat tot sseguit, es va barallar amb l'amo als pocs dies, sobre les bores d'estudi, per escurçar-li aqusll les ds la son i allargar-li les ds la feina, amb qual arreglo no s'hi convenia; i, en bitza ds col·locsció i net de butxaca a les tres setmanes, acabà per desesperar-s'hi. El seu amic, encoratjant-lo, li va atrassar altra plaça de mig fadrí (per a dissabtes i diumenges, internmament), procurant-li, més endavant, i gràcies a les seves relacions amb un procurador tortosí com ells, qus per fer vida a Sant Gaietà sols mancava que s'hi portés el catre, autos, pediments i tota mena de *patracols* per a treure'n còpies. Millorà de casa, poc temps després, i, menjat, begut, fumat i vestit (vestit a tongades, amb deixes del company i el de la cúria) i granejant a més amb sl producte dels escrits, qual font no se li estroncava mai, degut al seu bon padrinatge, se les xalava com una persona... Així passà dos anys... En matricular-ss psl tercer, ja aconseguides, si bé amb prou pena, les anteriors assignatures, un company de classe, empentant-lo a la «bona vida», va desviar-lo de les seves mònites... Anà al cafè, xumà puro de tant en tant, un xic per assaborir-lo, un xic per a vsurs a la Júlia, l'estanquera que els hi triava; punyí sl taco; jugà ai «palito» i a la «trenta una», fent la travessa de *mitja*; s'embrancá de nits pel carrer Nou, visitant a la Lola o la *Xata, sense cap intenció*, per acompanyar-hi el *socio*, i desatenent l'ofici i oblidant la carrera, anà pervertint se a corre-cuita... Per la lletra de les fulles es podia entreveure son estat; atapeida quan feia «bones»; esclarissada quan feia «males»... I com les males ss

li anaren fent estantisses, i ell, aclarint la lletra de les fulles, feia pujar a ral el que sols valia sis quartos, avorrint-se'n el protector, li va retirar ea confiança... Una carta del seu pare, fregant-li les orelles i amenaçant-lo en encabir-lo a Marina ei no es reportava tot seguit, va atiar-lo per la drecera .. Es va llogar per fadrí, altre cop; reprengué els estudis mig perduts aquells anys, puix ni s'examinà tan sols; implorà l'auxili del protector, per lo referent a les fulles; i canviant d'estatge, per a fugir del seu company, es rellogà amb la Felíça...

No ho saberen tot els veïns del carrer, tal com resta esmentat, almenys; mes, el que no esbrinaren per la dispessra ho esclariren amb llurs sospites... El que deixaren en dubte, després de posar en observació al nou hoste, fou el que respecta a ea moralitat. Com no li eixia a la cara els eemblava que no podia ésser.

Una de les que més lluny s'ho creien era la Rossa. No li cabia, no s'ho podia figurar que fos així, un tabalot, un taül, un tronera, un jove com aquell, com aquell que tenia allí al davant, atrafegat tothora en sa tasca!... Un jovs que, dsl matí a la nit, fora els dijous, dissabtes i diumenges, s'aqueferava com un esquirol, al peu mateix del balcó, darrera eis vidres, ara llegint, ara gargotejant, enfeinat sempre, senss permstre's més repòs que el de cargolar-hi una cigarreta!... Un jove tan seriós i tan prudent, que al sorpendre-la a la finestra, a la seva finestra, tan a prop del seu balcó, que gairebé podien encaixar-hi, baixava els ulls, avergonyit, no gosant ni saludar-la pel temor de confondre's!...

I amb tal temeritat defensava al sobrevingut la Rossa en bescantar-lo ees veïnee; tanta punya posava i de tals subtileses es valia en excusar-lo per sa suposada conducta, atribuïda per ella a malvolences, en part, i a les lleugereses de la joventut, per altra, que la eeva mare, no sabent com dir-li-ho, com expresar-li-ho, sense ofendre-la en son pudor, sense enrogir-la de vergonya, l'amonestà... per batxillera!...

Aquell reny de sa mare la mantingué en insomni tota la nit... Quina n'havia feta, de quina mena fóra aquell pecat, que greu havia d'ésser per a infligir-li tal penitència!...—s'anava dient la Rossa, tot regirant-se entre ele llençols Rumiant i encaboriant-s'hi, furgant i enfondint arreu, agullonada pel dubte, descobrí el fone del mieteri Aquella ullada d'en Lluís en bromejar sobre casoris, paga i senyal que refermava una promesa, relluïa per la fosca zigzaguejant-hi com una rúbrica.—Bé, i què?...—va repetir-se, reconeixent la influència de sa mare en semblant aseumpte, el pee de qual autoritat tan ferma com inconscientment sentia:—I què?... Tant dels altres ja sóc que ni puguí dir el que peneo?...—Desliigà la fantaela, va enlairar-se amunt, amunt: estengué el vol a lee palpentes, d'aquí per allà, com una rata-pinyada, recorrent espais sene fi, rublerta de llum i camplta de suaus colors, fins que, capolada de divagar, repoeà en el calre del mateix dubte... Mee, aseerenada pel tragí, ja esbargit el seu atolondrament, anà establint comparacions entre en Lluís i l'estudiant, que era la dèria que la obsessava, acabant per adormir-e'hi.

L'endemà, de bon matí, i deeprés de fregar-se una estona els ulls com si els hi emboirés alguna imatge, encaetada encara en ea retina, saltà del llit a correculta La impressió de l'aigua a l'esbandir-se en el gibrell l'eixoriví una miqueta. Somrigué, e'enserià, tornà a somriure; ee refregà de nou els ulle com si aquell tel, coent a toms o peseigollant-la, la mortifiqués encara; reüllà el mirallet de zinc, suspès darrera el finestró com un pèndol de rellotge, tot eeclarint-se als bucles, i resolta a no encaparrar-e'hi, s'es quitllà dret al eeu quarto.—Serà el que Déu vulgui—ee deia, conformada com un moro, mée que per sa fe, per un fatalisme de conveniència

Ja s'assela al vetllador, ja s'hi entretenia, endreçant la feina i amanint els seus estris, quan un tremolament de vidres va sobtar-la. Badà un xic la finestra, ullà per entre els testoe, recatada com una monja; s'hi abocà tot al plegat, empentada per la

incertitud, l abocant-se l més abocant-s'hi per a sor pendre el nou veí, el matinador estudiant que ja s'amanía per a escriure, grinyolà de sobte un dels porticons mogut al pes del seu cos, esverant en Manel i descobrint la tafanera ...

Es creuaren llurs mirades, s'enrogí la Pepa, i el jove, apoderant-se de la situació, esclafí entre somriures:

—M'ha donat un susto, vostè!... Còm es diu, l dispensi?... Ha d'ésser molt bonic el seu nom!... Pepeta?...

—Em sap molt greu! No me'l creia tan espantadís!...

—Vol creure que encara tremolo?... M'ha sobtat, vegi. Sap què hauria de fer?... Donar-me unes violetes. Un pomellet de violetes... Potser amb sa flaire em retornaria!...

Endolcí la veu en dir-ho, gualtà a la Rossa amb una de ses tempestuoses ullades, l amostant ses mans i sacsant el cap amb salameria, pidolà de nou les violee.

—Gràcies!—afegí, rebent-les al vol l acoetant-selee als llavis.

Confosa la Pepeta, s'esmunyí pels dintres.

Ee va assentar al vetllador, en arribar-hi, remenà la feina; enganxa i desenganxà llibrets amb marejadora fuga; mes, fixant-se-li en la memòria, a pesar de sa distracció i àdhuc amb tossuderia, el reny de sa mare juntament amb la imatge d'En Lluís, s'anà entristint l entrletint, passant el jorn en desfeta múrria.

VI

La mare de la Rossa, observadora i previsora com totes les mares, notant que la seva filla, de dia en dia més finestrera, desballestava sos propòsits, inconscientment si no a sabudes, s'amaní per a fermar-la. Ella també, com sa mateixa filla, adonant-se d'aquell desviament, d'aquella inclinació de la noia vers el sobrevingut, accentuada de poc i que comprenía de sobres, va posar en Lluís i l'estudiant en el tirabuquet de la seva conveniència. El plat d'en Lluís, com era natural, fou el que donà la caiguda.

Entre un estudiant carregat de vicis, segons deien, sense patrimoni conegut i amb la carrera més amunt dels núvols, i un xicot com en Lluís, treballador, destre, ple d'enginy, exemple de bondat i amb un reconet no despreciable a la «Caixa», no calia amoïnar-s'hi. La fal·lera de sa filla no la capficava gota. Criatura, encara, per no haver sortit del niu, s'ho pendria com una joguina; joguina que ella cuidaria prou de pendre-li de les mans, si com prengués que s'hi afectava massa.

Així ho suposà, i conceptuant que en Lluís, adavantant-se un xic en sa empresa, li refermaria el casori, resolgué embestir-lo.

S'esqueia en Lluís allavors en una d'aquelles temporades que, per ésser de traspàs, més l'encaparraven. Llest de les flors i ja a la cua de l'hivern,

viatjà, com tenia per costum, en torn les quincalleries de Barcelona i argenteries de fama, investigant sos aparadors i inspirant-se amb les seves novetats, a truco d'inventar-ne alguna que l'entretingués fins als vanos. Cert vespre, llambregant per l'Argenteria, es fixà en un adreç d'or, del qual penjava en cada una de ses peces un serrellet de torçal, capçat de robins en escaient caiguda, tan senzill i elegant de forma, que se n'hi emportà la vista. S'endugué el dibuix en els seus ulls, dins son cor, clavat en el seu cervell; el traspassà al paper en barroer croquis, en arribar a casa, i dos dies més tard, canviant el fris de l'agulla, substituint les pedres per boletes variades de colors, modificant l'etxura i estrafent les arrecades, va girbar-se'n un mostruari. L'escaure's en moda el gust escocès, virolat i llampant, gust que dominava en tots els gèneres i que tan bé s'avenia amb el serrell de boletes, proporcionà tan d'èxit al nou tipus, que en Lluís no s'hi entenia. Marxants, establiments, parades; ningú venia altra cosa. Atrafegat amb els adreços, que no el deixaven ni respirar, totes les altres feines li quedaren enrera.

—Apa, Lluís,—li deia la Tuies, sorprenent-lo en el tragí,—en acabat d'aquesta a plantar casa...

—Jo que la pogués aprofitar!... —responia en Lluís, planyent-se que les mans no li abastessin.

—Mira, noi; com que quan passen es quan donen bo d'arreplegar, si et sembla que la noia i jo podem servir-te d'ajuda... entens? No has de fer sinó dir-ho... Veuràs; jo per córrer i per recados... Perquè, clar!... No tinc dits per delicadeses; mes, pel que fa a la noia, jo te'n responc... Mal m'està el dir-ho, Lluís; però aquelles mans el mateix teixirien cabells d'àngel que estopa crua.

En Lluís hi badà els ulls, s'ho rumià un xic, comprengué els desigs de la Tuies, refinant-los amb sa penetració, i després de madurar-s'ho, acceptà la oferta.

—Però amb uns pactes—afegí—: pagant el que sigui, Tuies...

—Això rai; no ens barallarem pas per suten dre'ns.

La Tuies ho digué a sa filla, remugà un xic aquesta, excusant se amb els llibrets; mes, convençuda per sa mare, qus no deixava de vista els ssus propòsits, es va conformar amb el canvi.

Poques lliçons li foren menestar perquè eixís alrosa de sa tasca. Adhuc en Lluís ss'n sorprenia. Llestesa i traça com ia d'ella per a engalzar els serrells i reblar els clauets, fins el felen dubtar de sa suficiència... Les pstites alicates i el remenut martell, moguts per les seves lleugeres mans, rondejaven el cargol, subjecte al caire del vetllador, el mateix qus si s'empaltessin.

Què tal?...—preguntava la Tuies a en Lluís, quan hi passava per arreplegar la fema.—No t'ho havia dit, que per a tot servia!...—

I com que ella no li prestava altra ajuda que la d'embolicar-li les *joies* amb paper fi, estotjant-les o encartronant-les, segons els encàrrecs, per a empaquetar-les després per dotzenes, a més de portar-les a les botigues, afegia:

—Ai, si jo hagués nascut tan primorosa, poc m'escarrassaria, com m'hi escarrasso!... Tot és u, treballar així, assegudet com qui tria mongetes, o uns *baldeios* com els que jo halg de fer, qus ja ni sé on em queden els ossos!...—

En una d'aquelles vstlles, en el més fort de l'*agobio*, encoratjada per haver sobtat a sa filla xerrotsjant amb el *vei*, resolgué empaitar-lo. S'esquelen a l'escala.

La Tuies tocà en Lluís del braç, en tant aquest se'n passava al seu pis, exclamant en veu baixa, tot preparant el terreny:

—Sabs, noi, que si això dels adreços dura et donarà encara més profit qus lss llàgrimes ds Polònia!...

—Si dura; ja ho dieu, vos; però, ¿l sl se m'estronca en mig del curs, com aleshores dels camafsus, deixant-me un empantanec de material que se m'empassi les ganàncies?...

—Anem, anem; que no t'ho creus així!—respongué la Tuies, recalcant un xic més sa manyagueria...—No dius que et plouen els *pididos*? Què plou-re?... Xafaguejar i tot! . I *puensas*?...

—Bé, sí; sort de la Pepa, per això...

—Es que ja pots dir-ho!...

—No, no; ja es hona ajuda, ja.. Ara si que pot m'apuraria per les tongades, reflant-me d'ella!...

—Mira, noi, això si que tu has de fer-ho.. Com que jo no puc entrar en els teus pensaments!... Repara que alegre està—afegí, signant per l'indret del quarto on cantarellejava sa filla.

En Lluís enlairà el cap, es recolzà a la paret, com si la «perdiueta» plegués ses ales, mirà al lluny, seguint el dit de sa veina, ert i fix com una agulla, escoltà la Rossa, àdhuc embadalint-s'hi, i després de rumiar-s'ho, respongué amb re-oluci

—Per any nou, si vos sembla!... Vós direu!... Per mí si que... Voleu creure-ho?... Ni m'ha bagat de pensar-hi!... Què hi dius, tu...—afegí, dirigint-se a la Rossa, la qual, encuriosida pel xiu-xiueig, com pareixia a la quieta.

—Si no sé de què es tracta!...—reprengué sobtada.

—I si ho poséssim per Corpus?...—afegí la Tuies, reprenent-la.—Veuràs, per haver-ho de fer! . Eh noia?...

—Al ple de la fuga?—observà en Lluís, en tant la Rossa s'hi arronçava d'espatlles.

—Millor, home: així tindràs qui t'ajudi... Però... tu mateix... Cavila-t'ho!... No em demanaves una dita?... Doncs ja la tens... En quant per mi, encara que és un xic a la vora...

Uns crits d'auxili, esglaiant-los tot d'una, els priva d'entendre s

Provenien de baix:—Paula... Rossa... Tuies...—se sentia celobert amunt.

En Lluís, la Rossa i la Tuies, coneixent la veu de la Tecla, es llançaren graone avall...

—Correu!... Veniu!... Cuiteu!...—repetia la Tecla, esparverada.

Era la Beatriu, filla de la Tecla i del Ton, músic de l'Ajuntament, que havia agafat de sobte un fort atac de nervis. Sa mare es trobava sola, puix el seu marit s'esquela d'ensaig, i no sabent com arranjar-s'ho, hi suava d'angúnia. Als pocs minuts tota la gent de l'escala es reunia a casa la Tecla.

—Xopeu-li els polsos!...

—Ruixeu-la amb vinagre!..

—Doneu-li una clau!...

—Aigua benèita!...—afegí la Tuies, despenjant la pica.

En Lluís, que subjectava la Beatriu, agarrotant-li els braços i apretant-li amb els seus genolls les cuixes, no s'hi entenia de feina.

—Doneu-li una clau!..

—Xopeu-li els polsos!...

—Vinagre!... Vinagre!...—repetien.

Esfereïda la Tuies, que era la més entrant de la casa, no ensopegava amb res, amb tot i escaure's cada cosa a lloc.

—No us esvereu!...—alarí la Rossa.

- Ja vinc!.. Ja vinc!..—esclatà una altra, remenant arreu i etzivant-ho tot en orris.

Es va desbandar el mosquer, en cercament d'an dròmines, pujant unes i davallant altres, i als dos minuts els cantirets, les claus i els setrills s'hi comptaven per dotzenes.

—Aparteu vos!... Aparteu-vos!... Vinagre!... La ruixarem una mica!...

En sentir-se la impressió del líquid la Beatriu hi espeternegà tota ella com esperitada.

—S li donéssim la clau?...

—O l'aigua benèita!...

—La clau!. La clau...—repetí la Pona, una de feixuga, la qual no podia tombar-se que no fes una malifeta.

—I qui li obre les mans?... reprengué en Lluís, suant a llàgrima viva.

Provaren de descloure-les-hi d'una en una, calent i tot la Pona de cul a terra al refermar l'estrebada, fins que la Tuies, amb ajuda de sa filla i d'en Lluís

que ja no podia més amb els seus punys. li feren estrènyer la clau. Mes, la tivantor no cedia.

—Obriu!... Obriu el balcó. De bat a bat, que li toqui l'aire!...

La Pepa hi corregué.

En ajustar els porticons, adonant-se de l'estudiant, que s'abocava a la barana encuriosit sens dubte pel xiparri, esclafí resolta:

—En Manelet!. Potser en Manelet!.. (Feia vuit dies que li sabien el nom). Com ja és mig metgs!... El crido?

—Just..

—Sí!...

—Cuita!...

Pocs segons després el rellogat de la Feliça s'apoderava de la malalta.

—Vostè... Per Déu!... Basquegi!... Basquegi, que no hi entenem fotil·la!...recalcà la Tuies.

—Per Déu!... Mogui's! Mogui's, que no se m hi quedi!..—reprengué la Tecla

—No es trastornin, dones!...—exclamà l'estudiant, agenollant-se als peus de la Beatriu, i contemplant-se-la una mica.

—Un llum!... Porteu un llum!...—esclafí de sobte, prenent-li el pols i badant-li les parpelles, després d'ajaçar-se a terra.

La Pepa hi comparegué amb un llum.

—Aquí. No el mogui d'aquí.. Fixo... Ben fixo... Que li enlluerni la nina!.. Més a prop... Encara més.. Què té por de socarrimar-li les celes?... Així.. Ara... No pateixi!... Ja ss'm pot acostar que no li encomanaré cap xacra!...

—I ara?... Què li fa?....—deia la Pona.

—Deixeu-lo fer!...—respongué la Feliça, signant-li «mutis» amb els dits als llavis.

La Rossa, de genolls a terra, arran mateix de la Beatriu, fins s'aguantava el respirar per no bellugar-se. Roja pel flam del llum semblava una borratxona.

La faram de les veines amb ses andròmines entre mans envoltaven en Lluís, en Mansl i la Pepeta,

planyoses i mústigues, com si el cor se'ls pugés a la cara. En Lluís, aferrat a la Beatriu que hi petava ds dents, reconcentrava tota ea energia per a contenir-la; en Manel, esporuguit per l'èxit de la operació, inspirada en una gasetilla de temperament hipnòtic i els resultats de la qual desconeixia en sa pràctica, tot badant-li les parpelles hi tremolava d'angúnia; i la Pepa, apropada a en Manel, tan a la vora que es fregaven eos cossoe i es confonien ses testes, sentint i tot en ses galtes l'alè ds l'estudiant, aquell baf d'home, entufit i ardent, que la encenia tota ella com si li esclatés una borronadura, fine perdia el món de vieta.

—Ja es mou...

—Ja ss retorna!...—esclafiren tot d'una.

Les ninetes ds la Beatriu abecondides dins eee conques, tal com ei li haguessin enreveesat els ulls d'una pessigada, anaven arrodonint-se amb la mateixa majestuositat dels astres... Ja es decantaven, ja es movien, seguint el curs de la llum, que snlai rava en Manel, espurnejants i tot.

—Cridi la!... Mani-li que e'alxequi!... Que no s'empolsi!...—féu l'estudiant a sa mare.

—Tris!... Bsiatris!... Què no sm sents?... Com t'arrossegues d'aquesta manera, dona!... Apa!.. Au!... Què hi fae aquí, reganyant les pernes?...

I la nola, com si sa mare se li emportée la voluntat, obeía feta una màquina.

Tothom ss n'escruixia, fent-ee'n creus i tot.

Que es fiqui al llit!.. Que es fiqui al llit!...—insinuà l'estudiant.

—Apa, Beatris!... Apa... Ajsu-t'hi!...—esclafí la Tecla.

—Que ja ho ha tingut altres cops?...—va preguntar en Manel.

—No; a fe que no.

—Quina edat té?... Va pels tretze?... Ve... Vaja... Que no mengi gaire per avui... qus reposi i... força costelles.

Digué; s'espolsà les mans embrutides per les rajoles; saludà a ses veïnee, i, elogiant a en Lluís

per ea resistència i a la Rossa per sa constància referint-se als eerveis fets a la noia, se'n tornà a ea casa.

—Hsu vist?—feia la Tuies.

—Ni que m'ho haguessin jurat!... Es veuen unes coses!...

—Encara diuen de bruixes...—afegí la Tecla, dirigint-se a la de l'aigua.

I tot parlant d'en Manel, tot xafardejant del nou veí i de sa estranya curació, s'hi emparraren fins al vespre

La Beatriu, que volia aclucar-hi ele ulle, demanava que li ajustessin els porticons; mes, com no la sentien, atabalades per la conversa, ella mateixa se n'anà a ajustar-los.

—I ara?..

—Per què no ho deies?...—esclafiren totee..

S'hi emparraren de nou, parlant de mais, de met ges i potingues, fins que dos cops de martell, fent ressona: la enclusa una estona, va despartir el rotllo.

—Vaja, adeu siau!...—esclafí la clavetaire, tornant a lloc sa cadira.

—Anem; *boranit.*

—Boranit.

—Boranit.

En arribar al replà, la Tuies, trucà a la porta d'en Lluis, que ee n'havia pujat dalt en tornar en sí la malalta.

—Quin remei mée estrany, eh?—expoeà, referint-se a la feta. I reprenent-se tot seguit, tal com si acabessin ds parlar-ns:

—Ah, tu. Quedem que per cap d'any, eh?... Veuràs... Una ha de saber-ho!... Això de casoris porta un trasbals, fill!...

—Què hi dius, tu Rossa?...—reprengué en Lluis, eomrient-se'n.—Si ho trobss llarg...

—Llarg?... No tinc pas fogots!... Voealtres mateixos.

—*Bueno*, doncs, Lluís; per cap d'any, si res no s'hi espatlla!...

Se'n rigueren els tres, i es ficaren a dintre, dret a la cuina elles, a vigilar el sopar; dret a l'obrador en Lluís, a muntar uns adreços que ja feia estona li esperaven.

V

Uns dies més tard, el «trompa», com anomenaven el músic, adonant-se d'en Manel, que s'esqueia al balcó, llambregant pels murriots de la Rossa, tivat i de fit a fit, com si volgués sobtar-los la crescuda, se li escapà el cridar-lo.

Volia mostrar-li el seu agraïment per lo de sa filla, oferint-li el pis, juntament amb els seus mèrits personals; mes, recordant-se d'una síndria que havia dut del moll, per a berenar-hi amb els seus veins, acollats al terrat, com acostumaven a fer-ho totes les festes, cregué que convidant-l'hi s'estalviava tota cerimònia.

Ja decidit, es ficà a dins, s'esmunyí envers la cuina, aplegà la síndria amb les seves dues mans —una peça que travessava l'arrova—i arribant-se al balcó, alçant l'embalum i sostenint-lo amb el ventre, s'encarà amb en Manelet.

—Ei!... Vostè! Senyor Manel!... Ja es'ns ha adobat la Bsiatrís!... Què li sembla aquesta síndria?... Es present d'un nostramo!... Un de Benicarló, emparentat amb la dona, que mena la *Curra*. Tot sovint hi som. Miri's, la tatxarem aquesta tarda, al terrat... Si és amic de boira pugi. El convido, sent? Veurà quina gresca!... Allà a les cinc, quan no crema el sol. Me'n refio, eh?... Totes hi faran

cap!... Ah!... Que me n'oblidava!... Moltes gràcies per lo de la noia. Si per alguna cosa som bons, ja ho eab: Gatuelles, 5... Si bé només cal que ens cridi!... Com quasi ens toquem!...

I sabent-li greu que no hi hagués prou franquesa encara per a obsequiar-lo amb milja dotzena de *solos*, s'endinsà pel pis, tot fent rodolar la síndria per lee rajoles.

A l'hora convinguda pujà en Manel al terrat.

En arribar a dalt, l'havien denunciat tan bé els cruixits de les seves botines, estrenades de nou, que encara no era al replà, ja l'anomenaven. En quant a anomenar-lo, amb tot, ja feia eetona que se'n cuidava la Tecla, la qual no se'n podia avenir, que les falòrnies d'un llum poguessin més que la clau i el vinagre; mes, d'anomenar-lo a aclamar-lo, com ho feren al veure'l dalt, hi mitjançava molta diferència.

En pasear la porta, el «trompa», que també l'hauria rebut sota tàlem a tenir-lo entre mans, s'amorrà a l'esturment, que ja havia dut a posta, obsequiant-lo amb un tros de marxa.

Llevat d'en Lluís i la Rossa, els quals abocats a la barana, entre els testos de marduix, menta i *Joan de noche* de la Beatriu, se les havien, juntament amb la Tuies, del casori, citant sants i regatejant dates, tots festejaven l'estudiant, tots elogiaven en Manuel, tots s'apartaven o s'estrenyien per a obrir-li setl.

—Miri's... Vingui-se'n aquí... Aquí, que no li ofendrà el ressol...—esclafí el músic.—Guardarem la síndria, entretant, que d'*aquestes* no hi ha que fiar-se'n.

—I ara!... Mirsu el *granuca*!...

—Si que ene poses bé, no!...

—En panxacontent!.. Sort que en Manel coneix els coixos assentats, que si no!...

En Manel, el qual, en passar revieta, e'havia adonat ja de que, entre el grup de dones, se n'hi esquela una de jove, es decantà per sa banda.

Era un tipus vulgar, quasi groller, de mirada

atrevida, veu fosca i sospitosos aires. Certa gràcia en el seu vestir, no obstant, modificava a la curta estona la repulsiva aspresa de la primera impresió.

—Ja veurà—li digué en Manel, tot acostant-s'hi. —Nòs amb nòs, com els de Cadaqués, que diuen.

—Just. *Quente com quente.*—reprengué la minyona, que no tenia pèls a la llengua.

—Que també és veina, vostè?...

—Veurà... Si no en soc n'he estat!... I molts anys!... Emprò, no me n'he allunyat gaire.

—Al carrer de la Figueretа, potser?...

—No, senyor; no hi toca pas. Més amunt... A la volta dels Jueus... Cantonada al carrer d'en Cortines... Dessobre el pellaire...

—Em semblava haver-la hi vista...

—Segon pis...

—No té pas pèrdua!—afegí en Manel, no sabent què dir-li sobtat per la conspiració d'en Lluís, la Tuies i la Rossa, enramades amb el casori.

—Senyor Manel!... Vostè!... Tatxi la, tingui!... —esclatà el músic, presentant-li la síndria i oferint-li el ganivet, al temps que l'estudiant, curiós per la enraonamenta del *grupo*, s'amanía per acostar-s'hi.

—Encara no!... Encara no!...—esclafiren les dones, arrabassant la síndria de les mans del músic i empentant-lo a cops d'anques.

—No veieu que fa aquest sol!...

—Si encara no són cinc hores!...

—Senyor Manel!... Senyor Manel!... Què hi diu, vostè? Vostè ho ha de dir! Ara, o més tard?...

—Potser que més tardet!... I sinó... Vostès mateixos!...

—Ho veus, ximple!...

—Què tal?.

Aprofitant la bronquina, en Manel dedicà un somrís al músic, com agraint-li la deferència, tot esquitllant-se vers on era la Rossa...

—Vostè també?...—exclamà en Lluís, sense desatendre a la Tuies, i com sorprenent-se'n.

—M'han convidat amb un empenyo!...

—Ja l'hem vist quan pujava.

I com la Tuies i en Lluís, apartant-se'n un xiquet, encaterinats encara amb ses caùòries, deixaren sola la Pepa, afegí en Manel, encaterinant-s'hi:

—I com sabia que vostè hi fóra! ..

Els alarits del músic cridant a la gent per encetar la síndria, van despartir-los...

—Au!... Au.. Acosteu-vos, o me la cruspeixo tota!... Sentiu?.. I que em sembla que serà un sucre!... Qui diu jo?... Qui diu jo?... Vostè, senyor Metge!...

En Manel, que en allunyàr-se-li la Rossa distreia sa múrria resseguint el volt de la ciutat amb les mans a la vista per a refugir la solellada, es gira tot d'una.

—Què li agraden els coloms?... li preguntà el músic.—A mí em distruen qui-sab-lo; vegi!.. Com que tinc el cervell cuit de tan embadocar-m'hi... Quan hi ha barreges, sobre tot!... Aquells xiulets i aquella bulla!... Sap?...—i ficant-se els dits a la boca va estrafer-los llarga estona

L'avalot dels vens i les campanes de Sant Pere, rematant cinc hores, el retornaren a la síndria.

—Au!... Au! A tatx!... A tatx! .. *Por dos cuartos se coma, se beba y se laba la cara!*... Oi, senyor Manel?...

—Cuita, *pusturero!*..—esclafí la seva dona.

Punyí el gavinet, descoronà la peça, amanyagant-la una mica, perquè frissessin els del rotllo; i apariant la plata per a escampar-hi les tallades, esclatà, esgargamellant-s'hi:

—A la bona!... A la fresca!... A la dolça!... A la fina!... A la...

—Calla!—afegí sa muller, tapant-li la boca amb sls seus punys.

—A la regalada!..

Enfonsà el ganivet, tragué el tatx, que oferí a en Manel, cobrint-lo amb un mocador perquè no el veiessin, i repetint novament la crida, deixà anar les tallades...

En estrellar-se les esberles tots se'n feren escarafalls....

—Què hi ha que dir?...—esclatà el músic.

—Que no hi veu, en Nofra? .. Verda!

—Si deu cruixir com una fusta!...

—Ui!.. ui... ui!.. La que no en vulgui que no en tasti!... S'ha acabat—digué, i agafant l'esberla més grossa, se l'acostà als llavis.

—Si és una bresca!...—esclafí, xarrupant el suc i resseguint-la de cap a cap, com si sonés una cenfoina.—Un gelat de maduixes, a fe de Déu!... Tasteu-la!... Tasteu-la!...

I els mostrava l'escorsa, escaixalada com un xerrac, tot envestint-ne una altra de les més senceres.

—No és molt vermella; però, vaja!...—observa la Feliça, pessigant-ne un parell de tallades.

—Bah; enc que no més sigui per refrescar el ventre!... En ser sucoses, les síndries!..

I també la Paula, la veina de sota, n'estira dues.

En Lluís i en Manel n'egafaren una cada un, oferint-les alhora a la Pepa.

—Dues?...—esclatà la mossa, en tant els vicots, sorpresos per la identitat de llur intent, es contemplaven somrient-se'n.

—Són massa, dues; teniu!...

En Lluís allargà el braç, sobtat, sense esma encara, i adonant-se de l'Emília, la de la volta dels Jusus, que s'atansava al rotllo, li donà la seva sense cerimònia.

—Si que és dolça!...—afegí la Pepeta.

—I tu, Beatrís, que no en vols una mica?... Vaus? «No en vui... no en vui...» I galrebé vos n'en duseu la plata!... Quan jo ho dic que són així les dones! —repetí, tot afluixant-se els elàstics pel reinflament de la síndria.

Galantejada per en Manel, la Rossa ni tocava de peus a terra. Apassionat, enardit per la ocasió, per la conjuntura d'escaure's allí, sola, per primer cop, en un recó de terrat, ensumant la flairs dels testos, l'estudiant feia anar sa llengua com un molí

de vent. Lloances i francesilles; aspiracions i desigs; secrets i propòsits, goigs i planys; tot brollava dels seus llavis, suau, remorós, seguit; amb aquell escaient ritme de benefactora pluja. Semblava com si son cor, espongit a còpia de temps amb la saborosa mel de sa fantasia, sobreixís tot d'una, escampant per sa boca tot aquell davassall, tota aquella riuada de tendreses. La Rossa, enllepolida per sa dolçor, embadalint-s'hi com un angelst, obsessada per la seductora influència de l'estudiant, que se la mirava fit a fit, commós, ubriagat, tal com si, fet un dimoni, se n'hi emportés l'ànima per la vista, ni tenia l'esma de moure's. De tant en tant, les ullades de sa mare, adonant-se de l'amorós col-loqui, llampeguejaven pel seu esperit, embolirat per l'estudiant amb el foc intens de sa vèrbola; llavors intentava d'anar-se'n; mes, l'emfarfec d'aquella música la retenia amb tal força, que ni sabia com fer-ho. El que ella es deia:—Quin pecat hi ha?.. Si un rato bo se m'escau, perquè tinc d'estar-ms'n?... No m'amago de ningú! Bé prou que vindran després les cabòries!..

Un impertinent escrúpol, no obstant, regirava's per s. consciència a pesar del seu desenfado. Mortificada per sa coissor, passà una de les seves mans pels ulls, amb aires d'esbargir-se'ls, tal com hauria fet amb una brossa; emprò, si bé se'n distreia de moment, un xic calmada pel fregadís, la brossa no en fugia.. Sa mateixa passivitat donà lloc a l'estudiant a que, reduint el món a les tres rajoles que ocupaven, s'hi xalés com un canari.

En Lluís, ensems, esclarit el seu cap dels embolics de l'agúbio, per aquell dia almenys, tornava a ser en «Perdiueta». Se les heia amb el music; plaguejava amb ses veines, estrafent-ne les veus i torbant-ne les converses; eixamplava els rotllos a giravolts; signava a la Rossa, recatant-se d'en Manel, aparentant-li gelosia; en tant li insinuava, tot seguit, que aprofités el rato, si li plaia la passada, ben innocent dels propòsits de l'estudiant; fins que, adonant-se de l'Emília, la qual, excusant sa solitud,

s'havia aplegat amb la Beatriu arrecerant-se del sol darrera la torratxa, s'hi acomboià per gentilesa.

Ja feia estona que l'aranya, a l'aguait d'un mos quit que s'emboliqués en se tela, s'abocava arran del cau. En Lluís e'hi aventurà, conduit en part per la ocasió, endut en part per galanteria, i ella en féu sa víctima. Ja feia estona que l'Emília s'ho esperava...

Necessitava venjar-se, refer-se d'aquella postergació a la que, per influència de la Rossa, l'havien relegada. Els seus nervis, tivants, excitats, consentíte encara per semblant rebutjament, no s'amorosirien sense desagraviar-se... I no era pas que la presència d'en Lluís, despertant sa sensibilitat de dona, li suggerís egoistes intencions. Per més que ignorava el curs del seu festeig, nuat darrerament amb el lligam del prometatge, sabia ben be clar que no era per ella .. Ambdós, la Pepa i en Lluís, ja de menuts i sense adonar-se'n, estimulats per l'atracció del sexe, inconscient, primer; desenrotllada per la relació, estreta com un parentiu, sense el respecte de la consanguinitat que els mantenia tothora en contacte; fomentades ses inclinacions després, per estranys i propis, de les quals en preveien la unió com a cosa indefectible, i manifestades darrerement per ells mateixos amb la més sencera espontaneitat, l'afranquien de tot dubte. Per altra part, la Rossa no era un seraff, no era un tipus; mes, si la guapesa és una arma, i ella, per despit o altres dèries, s'aprestava a la lluita, no fóra de témer que hi sucumbiria?... Prou n'estava convençuda... Si en lloc d'en Lluís s'escau a ésser l'estudiant, llavors ja fóra altra cosa... Quin arrambatge li passaria!... Còm hi gosaria, reina ofesa, fent patir l'esclau, fins a reparar son desacatament!... Armada de sa llengua primer, li fuetejaria el cuiro, fins que n'espurnés la sang; després se'n compadiría, amorosa, i amb ela seua llavis li estroncaria la nafra...

Però se li presentava en Lluís, i enc que sola foa per refer-se del rebuig, calia aprofitar-se'n. Sa mateixa ingenuitat, amb tot, amainà sa qulmera.

—Què fas, parat?...—preguntà a en Lluís, guassjant-s'hi.—Que no t'hi volen?

—Bé prou que em tocarà el torn!...

—Si no te la prenen, el!...

—Mira't... *Alabado sea Dios... y... sereno!*... Què vols fer-hi!... —Somrigué; s'acostà a la Emília, i recoizant-se a la barana, girat d'asquena a la Rossa, recorregué l'espai.

—Tu m'agrades, no!... Així. Així... A la fresca!.. Què en treuries de posar-te pedres al fetge, si diuen que no se'n cura?.. Mira... Ja ho saps!... No em tinc per guapa, perquè a casa ja tenim pou; però... si alguna cosa valem, entens?...

I esclatà a riure com una boja.

—Ah, tu!...—afegí.—Qui és aquell tipo?...

—No ho sé!... Un que tira per metge...

Un mata-sans?... Malo!... Doncs mira; no és lletjot... i ben plantat!... Quan es deixi la barba, amb el seu pèl negre i caragoiadis i aquslls ulls de fura enrevellida, et dic, noi, que farà patxoca!... I com s'hi esplaia el murri!.. Ja es coneix que no hi té ossos, ja!... Ni que xerrés amb màquina!...

En girar-se en Lluís, pessigat per l'Emília, es toparen d'ulls amb la Rossa. La Rossa, més encuriosida que interessada, desviava els ulls d'en Manel, endreçant-los a la parella, tot repartint-los un coquetó somriure...

—Quan t'ho dic que tè la pendran!...—esclatà la Emília.

—Mira; tu ho has dit!... Tractes són tractes!... Si ella em desdona...

—Just. *Ven a mis brazoos!*...

I en tant a en Lluís, impressionat per l'agudesa, li espurnava la vista, ella hi reflavà l'*americana*.

—Au!... Tenlu raó!... —esclafí el músic, sobtat per la cantarella.—Una estona de ballaruga, eh?... Eh, noia?...—recalcà, distrsiant a la Beatriu, embadocada amb les lluentors d'una espiendent posta.—Que no en tens ganes?... Balla amb la Tuies, que és més prima!...

—Més que una bóta, sí... però...

—Au!.. Quina tocaré?.. La Jibara o el Panxito?...

—*La Jibara!.. La Jibara!...*

Donde vas Jibara hermosa
De la sombra en derredor;
De la sombra deliciosa
Que te salve del calor!...

El músic, amb sos pam-pum pam-pum, estrafets amb la veu, inflava i desinflava ses galtes com un emmotllador de vidre

Un ronc de la trompa espalmà la gent tot d'una.

—Apa!.. Pocs compliments!... Pocs compliments!... I acosteu-me una cadira, que hi apuntalaré la cama!...

—Au, Tuies; voltem-la?...

—Amb vós, Feliça?... Si ni us puc abraçar!... Carau quin ventre!... Bé n'hi heu ficada de síndria!...

—Set tallades i fora!..

—I fora!... Es clar; no heu de fer aquest buito!... Si sembla...

—No; Tuies.. Això si que no... M'ho allevaríeu!...

—Teniu sort que som diumenge i no heu d'anar per matuta; que si no, l'ase'm fic si no us aixarpaven! Ja us bogadejareu bé els dintres, ja, amb tanta de mullena!...

S'enriallà la Feliça, i a salts i a bots, com un guinyapo de putximel-lis, ensajà l'americana.

—Bé aneu prou *liquera*, carau!

—Sí; com una xàvega!—reprengué el músic, embraçant resoltament la trompa i escarnint l'aire d'una gegantesa.

En preudiar el ball, en Lluís i l'Emília i en Manel i la Pepeta, aparellats encara, s'encreuaren de braços... L'ocasió els hi duia.. No era un ridícol travessar el terrat, per embrocar-se, tenint la parella tant a la vora?... Així almenys ho entengueren

tots; llevat de la Tules, que no perdia d'ulls al *metge*.

Tothom hi giravoltava. . La pobra de la Beatriu, no avenint-se amb les dones, s'acomoià amb una cadireta.

—*Viva la sal*!—cridava el músic, desembocant-se la trompa per a escarnir les seves veïnes.

—Ei! Que ens fas perdre el punt!

—Toqui; que per això el pago!

I la tabola anà prenent tal peu, que tot el terrat tremia, com si amenacés enfonsar-se... La Tules féu caure un test; la Feliça un estenedor; la Beatriu s'entrebancà amb la cadira, caient tan llarga com era; en tant sa mare, relliscant amb una escorça en puntejar un giravolt, trencava el plat de la síndria al reposar-hi les mans per estampir-se el cop. Les rialles i els esglais, en confosa barreja, pujaven amunt, espinguejant; com si s'aixequés un vol de falsies... Sols la doble parella, seriosa una i riolera l'altra per natural contrast, es mantenien en llurs setis.

Ja passada la boira, el músic hi preludià una contradansa.

—Apa, noies, que és molt bonica!—els digué, desaiguant la trompa.

—Aquest l'bas de ballar amb ella, tu! ..—digué la Emília a en Lluís, sornejant.

—I per qué no? ..contestà en Lluís, mossegant-se els llavis.

La Pepeta, endevinant la intenció d'en Lluís, es va apariar d'en Manel, acostant-se al seu promès, decidida, cofoia; sorprenent a la Tules, que ja l'amenaçava amb la vista.

Invertides les parelles, anà estenent-se el ball... La Tecla, la del músic, més lletja que l'«aburriment dei sisè» com li deia la Feliça quan estaven de morros, hi arriscà unes passes; la Feliça, la matutera, s'hi aventurà una estona, tentinejant-hi; la Tules les emprengué a giravoltar, feta un cilindre de molí, fins que, perduda l'esma, s'agarrà amb el músic, desguitarrant-li el compàs i estripant-li el gec en

abalançar-s'hi; mentre les altres, trencant-se de riure per aquell conjunt de grotesques posicions, i eixordades per l'atabalament del borgit, s'arrambaven per la paret tal com si es guarissin d'un xàfec.

—Bah!... Bah!... Jo em canso!...—esclatà la Feliça després d'uns toms i assetent-se a terra.

—Ja en tinc prou!...—respongué la Tuies, imitant-la.

—Si; si... Que ballin els joves!

I les dues parelles, alternada sa sarietat, graves ells i enriallades elles, resseguien el vol de la barana, fressejant amb els seus peus i repolint els rajols amb llur fregadissa.

—Vols-t'hi jugar que s'ha emmurriat, aquest ximple?—pensà la Rossa, contemplant-se en Lluís, més encarcarat que un ciri.

—I l'estima aquest butxara!—es digué l'Emília, observant que en Manel ni li badava boca.

—Juguem a «pupu»?...—esclatà la Beatriu, que es fastiguejava de no saber què fer, arrupida com una enza.

—A «penyores»!... A «penyores»!

—Quina hora deu ésser?—preguntà la Tuies, allargant la vista pels indrets de Sant Pere Màrtir, on els raigs del sol, surmuntant la mola, s'escampaven encà, destriant-s'hi en cabellera.

—Les set... No us ho faig per menos!...respongué el músic.

—Set hores!... I encara tan clar!... Ai, pobres mongetes!... Apa, mossa; apa, que se'ns hauran agafat!... Que et quedes, Lluís?

—Ja us en aneu?—esclatà la Feliça.

L'una en féu agafar ganes a l'altra, i atretes per les olors de cuina, que s'esbargien amunt, s'estalonaren pels graons...

En obrir la porta, la Rossa, li digué en Lluís amb pausa:

—Tu, Rossa; sobres allò que dèieu de fer-ho per cap d'any, saps?... Hs pensat que més valdria avançar ho... Si no et sap greu, si!... Jo ho posava per

Sant Pere. Al fort dels vanos.. Perquè em poguessis ajudar... Vet-ho aquí!... Què et sembla?

—Jo?

—I doncs, qui ha de dir-ho?.. El bisbe?

—Vosaltres direu... Per mi tot m'està bé!... Què vos sembla, mare?

—Ja són presses, ja; perquè, a cops i a tomballons, mai ixen bé les coses... Emprò...

I tota sorprssa de la sortida d'en Lluís, no psr immotivada, sinó pel mer fet d'éssar seva, afegí:

—Bueno, bueno, noi; està bé; no ens hi pensem més... Mira, des de demà posarem fil a l'agulla, estàs?... Ah, tu; no st fiquis dins, no; oí, Pepsta?

—Què voleu dir?

—Qus es qusdi a sopar!

—I és net, dona; que es qusdi a sopar... Ei, si no hi vols fer compliments, tu!

—Jo compliments?—esclatà sn Lluís, sorprenent-se'n.

I ss n'entrà dins, tot empentant a la Rossa psr lss sspatlles.

VI

L'endemà, en tornar del safaretx la Tuies i després de deixar el cova en un cantó de l'aiguera, se n'entrà al quarto de sa filla per a desvetllar-la. Era encara molt de matí.

La Tuies, que, després de la mort del seu marit i d'ençà que la Rossa l'havia rellevada en la industrista dels llibrets, es guanyava alguns diners rentant per altri, fregant rajoles o vidres (aquelles sense salfumant perquè s'hi tapava els esperits), llogant se per recadera en cases conegudes quan els faltava minyona o se'ls emmalaltia algun del servei, si els senyors del carrer de Gombau, on havia servit de soltera, no la necessitaven, per als quals ho deixava tot, aleshores; en escaure's de bugada, a fi que no li prenguessin el lloc i pogués trobar l'aigua menys bruta, s'esmunyia dels llençols que encara era a plena fresca. Aquell matí, fos per la poquedat de les peces, o perquè n'hi ballava alguna pel cervell, arribà a casa més dejorn que els altres dies.

—Ja és hora, mare?—li preguntà la Pepa, esverada pels seus crits i com si es despertés d'un somni.

—No ho sé pas l'hora que és; però, mira!...—i passant al menjador obrí el balcó d'una revolada.

—Un raig de llum, penetrant per l'òval de l'embà, aclarí el quarto de la Rossa, ensems que aquesta,

adonant-se de la fresor per l'airet que regolfava pel corredor, s'hi encongia com una tortuga.

—Apa, tu, fora nyonya, eh? I apressa't; sinó, et remullo!... Com més va més mandra et tornes, vatualisto!... Au!... Au!... Oscaai!... Que vols que et ruixi?...

—No, no... Ai, no!...—feia la Rossa amb papereria, coneixent que no anava de veres. I com si ja sentís en son cos la impressió de l'aigua, s'hi arrodoní feta un eriçó.

—Mira que et remullaré!...

—He dormit més poc aquesta nit!...

—I donses?...

—No ho sé! Però m'ha costat molt d'agafar el son!... Ni untant-me els ulls amb saliva he pogut aconseguir-ho!...

—Apa... apa... Fora peresa... Descotxa't... Pegues un salt... T'esbandeixes la cara... Et pentines amb un santiamen... i... ja ho veuràs!... Més eixsrida que un pèsol!... No sé que et volia dir!...—afegí la Tuies, canviant la veu i alçant el cap com si es posés a rumiar-e'ho...

La Rossa, tement-se'n alguna, e'hi estirà de cames, tot deixondint-s'hi amb maimoneria...

—Bé, què em volieu dir?... Si que l'heu desada endins, que no arribeu a pescar-la!...—digué. I començà a descotxar-s'hi...

—Ja em vindrà, ja!—féu la Tuies.

La Pepeta, desarrebossant-se ele llençois, s'assentà en mig del llit, tot abalançant son cos i estenent un dels seus braços per heurs les mitges. En abocar-se per l'espona, l'escot de sa camisa s'anà badant, badant i entreobrint-se a tombs fins a poear de manifest ece abscondides balleses. Ds sobte se n'adonà, i per tant que aquells ulls que la resseguien encuriositats, fossin els de la mare, esmoguda pel pudor es va abrigar a corre-cuita.

—Ja em llevo!... Tot segult em llevo!—esclafí, creuant-s'hi de braços.

La Tuies, rsconeixent sa vergonya per la rojor de ees galtes, reculà de mica en mica fins a la porta

del quarto. Des d'allí, arrambada al muntant i amb son cap dins el dormitori, llambregava a sa filla, sorprenent-se dels seus canvis. La Rossa, a semblança dels nins, que, en tapant-se els ulls, ja es figuren que no els veuen, s'atrafegava per enllestir-se, accionant i removent son cos amb la major indiferència...

—Ai, senyor! Si la veiés son pare!—es deia la Tuies, enlairant la vista.

—Ja cuito!...—confegí la Pepeta, entenent que rondinava...

—Apa, si, que és tard!..—reprengué la Tuies, tornant de son èxtasi...

I sncarint amb sa fantasia aquella blancor de pell, aquell enduriment de carns, aquelles proporcions, justes de relleus i formes que havia sobtat en sa filla, repetia, commoguda.

—Ai, Senyor!... Si la veiés en Cisco!... Si la veiés en Cisco!...

La idea de la decrepitud, obeint a la llei del contrast, se li ocorregué tot d'una, i pensant en si mateixa, fresca, llisugera i forta ahir, tal com sa filla; encorbada, flonja i feixuga avui, masegada pels anys, com rebuig de persona, s'anà entristint i entristint fins a espurnar-li les llàgrimes. Recordà en Lluís, després, el promès de sa filla; en Lluís li retragué el casori, junt amb ses conseqüències: tendres i moleres unes, brusques i sinistres altres. I, rumiant i filosofant a sa manera sobre la condició de la dona, esclava de la naturalesa pel seu sexe, i de la societat pels seus escrúpols, acabà per emmurriar s'hi.

La Rossa ja s'encotillava...

—Mireu! Mireu, mare!.. Que és estrany!..—esclafí tot d'una, estrenyent-se el cos.—Com més va més m'aprimo!... Repareu!...

—No pas de per tot, filla!—respongué sa mare, somrient-se'n.

—Voleu dir...

—Ah! Saps el que et volia dir—reprengué la Tuies, reposant sa veu i enseriant-s'hi.—Que ja fóra hora que t'hi assentessis, vet-ho aquí!... Entens on vaig?... Doncs que no vull més bromes amb aquell

ximpla!... Que st penses que és de fusta en Lluís, per aguantar tantes fleumes?...

—I ara!...—esclatà la Rossa, mig arreboesada per les faldilles com el portés caputxa.—No sé per què m'ho dieu!...

—Per que?... Anem, anem... No et facie la desentesa; que no ée pas picardia el que et falta... Ja no et mames el dit, saps?... Mira... D'homee en corren molte, tants com vulguis, entens?... Però els marits van eecaseos... I si et penses que perquè tens sortida en pots fer rebufos, ten-te compte; que torres ben altes cauen... Per què vols que et busqui el metge? Posant-ho a les bones, per passar el temps... Es la varitat... Donce bé; enfal-lera-t'hi, i deixa que el temps pasei entabanada amb ses falornies; ja veuràs quan tombie els vint com t'aniràs tornant... De joventut no més n'hi ha una; és el bitllet de la nostra sort; en tant dura ella, dura l'esperança... Rumia-t'ho, doncs, i ja veuràe com la raó em sobra... Amb en Manel, filla, jugues un joc en el qual sole tu hi pote perdre... En canvi, amb en Lluís, ja hi tens se gura la basa... No aniràs en cotxe, és clar!: però la gent es morirà de fam quan a tu et falti pa a taula... Es viu, treballador, honrat; i si no fa gala de l'estimació que et porta, ée perquè no en ve de mena... No tote en benim de cà l'Alabau!... Amb això de l'enamorament passa com amb el dol... N'hi ha que el porten defora; n'hi ha que el porten a dintre; alguns, tot singlotejant, s'hi engreixen; altree, mastegant-s'ho, s'hi fonen... I és que, aquells, per enganyar el món, s'obliden de lo mateix que ee planyen, en tant aquests, a còpia d'entatxonar-e'ho, s'ceguitarren la papida... Entens el que vull dir?...

—Ja heu acabat el sermó? — preguntà la Rosea amb imperi, tot destriant-se les trenes.—Donca n'heu fet un xic maesa... Ja m'ho sabia el que m'heu dit; el que no eabia és que mereixés que m'ho diguéssiu... Quina n'he feta de mal, perquè em eermoneu de tal manera?... No érem al terrat?... No hi éreu vós, ell, ele altree i tothom?... Com m'havia de conduir amb en Manel, essent ell qui se m'acostava?... Apartar-

me'l amb un mal terme!... Fer-li assaber que era promesa i encenyar-li la doctrina?... Si en lloc seu hagués vingut en Lluís, i en Lluís hagués estat d'humor, haguera garlat i rigut de la mateixa manera... Bé... El que vós voleu dir ée que amb en Manel no m'hi encaterini, veritat?... Doncs no en basquejeu... Ni vós em renyeu més, ni en Lluís m'allargarà la cara ..—

Digué, s'emmirallà un xiquet, adobant-se els hucles; cordà's el vestit, i arremangant-se les mànegues, e'esquitllà dret al vetllador... L'amo dels llibrets, ofegat per la feina, n'hi havia dut una partida, i era del cas servir-lo. En arribar-hi es deixà caure a la cadireta... Quina galvana tinc!... — es digué, creuant-se de braçoe...—I això que eurto del llit!... Qualsevol es creuria que he matinejat i que l'escarràs m'ha xafada!... S'amaní el paper, s'acostà els cartrons i les eines, i es disposà per a la tasca. Mes la dèria del eermó li havia entrat tan endins, que no barrinava altra cosa...

Encara era a la primer dotzena quan s'alçà del set... Capficada en ses cabòries, ni esma tenia de bellugar ele dits... Necessitava esbargir-se, trastejar, esplaiar-se... S'hi hauria mort, allí, sola amb eos entabanaments, aferrada ai *potro* de la cadira... Ni podia respirar!... Sos primers passos foren envers la finestra, mig entornada encara... Volia aire... aire pur, que li enfortís els pulmons, una raixada d'aquelles vingudes de part de mar, xuclada ja ia salabror pel sol i perfumada amb l'aroma dels seus testos... Una alenada com les que rebia a l'arribar al cap-vespre, tot esplant en Manel, fresca i juganera, que li eixorivís l'esperit i li peesagollés el front amb la fregadissa de sos bucles!... Estranya remor l'atià vers el carrer en arribar-se a ia finestra... No s'havia enganyat... Trucaven a l'escaia... Ja s'hi abocava, quan l'ombra de l'estudiant, que reparà de cua d'ull, la féu tornar a dintre... No volia enraonar-hi més; sobretot a eolee... Volia provar a sa mare, i de retop a en Lluís, que quant a fermesa no la guanyaven de res. Curiosa, amb tot,

s'amagà darrera els finestrons per a saber qui picava... Ben aviat eixí de dubtes... Era la seva amiga, la de la volta dels Jueus, que s'havia deixat el *mantón* a cal «trompa»... En deia el *mantón* d'un mocador gran, de crespó, enserrellat, penyora dels besavis.

—Sí que se n'anà desmemoriada!—pensà la Rosa, reprenent de nou la cadira... I s'atrafegà en sa tasca... La presència de l'Emília, despertant en sa imaginació tots els records de la passada festa (evocaments tant mes imponents, en quant resultaven engrandits per la repulsa de sa mare i pel transcurs d'una pila d'hores), li excità de nou els nervis... S'ho conegué, s'adonà de la tivantor, en sentí les bategades, i abocant-se al treball i encaparrant-se amb la feina, tractà de reaccionar-se... Les tapes i les raimares ballaven entre sos dits com els boixets en mans d'una puntaire... Ja n'hi havia una rima, dues, tres; ja els passava les gomes; ja els extenia per l'enrajolat, a raig del sol, que jaspiaven els testos amb la belligadissa de les fulles; ja en muntava de nous, aqueferant-s hi fins amb desfici..., quan la veu de l'estudiant, sobtant-la tot d'una, la lligà de braços... Contestava a l'Emília, eixida al balcó, allò per casualitat, per airejar-se... Al girar una pana, repatant en Manel en un vano que hi feia signes, reconegué l'Emília i suspengué la feina.

—No s'afanyi tant, que es tornarà cego!... Si jo tingués uns ulls com vostè, cregui'm!... Me'ls estalviaria...

Sobtat, en Manel, acabà d'obrir el balcó, saludant-la per pura fórmula...

—Santa Llúcia els hi conservi!—afegí, tornant-li el *requebro*...

—Es veritat... Es veritat... Però, si fossin com els seus...

—Miri's, si tant li agraden podem fer canvi...

—Just... A toquem i toquem, eh?...

—Que descarada!...—esclafia la Pepa, mig ajupida dessota el testos.—Prou ho encerta bé, la Pona, quan diu que és un carretó sense número...

—Bé, com li va provar la sindria?—afegí en Manel per s dir alguna cosa.

—No tan bé com a vostè, de segur... Quan un es troba ben acompanyat i li recreen les orelles, tot s'assenta bé...

—No hi ha pas dulte.. I com que vostè va contribuir-hi amb la seva presència!...

—Al, que n'és de murri! Si ja ho poria escrit als ulls! No és pas la meva, la que li pleia... Pillu!... Però, no hi pensi.. Ha fet tard.. Miri...

I, abaixant la veu i pegant-se copets a la barba, afegí, cofoia:

—Ha fet tard.. S'espinyarà els bigotis... de veres.. Que se'n riu?... Doncs, miri; ja li han pres la tanda...

—Vés la gelosa!—es deia la Pepa, amorrada als testos, ensems que en Manel, prenent semblant afirmació com engranall per a conquerir-lo, s'hi envanía fet un *pavo*...

—Bé la sap prou llarga!...—respongué l'estudiant, estrafent ses impressions i aixecant la vista fins a la finestra de la Rossa.

—Vingués a «Terpsícore», no ho diria així... No sóc la que semblo!... Sóc franca, natural... Tal com em ve ho etzivo!... No el sé enganyar, el geni, com fan algunes, entén?... Tant n'hi ha, i bon pes!... Vella-aquí! I qui no li agradi, que ho deixi...

La Pepeta es mossegava els llavis...

—N'hi ha que fent se les melindroses són més finestreres que els ocells de gàbia! Semblen que no han trencat un plat, però és perquè s'amaguen els testos... Mosseguen a les que en tenen un, es mofen de les amigues, quan les sobten pels voltants o les ullen per les escales, i elles fan la passada a tots; encara que s'escaiguin a l'església... I que en saben, de refilar!... No hi ha pas cap ocell que les guanyi!... Doncs, jo no sóc així...

—Ah, envejosa!... Com escups el veri que et vas empassar ahir vespre veient que t'arreconava tothom!... Esbrava-t'hi... Esbrava-t'hi, que no t'ha va-

gat encara... Esbrava-t'hi!... Carretó sense número! ..—botzinava la Pepa...

—Si .. Val més .. Val més parlar clar que remugar, oi?...—afegí en Manel, assentint-t'hi.

—Que no hi va, al ball, vostè? ..—reprengué l'Emília. Doncs si vingués a «Terpsícore» hi passaria una bona estona... Es allí, al carrer de Sant Pere més baix, al costat de l'apotecari .. N'hi vénen de joves! . Lluïts!... Lluïts!... No es pensi!... Amb un floret de noies que... Sinó que, mal m'està el dir-ho!... Ja n'hi agradaria més d'una, ja!...

—Essent-hi vostè!...

—No... No fací la plaga .. Es que no sabria on decantar els ulls!... Cregui-ho!...

La Pepeta, aburrida de sentir-la, se'n tornà al vetllador... Per distreure's de l'enuig s'aqueferà de nou amb més ànsia... Mes, ambtot i no voler escoltar-la, els entenia de sobres... L'Emília, desvanoixant els dubtes d'en Manel, li ponderava el saló, exagerant-li ses boniqueses... Tot era bo; tot era ric, tot era nou... Cortinatges de vellut, vermells, revestits de puntes... Pavellons de domàs grocs i blaus .. Grans trèmols, de bones llunes... «Tan bones—deia—que ens les lletges ens hi trobem guapes . Aranyes de cristall, grosses i escaients com la capçana d'un pi; amb més llums que un d'aquells arbres pinyes... Cadires noves, arrenglerades com un exèrcit .. Gerros amb flors dessota els cortinatges. . Reconeres amb figures... I una orquestra!... En deien la dels *Serafins*!... No perquè en portessin el nom el «cap-de colla» i el «flauta», sinó perquè executaven amb tant de sentiment i gust, que més semblaven veus celestials que no pas cosa d'homes .. Tocaven un *tango* que els el feien repetir tres vegades... *La cañ. dulce*... El Serafí de la flauta l'havia tret... «Si ve—deia a l'estudiant, recalcant-s'hi—creguim, no a'estarà de ballar-lo... Es fon com un caramello a la boca. Miri's com fa .» Començà tarallejant-lo, el seguí, batzegant el cos i amb sos punys en la cintura, i tal engrescament va agafar-li, que acabà per

giravoltar-lo .. «Creguí'm, Manel: només ds pansar-hi ja se me n'hi van les cames!...»

Del bal. tornà a les noies. «N'hi ha una ds *rossa* que vaja!... *no es desaria per ningú*» De les noies passà als joves, revistant-ne uns quants; retragué de nou la síndria; l Déu sap on hauria parat si en Manel, atabalat per aquell canari, no li hagués sobtat la «passada».

«*Bueno* .. *Bueno*... Ja en parlarem!...—digué a l'Emília, ensenyant-li uns paperots per a demostrar-li presses —D'aquí a diumenge encara hi ha temps!... Dispensi'm, eh?...

—Vol callar! .. Jo que l'he destorbat mitja hora!...

—Passi-ho bé!...

—Passi-ho bé!... I no s'hi mati gaire, que hi perdrà la vista.

Dos minuts després, la Pepeta, més curiosa que abans, s'arriscava fins als testos. Volia veure en Manel Sobtar-li les impressions. Apreciar l'efecte que li havia produït aquell estirabot de l'Emília... Sorpendre'l en la més íntima confiança... Com se'n mofaria, tot gargotejant paper, d'aquella «cap-de-pardals», d'aquella «poc se me'n dona» que trapassejava a tort i a dret per suplantar-la!... Al llambregar per les escletxes dels testos hi restà corpresa... Ja veia, ja hi era en Manel; però no sol, somrient, escrivint, tal com se l'havia figurat, sinó enraonant, disputant amb la Feliça .. Se les heien d'ella .. Bé ho coneixia prou!... Aquell ullar i aquell signar a la finestra no fallaven gota. Mes... què es dirien?... De què se les podien haver?... Tot baix... tot baix... amb aquella ànsia .. La Feliça sacsava el cap, guinyant un ull, com volent dir: «Qui no la conegui!...» En Manel, amb la boca badada i la ploma en l'aire, com escarnint la posa de Santa Teresa, oberts sos ulls, aquells grossos ulls, vius i bellugadissos, i removent-se en son seti, no retornava de sa admiració... En refer-se del pasme es posà dreta, tot pataquejant l'espal i repicant el sòl amb ses botes. «Me la pagarà!... Me la pagarà!...»—semblava que deia. Pujà el

to de sa veu; s'hi anà enardint, i la Pepeta eixí de dubtes... Tot ho entenia... Tot era cert... Tal com ho sospitava...

La Felíça bescantà a l'estudiant son prometatge, innovant-l'en per peces menudes, amb sos afegits i pedaços: en Manel, més enamorat que mai, no se la volia creure, especificava les dates la matutera, per a refermar sa dita, defensant son amor propi; i l'estudiant, més engelosit que convençut, més apassionat que crèdul, s'hi desesperava fet un ximple. La Pepeta, envanida per aquell sentiment que ella li havia inspirat, i que manifestava de tan fogosa manera, fins es retenia el respir... Pobre xicot! I jo que em creia que no passava de broma!...—remugava, saltant-li el cor, tremula tota ella i amb el somriure als llavis... Mes pensà amb sa mare; retragué el sermó del matí; es recordava d'en Lluís, son promès, al qual veia, en sa fantasia, treballant, afanyant-s'hi amb aire, amb l'aire i el delit del qui persegueix un falaguer pervindre; i, sentint-se més dona en aquell moment, s'esmunyí de l'aguait, distraient-se, esbargint-se, esbojarrant-se en sa tasca...

VII

Aquell any la barriada de Sant Pere, commoguda per ocult ressort, s'amania per a la celebració de sa festa. Pocs eren els que sabien a què atribuir aquell entusiasme, tan general com espontani, propagat entre els veïns com passa encomanadissa.

—Quin dimoni s'ha trencat el coll?...—es deien els vells. I no anaven per mal camí en suposar-ho cosa de miracle.

El «trompa», que després dels ensaigs s'entretenia a cà l'adroguer fullejant el *Brusi* (si la feina de remuntes i giraments de peces—era sastre d'ocasió—no ho impedia), satisféu amb ses observacions els encuriositats de l'escala. «Tot ve de la guerra!... Veu's-ho-aquí!...»—els digué.—De la guerra de França i Prússia. Els velers de Lió, envers de fer córrer la llançadora, fan ballar el fusell, buidant les quadres per empaitar els prussians, i els d'aquí, aprofitant-se'n, gairebé se'n veuen un bull. I com que, quan hi ha feina, els diners van cundint, cundint arreu, que per això es fan rodons, fins l'abundor ja en traspua.

Fos o no aquell motiu, ben fundat, segons el criteri del sabater, constant lector de *La Crónica* a la xacolateria del carrer més Baix, el cert és que, a darrera la festa anava en renou tot el barri. Els caps

de casa s'aplegaven per tractar de guarnir el carrer; es reunien ele xicots, atrafegant-es a fer cadenes i salomons per a la sorilja, manllevant el coco de les pastetes al de *La Crónica;* fressejaven les noies, i algunes que ja no ho eren, per si hi hauria o no hi hauria ball que era el que més de dret les atarantava, i xice i grans, homes i dones, emportats per una mateixa dèria, tots se n'anaven del test.

Del carrer d'en Gatuelles se n'havien encarregat el «trompa» i el clavetaire. El músic, per a la direcció de les obres, volia nombrar en Manel; el clavetaire, en canvi, en Lluís, per sa justa fama d'enginyós; mes cap dels candidats admeté el càrrec. En Manel se n'excusà amb un gruny, esclafit amb tota franquesa, en Luís, agobiat pels *pedidos*, més agreujant-se'n de veres, el refusà amb més bella form .

Bé prou bo sabia el músic que en Lluís no s'hi podia distreure. Precisament aleshores, ofegat pel quefer, ni sabia on girar-se. Tant era així, que fins la Tuies i la Pepa hi ballaven tot el dia. Sols hi mancava que la Beatriu, enardida pel sabater, que amb allò de la guera se les pintava molt fresques, me'l comprometés a posar-li taula.

Per cert que tant i tant d'*agobio* també li dolia . Per l'abundor de la feina s'allargà el casament; havia concertat eixir amb la Rossa per la vetllada de Sant Pere, i la demanadissa d'«agulles»» els impediria el fer-ho; tractaven de sortir junts, qualsevol dia, a donar un tom, per a deixar-se caure al cafè, tot passejant, i, al mateix acts de projectar-ho, les presses d'un quincallaire, manifestades a crits per un descaradot aprenent, contrariaven sos desitjos. «Potser en faig massa!...» es dela en Lluís, enyorant l'esplai i planyent-ss d'aquella «pena».

El record del casori li retreia el gasto que li cauria al damunt, dintre curts mesos, i admetent aquell escarràs, en semblant ocasió, al menys, com un medi necessari, s'hi arrongava d'espatlles.

El tracte de la Pepsta, d'uns dies encà més carinyós, l'animava bon xic. Ja no la vela motxa, sor-

ruda, encaboriada sempre; com si en portés una al pap i no gosés etzivir-la. No li agradaven el núvols a en Lluís; el serè li plaviа més; s'adeia més amb sa manera d'ésser; per això aquell raig de sol, aquell espiral de llum que joguinejava per son quarto quan s'hi esqueia, li alleugeria la feixuguesa del tràfec. I el canvi de sa promesa no era pas estrafet. Potser no era radical, encara, però tendia a ser-ho. De lo que ell no dubtava era de sa ingenuïtat I com amb palla i temps maduren les nespres, segons li deia la Tuies, prou entesa en semblants cabòries, la tranquil-litat d'en Lluís, aquell sossego moral de quina deficiència es ressentia, anava revenint tom a tom.

Poc contava en Lluís que fos degut aquell canvi a la prèdica de la Tuies. «No m'ho retreureu més», havia dit la Pepa, referint-se a ses intimitats amb en Manel. I sostenia sa paraula. No en grau tan absolut, amb tot, que no claudiqués de sos propòsits Moguda per la curiositat, atiada pr aquella set que deixa la dolçor d'una llepolia, quan deixava el quarto, un xic abans de sopar, encara s'arriscava fins a la finestra Era l'hora de topar-lo. Se'i mirava uns moments, arrambada als testos; fantasejava una mica, inspirada per sa presència; el temor de què la descubrissin li assaltava de sobte i, poruga de si mateixa, s'esmunyia als pocs segons de l'amagatall. Alguna vaga alteració, amb tot, que havia notat en son rostre d'alguns dies en aquella banda, li produia fonda pena.

Era compassió?... Era remordiment?... Ella no ho analitzava pas. Potser d'ambdós efectes... Mes, a què fixar-s'hi!...

Al tornar a l'obrador, ja el terròs de fang que entervolí per una estona la clara deu de sa consciència, reposava en son fons. El piset d'en Lluís, amb son trasbals I son tràfec, captivant-li els sentits de sobte, li amorosia la tivantor dels nervis, sorprenent-la, assossegant-la. I és que, imposada per aquell arsenal, per aquell enrenou que la sobtava arreu, estorbant-ho tot, fent nosa per tot, àdhuc

privant-la de trastejar-hi, reconeixia l'afany d'en Lluís, l'escairàs d'en Lluís; virtuosos esforços que sostenia per ella; sacrificis que dedicava an ella; sense plànyer-se'n, sense vantar-se'n; prou pagat ja i satisfet en poder oferir an ella tan lloable manifestació de sos mèrits.

I no era d'altre modo. Havia ensumat qus ll fóra un pler a la Rossa l'elxir a córrer-la per la vetllada de Sant Pere, i s'hi atrafegava a gota-caient. Cap camàlic de la Riba suava com ell en sa tasca. Per altra part, la Beatriu, atarantada amb sa paradeta, no el deixava de petja. «Ja en quedaran per mi?»—esclafia cada cop que els marxants o els aprenents arramblaven la feina. I com en fer-la s'hi anava a pessics i en arrebassar-la a mostes, no s'ho podia acabar que n'hi restés per ella. «Voleu dir?... Voleu dir que me'n quedarà?...—repetia més temsrosa a cada *saco*. En Lluís revistava les peces, un sens fi d'escadusseres peces, escampades a piles, per seccions, com a cossos esquarterats qus esperessin l'hora de sa resurrecció. I acabalant a bell ull els muntatges, assossegava a la desficiosa.

—No te n'han de quedar, dona!...—li dela—Quants penses que en vendràs?. .—li preguntava.

Sumava grosses i més grosses, la Beatriu, sense reparar en la dita, com seduida per sos desitjos, i la Tuiss i la Pepa, agradosament sorpreses per sa ingenuïtat, hi esclafien la rialla.

Enllestint i escampant, muntant i venent, s'acostaren a la festa. Tots trescaven arreu, enfeinats, atarantats, serios, giravoltant per l'obrador com ssouirolet en sa gàbia. Cap al vespre de la vigília el piset d'en Lluís semblava la pescateria a l'hora del peix. La Tuies i la Pepa respostejaven amb els compradors, enganyant als impacients, prometent als confiats, transigint amb els raonables; en tant en Lluís, assegut en son banc, mut, abstrst, com si res passés a sa vora, soldava i rematxava, encolava i polla, negultós, sense sossego.

Allans a sis hores les veus del músic i del cla-

vetairs arribaren fins a son pis. Venien del Besòs, carregats ds mata i canyes verdes. Una colla ds xavals, fills del veïnat, seguien darrera seu, amb son feixet de branques en les espatlles. «Si que deu ésser tard...»—esclatà la Beatriu, fonent-s'hi.—«Mal és tard mentre toquen hores!...»—contestà la Pepa.—«Què vols fer-hi?...»—reprengué la Tuies.—«Si no li toquessin la cama del mal no se'n sentiria, oi?»—

Ja eren prop de les vult quan hi comparegué el «trompa».

—Bé, què haig de fer?—preguntà a la Beatriu, amb intenció de què ho entengués en Lluís.—Prenc lloc o ho deixem córrer?...Que no hi arribi a misses dites!

—I doncs!...—recalcà la Tuies.

Quatre pics i repicó, ressonant de sobte per l'escala, els vingué a sorpendre.

—Digueu-li que no en tinc!...—esclatà en Lluís, reconeixent, pels trucs, que era el mosso d'un quincallaire... I la Tuies, posada al balcó i convertida en tornaveu d'en Lluís, donava i transmetia els recados sense estrafer-ne una sola lletra...

—Per tu; ara va per tu, Bsiatriu!—esclafí en Lluiset, en havent sopat, cridant a la del músic des de l'eixida.

Ja eren les nou. Mitja hora després hi comparsixia el «trompa» esbufegant com un asmàtic...

—Si no entro no hi entro, noies! Ja hem tingut sort de... del meu influxo, que, si no, prou vos quedeu en terra... Quina demanadissa!... Quin xibarri!... Quines batusses!... Com si repartissin pa beneït!... No hi ha pas lloc per qui en demana!... No hi ha valgut el torn, ni fer-s'ho a cara o creu, ni jugar-s'ho a palletes. Els agutzils i els municipals han hagut de venir a la plaça, i, acanant i assenyalant les pedres amb un cordill i un guix, han repartit la hisenda... Sentiu?... Sentiu?... Ves si se'n fien que ja hi porten els trastos!...

—Quins espatecs!...—féu la Tuies, atalalant-se'n...

—Són els bancs i les posts, que els deixen a tall de penyora.

—I nosaltres?—reprengué la Beatriu...

Son pare somrigué, i, acostant-se a la porta, afegí:

—No t'apuris... No t'apuris... Tant bé et vagi la venda com t'ha anat lo del puesto. El lloc arral!...

Ja feia estona que els trons i es coets retrunyien, galejant la festa, quan posaren fi a la tasca.

—Veuràs, Pepa; ja n'hi ha prou!—digué en Lluís, aixecant-se del tamboret.—Si no hi perdem la nit, com n'hauria agradat, hi allargarem un xic les cames al menos. T'hi avens a donar un volt?...

—Per mí...

—Sí, noi, sí—reprengué la Tuies.—Tant i tant fóra massa, i les *maces* fan mal, oi?... Apa, apa; enllestim-nos... Arregla't, tu... I tu, ja entraràs, eh?...

La Tecla i la Beatriu s'aconvoiaren a la comitiva, sens miraments ni cerimònies...

A l'eixir al carrer tots restaren sorpresos. Ja s'esqueia mig guarnit... Les randes de mata i els arcs de canyes verdes aciarits pel fanal del cantó, ombrejaven sos costats, embaumant-lo amb son delitós aroma... Retallant l'espai i balandrejant-s'hi, els llargandaixos, bombes i banderes, s'hi destacaven per damunt, de trast en trast; en tant el serrell i les cadenetes, zigzaguejant-hi com un teixit, resseguien l'ample de la via.

—Mireu si s'hi han afanyat!...—dela la Tuies.

—Ja té raó de jeure!...—reprengué la Tecla, referint-se al «trompa».

—Bé; i cap a on ja donem?—preguntà en Lluís.

—Mira: seguint, seguint...

—Com ningú ens apressa!...

En tots els carrers s'hi descobrìa l'aire festivol de la propera diada. Alguns ja es veien enllestits; altres a mig fer; pocs més atrassats; acusant-se arreu la jola de la festa.

La mata i les canyes, els pedatxos i els salomons, les banderes i cadenetes, principals motius

ds son embellíment, tot se n'ho enduien. Ara en arcs, ara en ondes, en ziga-zagas o trenes, desarrugaven amb sos dibuixos l'enrevellit aspecte dels carrerons, suavisant-los i amorosint-los com si etjeguessin la rialla. Una mena da rejoveniment per l'estil del que dóna el coloret en el rostra de les coquetes.

Distretes amb els coets i els trons, espetegant per l'espai i esclatant en ramellets de pedreria, la Pepa i sa colla travessaven per la formigor de la gent, sense a penes adonar-se'n. El cel, amb la roenta resplendor dels focs, s'enrogia com il·luminat per una aurora boreal, ensems que el fum, estenent-se per la ciutat, s'hi arrebossava com una boira.

La xerrameca de l'apartada gentada, s'esbargia amunt com a remor d'allunyadissa música, en tant la de prop amb el cistell al braç o amb la coca a la ma, s'esbarriava per les afores, riallera i eixerida, pensant amb els enciamets i berbetes, o entregantse a la bulla si no eixia en cercament da remei, enduta per una de les tantes preocupacions d'aquella vetlla.

Havien tirat pel Portal Nou, seguint amunt, atrets per les flamarades dels focs, fins arribar a la font del Canari. Reposaren un xiquet, al ser-hi, i entornat-se'n pel mateix camí, emportats pel curs de la gent, es deixaren caure a Sant Pere. A l'embocar la plaça, la Beatriu pegà una correguda fins a trobar «son puesto». Era al peu mateix de les escales; cantonada al carrer més Alt.

—Bon lloc, eh, Lluís?

—Ni triat a posta, veies!... Serà un cotxe parat, no en dubtis!

—Mentra t'hi entenguis!—afegí la Tacla.

Apamaren amb un cop d'ull el quadro, i seguiren avant.

—Envelat, tu!... No ho sabia!...—esclatà la Pepeta, mirant a l'hort dels Velluters.

—No ho sabieu!...—raprangué la Beatriu...—I lluït... Es la colla del Pau sastre... Entrem-hi?

—Així?... Fetes unes xarxons?... Fins la cara em cauria de vergonya!...

—Si tampoc vos hi voldrien!... —reprengué la Tuies...

—Al, ai...—exclamà la Pepa, mirant envers la font.—Voleu jugar qus és l'Emília, aquella que passa?... Vaia si ho és!...—afegí, sorprenent-se'n.

—Emília!... Emília!...—cridà la Beatriu, contrariant a la Rossa. —Que vas al ball?

L'Emília s'hi anà acostant... S'adonà de la Rossa, i a l'escaure's a tret, esclaff amb desprecí:

—No volia pas anar-hi; però la Roseta de les cartes i la Sió dels cuiros m'han pertenit tant i tant.

—Sí, filla, sí... Si et pots donar una hora bona!... —reprengué la Tuies.

La Pepeta se la mirava de cua d'ull tot garlant amb en Lluís...

—Que estàs cremada?...—li preguntà l'Emília.

—Jo?... I de què?... No, no, noia... Qus t'hi diverteixis!... Que t'hi diverteixis!... —repetí, fent-ss la desentesa.

Llavors l'Emília, com si la Pepeta li descobris algun secret o l'enutgés amb sa presència, se la guaità d'una manera estranya.

—Procurarem fer-ho!...—respongué, tot adobant-se el calçat, nou de trinca, i escapolint-se envers la colla, eixamada par la font.

—Has vist, tu?... Què maca, eh? Si no fossin remuntes!... Fins mitges vermelles!... Mitges de fer patir..., que en diuen els pinxos.

—Anem a Sant Gem? Anem a Sant Gem, mare? —esclatà la Beatriu.

—Apa, sí; una paperina d'anissos... i a la nona.

A l'arribar a Sant Gem li semblà a la Pepa que havia vist a l'estudiant, mudat de levita, com si també estés ds balles... «Quina en fóra?...»—malicià, retrasant a l'Emília...—«Com és tan trapassera!...» I es collgirà de nou, segunt a l'ombra fins al fanal per a veure si el reconeixia.

La veu d'en Lluís la distragué tot d'una. Ja eren a Sant Gem.

—Què pendràs?...

- Jo!... Res...—respongué, indiferent.

—Un bolado, oi? Si podem, eh! Sembla que ho doguin, noia!...

—Quina aigua!...—cridà la Tuies, que ja s'havia apoderat del canti.

Tot el volt del pou s'esqueia ocupat. Uns reposaven; altres beb'en; alguns, poc satisfets del trago, demanaven tanda per a tornar-hi. Un gros fanal de mirallets concèntrics, fermat al tronc de la parra que ressegui. el pou, embrancant-se i estenent-se per les veines parets, llumenava el pati. Vàries parelles arredossades a l'ombra d'un llimoner d'espessa i arrodonida capçana, hi capdellaven a son pler la troca... Els del taulell no s'hi entemen Gots i copes; rosquilles i ametlles; anissos i bolados; tot lliscava entre ses mans amb marejadora pressa En un recó de pati, arrimats a la tanca, festonejada per atapeida eura, un aplec de joves, acompanyant-s'hi amb guitarres, cantaven «Les nines del Ter» i altres més alegres, tot apurant-hi l'aiguardent i rosegant la coca

—Sembla que ho donin!...—tornà la Tuies.

—Jo no me'n mouria!...—repetí la Tecla

—I demà, qui es lleva? ..—reprengué la Beatriu, pensant en la parada. Caigueren tres quarts, i recordant-se de les dotze i d'aquelles sorts que ja tenia amanides, reveladores de son desti, esclatà amb resolució:

—Tornem's en?... Tinc una son!...

—Què hi dius, tu?...—afegí en Lluís, comprenent que a la Pepa no li vindria mal ..

Per mi—

Quan deixaven la plaça l'orquestra de l'envelat preludiava el vals de socis.

VIII

L'endemà al dematí, encara bé no s'hi veia, la Beatriu cridà a la Rossa.. Cap de les dues havien clucat l'ull; entabanada amb ses preocupacions la una, amb ses dèries i cabòries l'altra.. Es parlaven des del celoberu, mig badada la finestra i en camisa, com saltant del llit... La Beatriu, sorpresa perque la Rossa no havia sondejat son pervindre amb cap de tants sortilegis, s'hi quedà parada..

—No me'n vaig recordar!... Tenia una son!...

—Bé, com que tu ja el tens!... Doncs jo, mira!...

—I, com qui fa jocs de mans, anà treient i ensenyant andròbunes..

—Veus?—li digué, punyint un got.—Es l'ou... Ha quedat com una xarxa...

—Mariner, ben segur!...—esclatà la Pepa.

—L'oli i el vinagre el mateix que pals...

—Mariner no t'ho dic!...

—De les faves la de mitja ceia...

—Que serà patró, és clar!... I els paperets?...

—Vet aquí que no se què dirte... Veus?... Descargolats tots dos... Per xo em sembla que l'un ho està una mica més que l'altre!

—Quin nom porta?...

—Telm.

—Tem?... Ai... ai!... No es diu un nom així el fill d'aquell da Benicarló, que us envia les síndries?...

—No hi pensaves?... Ah mentidera!... Ja em convidaràs a bordo, eh?... A menjar galetes!...

La veu de la Tecla les departí da sobte. Avisava a la Beatriu que despertés an en Lluís per lo de la fira... La Pepa cridà an en Lluís, i mitja hora méa tard ja no s'hi entenien ds fema.

—Ja et recordaràs dels preus?—preguntava en Lluís a la noia, repassant-li la llisó.—Demana'n més, sents?... I xàtxara... xàtxara...

La Beatriu compta les peces, separant-les per articles; repetí els preus, amb aquella suau cadència dels xicots a l'entonar les «tables»; assajà de vendre'n algunes prenent a en Lluís per comprador, encarint ses qualitats i alabant sos gustos; escarní la mònita dels firetaires per atreure's l'atenció dels passants, i, endavantalant-se els embalums, s'escorregué envers la porta.

—Bé hi vindreu de tant en tant...—esclatà des de l'escala.

La Pepa i en Lluís, admirats de sa bona fe, canviaren un somriure...

Hi haurem d'anar, tu.

—Sí que hi haurem d'anar... Pobra xicota!... No aabria pas que fer-se!...

—Podem sortir amb excusa d'anar a missa...

—D'anar a missa i de donar un tom. Ja n'estic prou tip... Ens mudarem d'aquí a una estona, eh?... I...

—I a rumbejar-la; que encara no hi havem anat tots dos soletsi...

Quan eixiren al carrer, el «trompa» i el clavetaire donaven la darrera mà als guarnits. Un raig de sol, travessant de biaix, espurnava pels salomons, jaspiant amb sa llum els llargandaixos i guspirejant per l'herba. El músic, amb l'escala al coll i el cassó a la mà, com un enganxador d'anuncis, i el clavetaire amb la forqueta al braç, semblant un fanaler, ressegulen la seva obra; en tant els xerrica, amb les safates ds la xacolateria sotaixella, a tall de llibres,

es disposaven per a la capta. «Que no hi ha res per la sortija?...»—cridaren a coro, al sorpendre an en Lluís amb la Pepa. En Lluís es pessigà l'armilla, i tot parlant-los de cubells i badoqueres, del plat de cendra i de cossos, els allargà uns quartos.

—Noi, que ets ric!...—rondinà la Tàies, aprsuan sa esplendidesa pel dringar de les peces

Al deixar el molí de les Basses ja s'adonaren de la fira. De primer antuvi pel brogit, per aquella maror que s'esvaia ençà, com si desfiles un exèrcit a tres passes; aprés per la gent, pel formigó de la gent, que es desbandava pels carrerons, esbufegant, empenyent-se, eixugant-se la suor; entornada pels petits i enfarfegada per les joguines, més tard pels crits dels uns, les empentes i estalonades dels altres, l'ànsia de tots, i mes encara per sa pròpia angúnia. Ficats en aquell tràngol, xics i grans, tothom hi perdia l'esma.

A la Riera de Sant Joan començava la *rierada* Els enfilalls de gravats i les esteses de llibres, envestint pel carrer Més Balx, eren ses primeres destries. Alguns curiosos, ara drets, ara ajupits o arronçant un peu, com les cigonyes, fullejaven volums o regiraven làmines; rònec, brut i polsós tot, com eixint d'una cofurna. La fortor a reumatic se'ls posava al nas a la poca estona, i adonant-se'n per la coissor, se'l refregaven una mica .. «Ala,, trieu!... Barato!...»—cridava el venedor, acostant-s'hi... Repetia el crit, i els curiosos, com si fos un toc de «rompan filas», deixaven els setis per altra tanda. Al devassall de llibres i a les restelleres de làmines s'hi embrancava la terrissa.. Sanallades de plats i olles, omplint l'ample de l'acera i apilades com a fruita; unes sense ornamentar, pintades de verd i envernissades altres, guspirejaven al sol el mateix que munts de fines pedres.. Agenollades al sardinell, dones i noies, remenaven la tria, conjuminant un «cou dinar», guarnint un «parament de cuina», o provelnt per a «faltes», tot regatejant sos preus i exigint la peça de torna... La terrissa, relliscant del munt, capgirallava pels costats, espetegant, al to-

par-se, com un joc de castanyoles. Les parades de quincalla, amb sos toldos de retort a una o dues vessants, rublerts de penjarelles i esteses com un campament, seguien a la terrissa... Començaven al primer recolze eixint del carrer d'en Cuc, rebatejat avui amb el nom de la «Vírgen del Pilar», en menyspreu d'aquell patrici i de nostra llengua, i com a tribut al capritxo, si no a la ignorància...

Sabres i trompetes, carteres d'anar a estudi, caminadors i llances, tabals i flabiols, raspalls i nines, penjant com a xoriços o sobreposats com a senefes, coronaven llurs teulades... Al pla de les posts, que servien de taulell, entatxonades en ses capses o deixades a la barrisca, les pilotes i baldufes, els xiulets i cenfoines, els anells i les bales; tot el faram de joguines, atolondrament dels grans i distracció dels menuts, allí subjectes com esclaus i com esclaus vigilades, hi esperaven l'hora de sa venda... Els colors de les unes i la lluentor de les altres, confonent-se en esplendents canviants, aparentava en son conjunt com un escampall de floretes.. S'hi esgorjaven els firetaires, s'hi atrafegaven els passants, resseguint les tendes en corrua, hi alarien els de l'aigua i snís amb sos «fresca, fresca!... Qui vol beure?...» Rebregaven a tothom els de la «pilota americana», fent-la rodar sense mirament ni compte; i la gent, eixordada pels espinguets i marejada pels tabals, hi suava a llàgrima feta. Un nen perdut, una bomba escapada, una paraula mal entesa sobtava el curs de la professó, i l'avalot creixia... «Pas, que porto oli!...» «Fora grupos!...»—cridaven els apresats... Cundia el motiu del paro, i les manxes i les llengüetes hi espingaven amb més fúria...

A les barraques de joguines seguien les tauletes de soldats de plom i pallassos de cartró; les mantes amb generos de punt, mitjons, mitges, samarretes, calçotets, els catres amb robetes per a criatura; les posts amb capelles de tota mida, els teatrets de fullola; les estives dels «llauneros»; les esteses de fogons de fang, els coves dels vanos; desembocant a la plaça les portadores i els paners de les fruiteres.

A l'arribar allí la rierada, escampava's per l'areny, reinflant-se i sobreixint per les Basses, pel Rec Comtal, per l'hort dels Velluters, pel carrer mes Alt de Sant Pere; per tot on hi trobava eixida... Un grat olor de fruita s'esbargia arreu de la plaça, recordant als forasters els horts i prats de ses terres...

En Lluís, la Pepeta i la Tules, tirant pel dret i a bots i a empentes, aconseguiren la esglesia...

—Ja sou aquí?...—esclatà la Beatriu, veient-les de lluny...

—I doncs, com va?...

—Com va?

—Va bé?...—repetí la Pepa, tot eixugant-se la suor i adobant-se les robes...

La Beatriu obrí un calaixó i els ensenyà els quartos...

—Al menos hi ha set pesetes!...

—Tretze!... Les he comptades dos cops!... Mireu; he venut sis agulles, tres vanos, dues manilles i set pintes... I bé, bé; escolteu...

En Lluís li passà la lliçó; mes, observant que s'havia equivocat, li cantà els preus altra volta...

—En contra meu, oi?—preguntà la Beatriu, dolent-se de l'erro...

No, ben escandellat, no; o que has comptat de més a l'una ho has comptat de menos a l'altra...

—Ja s'ho trobaran, doncs!...

—Just!... Ni es deuen coneixer!...

—El que és de les agulles no en tindré per res!... No en muntaràs més, si les acabo, Lluís?...

—No en tinc pas ganes, veies... I ta mare?...

—Va i bé, com una fura... Ara és al pis, per arreglar l'olla... Espereu-la!... Encara senyalen!...

Al caure la rematada, comparegué la Tecla...

—Ja fugiu?... Tan aviat?...

—Ja tornarem a la sortida!...

Poca estona après s'hi presentava el músic... Venia de l'ensaig... El pes de l'instrument i el forçat de sa marxa l'acabaven de rendir... Sort que son ofici de sastre era bastant descansadet, que si no, «prou minvaria els palpissos...» S'ho digué així,

arrambà la trompa a la paret, s'eixugà el front amb un gran mocador blau a quadros, i aprofitant l'instrument per a coixí, s'ajegué a terra...

—Bé, i com va?... Piquen?...

—No va mal!...—respongué la Tecla.—Ja n'ha fetes tretze!...

La sombra d'un comprador, sobtant-li l'exclamació, el feren redreçar una mica.

Eren unes senyores que volien firar al servei... Concertaren agulles, manilles, vanos, pintes, de tot... Estaven per un ral... La Beatriu s'hi fonia... «Què faig?...»—deia a sa mare, veient que s'esquitllaven.

—Tinguin! Tinguin!...—esclatà el music.—Per un ral!... No serem més rics ni més pobres!... Oi, noia!... Si no te'n volen donar vint-i-set, que te'n donguin viut-i vuit!... No ve d'aquí!... Seran set pessetes rodones!... Sort que en vinguin!... No és veritat?...

Es perturbaren en sa xàtxara, i, si seran rodones o si han d'ésser set i un, pagaren el que la Beatriu volia... «No; el que és si jo m'hi poso!...» recalcava el music, vantant-se'n...

Quan la colla eixí de l'església ja no els quedava una agulla.

—Per Déu, Lluís, unes quantes!... Munte'n unes quantes!...—pregava la noia.

—Anem; no t'hi neguis!...—afegí la Tecla.—Anant-li bé!... Això és un dia!

En Lluís es mira a la Pepa, i, endevinant que no li queia mal, prometé treballar fins a mitja tarda.

En havent dinat, la Tuies els en portà una dotzena. No se'n veien els dits... La parada era un mosquer... I la fira!... Ni al purgatori hi havia més gent... Amb un raig de sol... No sé com no s'hi tornen bojos!...—deia la Tuies an en Lluís, tot eixugant-se la cara.

—Quan en tinguis una dotzena més—afegí—dra que les hi envíis.

Malhumorat, en Lluís, s'abalançà al taulellet, rondinant una estona...

—Està de Déu que no podrem sortir!...—remugà dirigint-se a la Pepa...

—I bé, home, sortirem un altre dia!... Festes arrai!... N'està tant enderiada, la Beatriu, que si no la complaviés ara, fins hi perdria la salut!...

—Ja tens raó... Ja tens raó... Si sembla que es trastoquin!...

A mitja tarda, al bo de la sortija, el «trompa», deixant a la corrua per les seves, n'hi pidolà mitja dotzena més. Els crits dels xicots, la fressa de les corredisses i les riallades dels veïns, pujaven endalt, boi retenint per l'escala...

—Faig de remenador!... — esclafi, esclatant a riure...—M'hi diverteixo més!... Però, eón uns murris!... No me n'adono, que ja me l'han fregida... En tornant els engirbaré la paella... Ben adobada de fum... Em semblarà que tingui un «inquenio» amb tants negritos a la vora!...

Digné, arrabassà les agulles, l, boi espitregat l tot, s'esmunyí vers a Sant Pere...

Al fer la sort de la paella pujà de punt la gat zara... La Pepa, que eixia al balcó de tant en quant, anunciava a en Lluís el què feien... «Ara va l'olla... Ara els sacs... Ara el plat de cendra...» La Pona i la Felíça, abocades al balcó, s'hi feien un panxó de riure... Al córrer l'anella compareguè la Tecla.

—Tu, Rossa!... Que n'heu fetes més?... Porta-les, eh?... quan estiguin!... I unes quantes pintetes!... Apressa-t'hi; que s'acaben... — remugà de nou en Lluís; mes, convenint-hi a l'últim, es posà a muntar-les.

Quan la Pepa les hi duia ja era a encesa de fanals... El carrer estava sol... Branques de mata, bocins de canyes verdes, trossos de llargandaixos, bassals i mulladers arreu, i arreu peles de fruita; sols això en restava de la sortija. El clavetalre, amb els salomons i bombes enfilats a la forqueta, cavalcada entre dues cadires, hi apariava la lluminària. Havien quedat amb el music que hi tocaria unes *variacions;* mes, sabut lo de la paradeta, no se'n refiava mica... «Pepa! Jo que et volia embrocar els «schotisks»!... —esclatà, adonant-se de la Rossa... Es allò: music pagat...»

La Pepa somrigué, giravoltant envers la plaça... «Quin rebombori!...» es deia, llambregant amunt... No s'hi entenien... Més gent, encara, que al dematí... Amb una xafagor!... i aquell crit, aquell etern crit que tot s'ho enduia... Trepitjant a l'un i empentant a l'altre, arribà a la paradeta...

—A bon punt, noia!... —alarí el músic. Mira... Pelats... Si amb el guany d'avui no ens hi fem una casa...

—Que en fa més en Lluis?...

—Sí, unes quantes més... Ja les durà quan siguin llestes... Voleu creure que estic marejada!...

—Seu, dona, seu...

La Rossa s'hi assegué, escampant sos ulls per la fira. Era ja ben fosc. Les parades i barraques, aclarides per tota mena de llum, des del cul de cirí al quinquer de petroli, presentaven un bonic aspecte... Sa mateixa desigualtat, les ondulacions de ses vies, els crits dels venedors, rebaixant preus per a fer net, i aquell va-i-vé del gentiu acoblant-s'hi en rotllos o desbandant-se tot d'una, li donaven un no sé què fantàstic. Un ball de sombres, que retreia a l'esment els cuentos de gegants, les rondalles d'encantaments i les tradicions de bruixes... Atabalada la Rossa pel brogit, se n'anà uns moments a prèdica... Als pocs segons hi entrà la Tecla...

—Ja no en tenim, tu!... Que te n'hi vas!... No t'entretinguis!...

La Pepa deixà l'església obrint-se el pas a colzades...

Girant pel carrer Més Baix s'esglaià de sobte... Vegé un bulto, oí el seu nom, el cor li féu un salt, s'enrogí de cara, i reconeixent a l'estudiant, restà allí, muda, sorpresa, freda.

—Que li faig por?...—mormolà en Manel, acostant-s'hi...

La Pepeta s'estremí. No hi havia pensat amb la por; mes, aquell to de sa veu, aspre, a pesar d'amorosir-lo, i son mirar, esferest, amb tot i estrafer-lo, la posaren esgarrifosa...

—Per què m'ha de fer por!...—respongué, procurant asserenar-se.

—Naturalment... Com si ens coneixessim d'avui!... Doncs be. Voldria dir-li quatre paraules... ben dites. No s'alarmi!... No es sobti!... Ja sé que em toca patir en aquest món; però m'hi conformo... Una mica de paciència no li costarà res, i cregui que la tinc ben merescuda!... Bé n'hi ha acanat prou d'empedrats amb l'únic fi d'ensopegar-la sola!...

—Però, expliqui's!... Què vol?...

—Què vui?... No ho ignora pas vostè. I que ha d'ignorar! Però, vamos... No trastoquem els termes... Voldria... que fes el favor de dir-me... si jo m'he enganyat a mi mateix, o si és vostè qui m'ha enganyat a mi...

Brillaren sos ulls, se li entelà la veu, i la Pepeta, endevinant sa gelosia per aquells efectes, se sentí mortificada...

—Veurà... No l'he enganyat de res!... Deu ésser una cosa mal entesa!... De segur!...

—Potser sí; però, anem al cas... No sé quin dia era que la vaig conèixer; no vaig parar-m'hi; ja en tinc prou amb saber que, podent ésser el més feliç, serà el més infortunat de ma vida... No sé com va anar, li juro!... però vaig sentir que m'enamorava... que m'enamorava de debò; de ple a ple sense miraments ni dubtes... Ara, que he pogut anar-ho rumiant, em penso endevinar la causa... No frisi!... No frisi, dona!... Sigui'm indulgent, al menos!... Una vegada i... prou!...

—Continui... No em negueitejo pas!... Si no fos per casa!...

—Veurà... Quan era a Tortosa... Si ja li he contat i tot!... Aquella tarda de la síndria!... No hi cau?... Doncs, bé; quan era a Tortosa, una cosina meva, rossa com vostè, esgrogueida com vostè; amb uns ulls com els seus, aquells ulls que no se què tenen!... Deuen ser fets a petons, que encomanin l'enamorament tant de sobte!... Jo era un

xicot: i, si bé vaig prendar-me'n, xicot i tot, vaig conèixer que no em feia... Fill d'uns hortolans jo, i pobres; i ella, entravessada de marquesos, i rica... Contil... Com aquell que se li mor un fill, que després del dany té la pena d'enterrar-lo, així va succeir-me... Li vaig fer el ninxo en mon cor, en un recó de mon cor; vaig omplir-lo de llàgrimes, ans de tancar-lo, i, per no morir-me de tant plorar, vaig pujar-me'n a Barcelona... Ja la tenia oblidada quan, al venir-me'n aquí, al seu carrer, se m'aparegué vostè, és a dir, *ella*; la reproducció de la seva imatge; la imatge d'aquella reina que havia dominat en mi; d'aquella criatura que jo havia enterrat en mon cor; i a l'esclat de sa resurreció, en la que jo mai creia, va commoure's tot mon cos altra vegada. La diferència de la posició de vostè, va fer-m'ho veure possible, i, més home, i amb una carrera en curs, vaig confiar-hi... Mes, seques il·lusions, regades per les meves llàgrimes i reviscolades a sa amorosa influencia, reverdien altra volta... Ho té present?... Ho té present, ara?...

La Pepeta no tocava a terra... Gosava i sofria... No l'havia oït mai un parlar així, tant dolç, tant suau i penetrant albora... Sa mateixa vaguetat, son mateix esllanguiment li enterbolia els sentits, condormint-los-hi amb un goig estrany, desconegut, com si la embolcallés vaporosa boira o com si la fortor d'una essencia, pujant-li al cap, comencés a marejar-la... Enardint-s'hi en Manel, escorcollava les més íntimes afeccions, retreient-les-hi amb infantívola ingenuitat i engranant-les-hi com a rosaris... Els esplais de xicot, ses primeres illusions, sos esgarriaments d'estudiant, sos propòsits al conèixer-la... Havia canviat com una mitja... Amics, joc, entrebancs, passatemps. de tot s'havia desprès; tot ho havia oblidat, sacrificant-ho a la «Rossa»!...» Estalviava per *ella*; s'escarressava per *ella*; per *ella* afanyava el títol, per *ella* vivia... Fins, picat de l'ambició, s'enlairava amunt, en ales del somni, convertint-se en sol, i irradiant vers ella sos raigs per a glorificar-la amb sa mateixa glòria...

—Ai!...—féu en Manel—jo no l'hagués coneguda mai!...

—O un xic abans només!...—esclafí la Rossa, esclatant en tendresa...

—Que vol dir que no hi som a temps, encara?... —reprengué l'estudiant, entusiasmant-s'hi.

La Rossa rodà el cap.

—Perquè no vol!... Perquè vostè no vol!... Vaia si som a temps!... De qui dependeix sinó de vostè?... Per lo que toca a mí, miri's, com si ja fos; d'aquí a tres anys, passat i a campar-se-la... Ens casaríem tot seguit, buscaria algun poblet per a establir-nos, internament per a practicar-m'hi, i així que hi hagués lloc, au!... cap a Barcelona... Amb els estalvis que vinc fent, i amb l'ajuda dels de casa, que no se'm farien estranys!... portant-me bé, i sent jo sol!... hi estaríem com el peix a l'aigua!... Què m'hi diu?... Respongui!... Per la mort de Déu!...

—Ja està fet... veliaquí!... Què vol que li digui!... No em martiritzi més, ja en tinc prou pena!... Si tot això m'ho hagués dit abans!...

—Abans!... I jo què en sabia dels seus compromisos!... Ni sé com gosa a culpar-me!... Per què m'escoltava, doncs?... I si m'escoltava, per què s'hi mantenia amb semblants reserves?... Ah plora!... Jo també he plorat!... Però més plorarà, no es cregui; que som tots dos els infeliços!... Els infeliços, sí... Vostè es casarà; es casarà amb un bon xicot, que per tal tinc a en Lluís, mes, bon xicot i tot, l'aburriment ha de matar-la... Vostè no sap el què és un matrimoni sense el llaç de la passió que el lligui; sense que el carinyo l'estrenyi; sense que l'amor el fongui... Es un pa sense llevat... Una cosa fada... i un casament com el de vostè, sense precedents, sense història, casual, pla, digui'm... on ha de conduir-la més que al fàstic?... Tant més val una cosa quant més costa; i tant com més costa, més es conserva; no ho creu així, vostè?... Doncs, pensi!...

—No li dic que ja no hi sóc a temps!... No li he

dit que me'n planyo!... Que em dol!... Que em culpo!... Que...

—Digui!... Digui!...

—Ai!... Si en Lluís és tan bon xicot!... Si la mare és tan bona!... Com vol que els dongui semblant pagament?...

Somicà un xic, baixà sis ulls, tocaren hores a Sant Pere, es recordà de les agulles, i deixant a en Manel plantat, trist, rumios encara, s'esmunyí pel carrer d'en Llàstics...

—Fujo!... Fujo!... Pobre de mi... Les set! — anava dient-se...

Sobtat en Manel, volia cridar-la, seguir-la, agafar-la, endur-se-la, mes, com si l'arraulís un estrany fret, ni tenia l'esma de moure's...

La Pepeta arribà a casa encesa com una perdiu... L'havien aturada... L'Emília... La de la volta dels Jueus... Per comprar-se... un... un d'allò... un portamonedes... I és clar!... Ficada a la fira, qui en surt d'aquell embull, d'aquell nus... Ni sabien on girar-se... Era molt bonic!... Trenat... I barat!... Set pessetes!...

—Si que les guanya descansades que se les gasti així!...—esclafí la Tuies...

—Sopa!... Sopa!... Ala, que sortirem un xic!... —reprengué en Lluís, somrient-hi.

—Avui?...

—I doncs!...

—Tinc unes ganes de jeure...

Sa mare, endevinant que n'hi passava alguna, parlà de fer la bescanbrilla... En Lluís, sorprenent-se'n, alçà el cap, observà a la Pepa i, veient-la moixa, s'encomanà la sospita.

—Fem-hi un bitllet, Lluís?...

—Tant se val!...

—Doncs cridaré a la Tecla i anirem de parelles... Porta el joc, tu, i uns quants cigrons... Despara taula mentre la cridol...

Cinc minuts després ja ballaven les cartes.

—Quin dia tinc!...—es dela la Rossa, que no encertava una sola basa.

—Refumut, refumut; veies—repetia la Tues.

—Pleguem?—esclatà en Lluís, observant que la Rossa s'hi adormia.

—Com vulguis!

I suspengueren el joc, deixant el bitllet per una altra vetlla.

IX

A l'endemà, la Pepeta, a l'entrar a l'obrador d'en Lluís per a dur-li l'esmorzar, conegué, per la tivantor de sa cara, que no estava de *filis*.

—Mira quin bé de Déu et porto!...—li digué, allargant-li el plat Un plat soper, dels de vions blaus, amb un munt de tomàtecs al mig; una senefa de pebrots a son entorn, verds i fets a esber-les; tres sardines a la brasa de sobre el tou dels tomàtecs, i uns quants grills de ceba, retallats a través, vorejant el plat el mateix que una punta.

—Un dineret per la Santa Creu!...—reprengué de nou la Pepa, signant els tomàtecs com si fossin roses...

—Bueno .. Deixa-ho aquí—barbotejà en Lluís sense desentivar la cara.

—Home!... Ja que no el dineret, una rialleta, quan menys! .. Què tens?...

—Jo?...

—Després que et duc un *ramillete* tan ben guarnit!...

Es picà el front de sobte, com encertant el motiu de sa múrria, i deixant-li el porronet prop del plat, se n'entornà sense cloure els llavis ..

Sí. . No li cabia dubte .. Era per allò d'en Manel... Per aquella mentida del portamonedes .. Prou

sabia en Lluís que ella i l'Emília, d'un quant temps ençà, no se les duien tan bones qus es franquegessin d'aquell airs... I el que dela la matelxa Tuies: «Set pessetes per un monedero?.. L'Emília!.. L'Emília, que tot l'any fa cara ds dejuni!...» Així s'ho pastà la Rossa a l'encaboriar-s'hi. Per a resoldre semblant conflicte se li acudiren dues solucions: contar el fet a sa mare, o al mateix Lluís, amb tota ingenuitat, o conxorxar-se amb l'Emília.. Medità un xic més, i com la repugnància que ocasionaria a en Lluís la sola manifestació del fet, àdhuc a ella ja li feia escrúpol, es decantà per la segona idea. Convinguda amb l'Emília, secundada per l'Emília, la mentida es disfressaria de veritat, i com amb palla i temps maduren les nespres, segons l'estirabot de la Tuies, l'emmurriament d'en Lluís no tardaria en fondre's.. Així ho decidí, i a l'anar a plaça, a l'endemà, resolgué envestir a l'Emília.

D'ençà que tenia relacions amb en Lluís era l'encarregada de la minestra. La Tuies li havia allargat el cistell, i després d'unes quantes lliçons d'economia, que podien reduir-se a no comprar mes del just i regatejar-ho força (aforisme que aflançà tot seguit amb allò de: el que sobra no s'aprofita, i hi ha més passos que no quartos), li recomanà que matinegés, que no s'hi adormís, que el que primer hi va, primer hi tria; i que al cabàs dels endarrerits sols hi paraven els rebuigs i deixos. Li passà comptes uns quants matins, assermonant-la per un descuit i encaparrant-la pela mancaments, en que no passassin d'un xavo, (encara que corria la moneda decimal, ni ella la sabia comptar, ni ho entendria mai, ni cas que volgués apendre-ho li vagava el temps per a tornar a costura), fins que, veient que era més *rata* que ella, l'alliberà de la subjecció.

Retardà una estona, aquell matí, la Pepeta, ja expressament, puix que l'Emília hi anava tard; mes, vigilant arreu i donant toms un cop ja llesta, es topà amb ella la cigronaire. Humilhada la Rossa i ensoperbida l'Emília, endutes per ses impressions, ja declarades al sorpendre's, gairebé ni es saludaren..

Per fi, la Rossa, vencent tot escrúpul, i encoratjada per la pressa, li abocà el fet, en net, tal com so tiava.

—No t'apuris!.. No t'apuris!..—reprengué l'Emília, amb aire protectiu...—Veuràs ...Ja la tinc pensada... Vaig comprar el moneder i m'hi vaig gastar tres pessetes, perquè era per un regal; entens?.. I qui vulgui saber més, que vingui, saps?...

Parlaren de l'estudiant, com aquell que no hi toca, per sostreure's mutuament, mes reservant-se sos designis: curiosa la Pepeta per si havia anat al ball amb l'Emília; tafanera l'Emília, per sí garlava encara amb la Pepa; però com, a pesar de sa tàctica, ningú hi pagà penyora en aquell joc, es despediren tot seguit, excusant-se amb l'olla.

—I muxoni!... eh?...—afegí la Pepa, cloent-se els llavis

—Vols callar!...—reprengué l'Emília, com ofesa per la desconfiança.

Mes era l'Emília tan guardadora de secrets, que a l'arribar al pis, sentint que ço de la Pepa ja li cremava la boca, ho etzivà a sa mare. «Però no ho digui a ningú!...»—afegí prevenint-la. Sa mare, molla de llengua com ella, topant-se amb la Feliça al safaretx, li trasbalsà tot seguit la nova; la Feliça ho contà a en Manel i a la Tecla, la Tecla a la Beatriu; i la pilota, rebotent de l'una a l'altra ma, empentada amb més fúria per l'estirabot del: «Però no ho digui a ningú», va rebotre fins als peus d'en Lluís. S'enssrià més aquest; ho sospità tot la Pepeta, i, convençuda de què, amb sa avinença amb l'Emília, havia fet com els gats, que per amagar el rastre ho revesteixen de brossa, determinà sortir-ne d'un cop. Resolta com era, no esperà pas que la bola de neu acabés d'engrossir-se.. Passà a l'obrador, s'encarà amb en Lluís i, sens encomanar-se a Déu ni al diable, adalerada per son repentisme, li engegà sense cerimònia:

—Veuràs, noi; acabem-ho!. No les puc sofrir les males cares!... I per mentidera no vui passar-hi!... Entens?... Demés, que no és cap cosa de mal.. Com

que tant puc dir-t'ho aquí com al Pla de la Boqueria!...

S'assegué a un tamburet, s'adobà el mocador i, tras, tras, tras, descapdellà tot d'un seguit la troca.

En Manel l'havia aturada... S'havien topat casualment, i ella, sorpresa per l'encontre, no se'n sabé refugir... Per altra part, li havia demanat amb tants modals que li escoltés dues paraules, que el plantar-lo hauria estat una gosseria... —«Total: que volia saber si érem promesos... vet-ho aquí!... I ja et pots pensar el que vaig a dir-li!... Com en quant a paraula jo no més en tinc una!... I si em vaig empescar lo del monedero va ésser per no parlar-te d'una cosa que, amb tot i no tenir res de mal, no t'havia de complaure... en quant a *aquella*, ja la tenia per el què era, ja; sols m'equivocava com a llenguada... Vaia un nunci tindria si alguna ceba em fes coure els ulls!... Però, veuràs el dia que la pentinat!... I vet aquí tot el romanso!... En vaig fixar que amb una mentideta t'estalviaria un disgust; però es veu que les mentides ni empescades amb bon fi convenen!...

Sorprés en Lluís, se l'escoltava amb desgaire, tot repicant claus i llimant pues, fins que, encomanantse l'enardiment de la Rossa, mogut per sa ingenuïtat i convençut albora de sa injustificada protesta, esclafi, fent el desentès:

—Bé; qui t'empeny que tant rodoles?... Qui et demana satisfaccions?... D'on treus que et faig mal posat?... Contesta...

—Encara goses a dir-ho?... Anem, que no m'agrada el paper de Toni!... Que et penses que no m'hi paro?... Doncs, ja ho saps!... I ara, tu mateix...—

Al dir-li «tu mateix» s'hi acostà, li pegà un copet al cap, tal com si li donés la «estrena», i decantantshi tot d'una per veure quina cara hi posava, li repetí l'expressió:

—Tu mateix, sents?...

—Què vols dir?... —reprengué en Lluís, aixecant el cap.

Deixà el martell, apartà la feina, i estrenyent

aquella mà, blanca, flonja i de rosats besllums que acabava de tustar-lo, estrenyent aquella mà i aixecant-se del tamboret; atret, seduit, embaucat per les ullades de la Rossa, vives com un llamp i alegres com un somrís, li clogue amb un petó els llavis ..

—I ara! ..—féu la Rossa, enrejolant-s'hi.

D'aleshores ençà, la marxa del casori, segellada la pau amb tant ferm signe, seguí sa via sense contratemps ni estorbs... Ja els tiraven la *primera* .. Es casarien per l'agost, si no els ho entretenien a la cúria .. De travessar l'agost ho deixarien per la Mare de Déu de Montserrat, aprofitant la rebaixa del tren per a visitar la historica muntanya... Identificats per una mateixa idea, la Pepa i en Lluís no parlaveu d'altra cosa .. En aquella ocasió es comprenien tant, obraven tant d'acord, interpretaven amb tal justesa sos pensaments, que l'un semblava el tornaveu de l'altre... Satisfet en Lluís per aquella compenetrabilitat, fermança a sa manera de l'amor de sa futura, recobrà son falaguer temple . Ensems, la Rossa, resignada amb sa sort i prenent la vida en sa realitat, sense entabanaments ni galindaines, canviava com una mitja... Ataleiada amb son casori, amb les millores i amoblament del pis, l abstreta per aquell núvol que es gronxava enllà, en sa imaginació, darrera el camí de sa solteria, fosc, amenaçant i enigmàtic, a pesar de les confidències de sa mare (núvol que se li posava entre ulls cada cop que veia en sos dits, lluent i guspirejant, son tresillo de promesa), la imatge d'en Manel, que venerava a tothora en el luminós altar de sa fantasia, s'anà fonent, fonent i apagant gairebé fins sense deixar-hi el rastre ..

Havien conjuminat unir els dos pisos per a viure amb la Tuies... Ja tenien el permís de l'amo. Era qüestió d'un embà, un sol embà; mes aquella poca cosa els treia de pollaguera... La Pepeta sobretot, que era l'encarregada del moblatge, se'n veia un embull... Per més que rumiava, per més que en Lluís, destre en fer córrer el llapis, li dissenyava el plano de la nova peça, tirat a terra l'embà, no se'n podia formar el compte .. I com hi anava a les fosques, per

a son amoblament, fins hi agafava nyonya... La Tules ho decidí..

—Em vols creure? Doncs deixa-ho per després... Sempre hi serem a temps, per omplir-la! . I quan no, un quarto de bany, com el dels senyors del carrer de Gombau, no et sembla? .

La Rossa hi convingué, i en tant en Lluís, generós, pessigava la Caixa, ella i la Tules, desenfeinant-se a temps, basquejaven pels mobles...

Tot ho corrien, tot ho miraven.. Cada tarda, en havent dinat, vestides de les festes, deixaven el pis, i d'aquella hora fins cap al tard, rondallaven per Barcelona..

Els primers dies s'acontentaren amb tafanejar... Preguntaven preus, prenien mides, comparaven fustes, felen i desfeien combinacions.. L'ebenista espolsava els mobles reduïa metres a pams, pessetes a duros; fullejava l'àlbum del moblatge, els mostruaris de reps i de lutes, els retalls dels domassos; escampava cadires: trasbalsava trèmols, llits i calaixeires; disposava paraments, ajudat pel fadrí, per la senyora o per sa filla; elles, repapades en ses otomanes o gronxant-se en els confidents, remugaven de baix en baix confirmant o discutint les observacions que l'industrial els feia; i concertant arreglos, ara amb una cadira més, ara amb la tauleta, fora, hi arrodonien la sentada. «Bueno—deia la Tules, badallant-hi;—ja ho hem vist. Ho direm a *ell*, i si ell s'hi conforma... Però aquells cinc duros de la cua no els hi donaríem pas!... O ens ha de treure els cinc duros o ens hi ha d'afegir la reconeratrii.» «Ja ho veurem . Ja ho veurem . No hem pas de renyir si ha de venir d'això!...»—afegia l'industrial, estrebant la corda..

A l'arribar a casa, boi despullant-se primer i tot sopant després, ho contaven a en Lluís, si ja no ho feien des del replà de l'escala, a fi de què els veins les oissin, i tretzejant sobre preus i mobles, colors i fustes, apassionant-s'hi a tots o rient a tots dels ebenistes, puix que tots tiraven l'am

i sols hi havia un peix per caure-hi, hi apuraven la vatlla...

Ja ho havien reseguit tot. Els del carrer dels Banys; els del de la Palla; els del de la Ciutat; els dels Encants, els dels dipòsits de Viena; ni sabien on donar-la... Per fi, vuit dies ans del casori, amb la silleria de l'un, el trèmol de l'altre, el llit del de més enllà, l'armari venturer, la calaixera de subhasta i, on els esqueia, els altres mobles, arreglaren el parament del pis... De la vaixella se'n cuidà la Tecla per sa amistat amb un «plats i olles» del Born.

«Els ha quedat com un camaril!...»—deia la Tuisa als estadants de l'escala, alabant l'habitació dels nuvis... «Com un camaril!... No hi ha cap pis de senyors més ben moblat!... I això que em vaga el saber-ho!... Els trastes podràn ser més bons, naturalment; però, en quant al gust i a la tria!..»

La Pona, que els havia ullat d'amagatotis, mentre hi pujaven els matalassos, hi posava un greix escoltant-se-la!... «Tantes bocades—deia als del replà—i... escolteu, que us en passaré la llista!... Un armari de fusta de pi, pintada de groc, que ells en diuen de *doradillo*... Mitja dotzena de cadires i un sofà, de pita; de iuta, vamos!... florejada al llarc, i amb cosi dures al mig, com feta d'escapulons... Dues calaixeres de caoba, amb pedra marbre, comprades al carrer Nou, provinents, a ben segur, d'algun militar enviat a Cuba, i que sort del suc de munyeca, puix ni el peix estantís es mantindria amb menys brillo... Un llit de xicranda embutit al capçal i adornat amb uns galls-dindis de mareperla; però una xicranda, filla!... ca!... allò... una fulloleta que ni per a fer-hi cigarros... Dues reconeres de jonc, que les hi varen donar par torna; quatre pilastres amb figures de guix broncejat, que representen les estacions de l'any, segons conten; mes, que jo me'n dubto, perquè totes van nues; uns quants quadros, triats per en Lluís, que diu que parlen de la conquesta de Mèxic, i on els braços i els indis, els guerrers i els negres s'hi veuen a senallades, i... cucut!... Es a dir... les corti-

netes de musselina .. Una piqueta per aigua benelta, de cristall .. Un Sant Josep vestit, per l'istil dels que rifaven a la capella de Marcús; però amb la roba de cada dia; i, el que ja tenien a casa... Què tal? .. Què vos sembla? . Uns marquesos, oi?... Ah... De regals... cu... cut! ..

La Carme, la del costat, tot pensant que, si ella ho tingués, fins al rei giraria la cara, acompanyava les dites amb espetecs de llengua. «Ves de què fan babarotes!...—afegia recalcant-s'hi. Quan jo em vaig casar, i era una trista crida, no tenia pas menys!...»

Passà el juliol; vingué l'agost; els tiraren la «darrera»; la Pepeta i en Lluís, espantats del gasto, desistiren de l'anada a Montserrat, deixant-ho per un altre dia, i al tombar la quinzena ja s'amanlren per a el casori.

Pel vestit negre de la Rossa hagueren d'esperar als últims. Mes, quin vestit!... Defal de Lló; just, abonyegat de colzes; estret de mànegues; prisat de dalt a baix; farcit de passamaneria; amb un floc al darrera com una monya de toro; curtet; cordat amb botons de vidre, de cap de turc; amb un xic més d'escot del quemarcava el figurí perquè li lluís el medalló; amb ruixa crema al coll; earteres a cada banda... En fi: li havia fet la fadrina de madame Noir, que era la que vestia a tota la noblesa de Barcelona!... «Com que se'n emportaria els ulls!...»—que dcia la Tuies.

A l'arribar el dia del casori tota la gent del barri garlava ds la mateixa...

La Feliça, la despesedera de l'estudiant, a la que no havien convidat per mor d'aquest, sense dir-ho, com una disposició ja sobreentesa entre els nuvis, desfogava son despit retraient que, a Montserrat, era de consuetud l'anar'hi; mes que no podia fer-no tothom, puix hi calia una bona bossa: verinoses expressions que enquimeraven a la Tuies fins a treure-la de pollaguera .. Contrarestant son efecte, aquesta en protestava indirectament, explicant als veins, des del balcó, que si no pujaven a Montserrat era pel quefer d'en Lluís, afegint per la Feliça:

—Ells arrai... Bé prou que els vagarà per anar-hi!... Tots ho poguessin dir així!... Com els diners pel viatge encara els tenen a la guardiola!...

Ho entengué la Feliça, un vespre, que la perquè ho entengués esforçava sa veu la Tuies, i menjant-se la partida, viva de geni com era, tancà el balcó d'una revolada.

La Carme, que s'esqueia al balcó comentant amb la Pona les exclamacions de la Tuies, comprenent la ràbia de la Feliça per l'espetec dels porticons, preguntà, fent-se l'orni:

—Que fan salva a Montjuic?...

—Voleu dir que tiren? — reprengué la Pona, somrient-se'n. Sinó que arribi alguna esquadra!...

—Potser és el sant del Rei!... Quin sant és avui, Tuies, que veig que tiren a Montjuic?...

Grinyolà un balcó, petaquejaren uns porticons, i una veu aspra, aspra i forta, com esgarrapada per la quimera, confegí tot d'una: «Sant xerraires!... Ho enteneu ara?...»

La Pona, la Carme i la Tuies, sorpreses per l'estirabot de la Feliça, s'hi feren un panxó de riure.

X

Era un dissabte al dematí. Tres cotxes, un faetó i dues sibines, tirat aquell per dues eugues roges i per un cavall negre cada un dels altres, conduïren als nuvis i als convidats fins a la veina església de Sant Pere.. Els nuvis, vestits de negre, anaven al davant, amb la Tuïes i la Tecla. Darrera, i encabits en les sibines, encavallant-s'hi de cames, premsats, traient els braços per les finestres; amb barret alt uns, altres amb gorra; sense barret ni gorra els més fogosos, i tots garlant pels colzes, seguien el clavetaire i el music, la Beatriu, el drapaire i sa muller, la Pona i la Paulina, un rellogat del terç, passamaner d'ofici, i tres o quatre criatures...

En Lluís entrà a la rectoria, en tant l'escolà major encenia els llums, i a la poca estona, un sacerdot dels llestos, enemic de compliments i esclau del ritual, aplegà el corteig en el presbiteri.

—Qui és el nuvi?...—esclafí, ja fullejant el llibre.

—Un servidor de vostè.

—Acosti's. I la núvia?..

—Una servidora...

—Posi-se'li al costat... A l'altra mà.

«Quines preguntes més enses!...—digué la Tuïes a la Pona. Què no hi veu, en Nofre, que pregunta

pels novis?... Com si hi anessim tots tan ben vestits!... Com si no se'ls conegués a la cara!...»

Obrí el llibre el sacerdot, hi corregué amb un ciri l'escolà, s'hi acoblaren els del sèquit, i, després del «sí» dels nuvis, d'una estona de llatinorum i d'uns moments de plàtica, feta sense cerimònia, a corre-cuita, amb tota pressa, com si a l'oficiant li escapés el tren, o 'avisessin que l'arròs era a taula, els donà per «ben casats».

—Ja estan llestos!...—deia la Beatriu, admirant-se de sa promptitud.

—Sí, filla, sí. Ja estan servits. I doncs, que et creies?...

—No pas tan de pressa, vaia!...

Els cotxers, sorpresos per la comitiva, amb tot i petonejantse, ressonaven amunt, com si entorn de la nau hi covesin tortores.

—I are!... —escatà el músic, enternint-se'n.

—Anem, prou!...—afegí la Pona.

—En Lluís, com engelosint-se d'aquells planys, les separà de sobte bo i empentant-les vers la entrada.

Els cotxers, sorpresos per la comitiva, amb tot i espiar pel cancell de tant en quant, feren maniobrar ses bèsties...

—Ja ho sabeu!...—cridà en Lluís al que feia de cap-de-colla.

—Al Sabre, oi?...

—Just; al Sabre.

Els cotxers, formats en corrua, com una cavalcada, trencaren per Sant Pere cap a la Ronda; seguiren Ronda amunt, al trot, corrent, gairebé desbocats, com anunciant al públic que hi arrossegaven un casori, giraren per la plaça de Catalunya; rebassaren tota la Rambla; envestiren pel passeig de Colon, allavors a mig urbanitzar; i embocant pel d'Isabel, Pla de Palacio i el de la Duana, es deixaren caure a la fonda...

Tot estava a punt... Parada la taula, arrenglerades les cadires, guarnits els coberts, estesos els entreteniments... Sols calia assentar-s'hi...

—Quan vulguin!...—cantà un dels mossos, no sabsnt a qui dirigir-ss...

—Som-hi?...—rsprsngué en Lluís, en tant sl traqustelg dels cotxss, a l'sntornsr-ss'n, ressonava per la sala.

Cruixiren les cadires al pes dels comensals, acomodats per les Túies; voleiaren els tovallons, vers al coll dels uns, a la falda dsls altres o a l'asslento d'uns quants, que no sabien què fer-ss'n; sorollà la pisa, trontollant una estona a l'impuls dels impacients, i, forquillant d'aqui, pessigant d'allà, abocant d'aquell i grapejant d'aquest, ara que llonganissa, ara que una anxoveta, ara que cogombres, ara que ravenets, comparegué a taula l'arròs, incensant-los amb sa fumerola i sobtant-los amb son perfum la badallera...

—Amb pollastre, noi!...—deia la Tecla al músic..

—Voleu dir?..—responla aquest, ensenyant-n'bi un bocí ds cuixa..

—Està al punt!... Tal com el faig jo!... Oi, Beatriu?...—féu la Tscla, remanant-lo amb la forquilla.

La Beatriu, no recordant haver-ne menjat, es mira a son pare, sorpresa; son pare, comprenent el dubte de la Beatriu, puix que, de *gent de ploma*, mai n'entrava a la cuina, llevat qus fos per Nadal, esclata a riure; la Pona s'ho encomanà del músic, qus ja tenia la boca plena altra vegada; i el músic, tot dlsparant arròs al rellogat del terç, qus li feia «frsntes», esclafí, boí excusant a la Tecla: «Vol dir amb musclus!... Vol dir amb musclus!... Però té un gustillo... psr l'estil... per l'estil, ol...»

El rsllogat del terç, que en lloc ds pa s'hi feia amb bosties de llonganissa, encarí sa traça, i sl músic, en part per cortesia i en part per engolosiment, el convidà pel primer dia qus en fessen.. Una mirada dela Tecla, vessant rancúnia féu ennuegar al «trompa».

—I a mi, que no m'bl convldsu?..—esclafí la drapalra, que, posada sntre dos xicots, no sabia amb qui haver-se-les...

A la vista d'un dels mossos amb una plata de costelles arrebossades, s'estroncà el diàleg.

—Què són això?...—preguntà la Tecla. Guàrdies civils?... Com els veia encasacats!... Costelles arrebossades?... Deuen venir de molt per amunt que ja portin capa!...

—Lo que són ben tendres!...—reprengué la Pona, tot pessigant olives.

—Llàstima de gossos! Jo m'hagués endut el quiso!—afegí el drapaire...

Mentre repelaven les branilles, en Lluís i la Rossa, ullprenent-se a cada tom, hi refilaven com unes merles.. Riolers ambdós, enamorats com mai, disfressaven son desfici bescanviant-se paraulerie.. La Pepa, amanyagada per en Lluís, ni es recordava del plat, ni reparava amb les viandes; en canvi, en Lluís, obeint a la mateixa abstracció, mes obrant a la inversa, s'ho empassava tot; llest, apressat, com un golafre. El mateix feia sa sogra, si bé que sens abstracció de cap mena... «No en tinc cap més, de filla!...»—pensava. I, fartanera d'ocasió, engurmandida pels ulls, treia el ventre de mal any, si fa o no fa com tots els de la colla.

—Jo m'hi poso a la fresca!...—esclatà el músic, penjant el gec al penja-robes.

—Ben pensat!...—reprengué el clavetaire, imitant-lo.—Mireu com suo!—afegí, reganyant sa camisa xopa de la pitrera...

—Mesura, Lluís, mesura... Ja et portarem el caldo demà! Velg que tot t'ho endrapes!—esclafí la Tecla.

—Ja veureu, Tecla, un home previngut val per dos...

—Pro com les masses fan mal...

—Just! Per xo vos dieu ja hi fet!... Si mengeu més que un mal gra!...

—I que s'atipi!... No ho treuen pas per llençarho!...—reprengué la Pepa.

—Per mi si que... Mal com no reventa!...—esclatà el «trompa».

—Si que em voleu bé, carau! Ja no hauríeu d'ésser músic. A tots els en falta un bull!...

Un mosso els canvia els plats, i a la vista del bou a l'adoba, que els duia un altre, sobtaren la conversa.

«Pa! Més pa!..» «Que no hi ha més vi!..» «Tinguéssen un porró!...»—reprengué la Tuies.—Em fa molt més profit a la regalada... Complimentats sos desitjos, envestiren llurs racions com un sol home... Tremien els plats, redringaven els gots, volejaven les ampolles, recruixien els coberts, i la remor de la fregadissa, estenent-se enllà, hi ressonava com una música.

El clavetaire, que fou el primer d'enllestir, investigava el menjador, comptant els quadros de les parets boi parafrasciant els assumptes. La Tuies, que fou la que li anà en saga, aplaudia ses observacions, encuriosint-s'hi i embrancant-s'hi; seguí la Tecla, aprés, tot mirant de reull per l'Indret de la cuina, com enyorant al mosso; fins que, generalitzada altre cop la conversa, els sorprengué un del servei amb una platada de llus.

Entrà el mosso al menjador, encarranquinat amb el peix, estès al llarg de la plata, bocabadant, entornat de ronxes de llimona i resseguit de créixems; estengué els braços fins al mig de la taula, a l'alçària dels convidats, i balancejant-los una estona la plata, tal com si biacegés un conill, s'esquitllà de nou dret a la cuina... Un altre del servei els repartia, en tant, pèsols amb suc, «pèsols enfigasats», que deia el músic, veient que se li enganxaven als bigotis... De sobte, recordant-se del llus, que no tenien aires de treure'l, preguntà al nuvi:

—Tu, Lluís: deu ser de boato aquell peix, que veig que només l'ensenyen...

—Si ho fan per luxe—afegí la Tecla—maleit el gust que ens donen!...

—Com diu que n'hi ha que mengen per la vista!... Potser sí que ens han pres per altri!... Preguntem-los-ho?...—respongué la Tuies...

—Au!...

—Vós!...

—El qui sigui més poca vergonya!...—aventurà el músic.

—Vós la guanyeu!...

—Heu vist... Oh... i, ves per què?... Una pregunta bé mereix una resposta, vritat, noi gran?...—esclafí, encarant-se amb el qui els servia... Es que parlàvem del peix... d'aquell llus que ens han passat pel nas... que ens ha fet mal d'ulls, vamos!... I, com de vegades hi ha unes modes tan tontes, i nosaltres no ens en paguem de complíments, dèiem...

Un espinguet de la Tules li sobtà la paraula...

—Què xerreu? Ja el teniu aquí!... No coneixeu que això ho fan perquè, si no us hagués acomodat per massa gros, fem una suposança, tot seguit haurien anat a canviar-lo!...

—Per massa gros, heu dit?... Ai!... que poques vegades hi deuen córrer...

—Mengeu i calleu!...—féu la Pepa... Sembla una olla de grills!...

—Ells poguessen!...—reprengué la Tecla, que ja ni podia respirar de tipa...

—Encara més?...—esclatà el del terç, observant que duien el rostit... Jo ni sé on ficar-m'ho!...

—Jo tampoc!... I com hi suo!... Tinc uns ulls més entelats!...

—Quants dits hi ha aquí?...

—No facis bromes, noia; que encara no n'estem llestos!...—observà el músic... Com que tot et reprèn!... Com que tot et ve de nou!... Està clar... Ara perquè et ve de gust, ara per no desairar els nuvis, perquè, ja veuràs, hi tinc molt miament en qüestions de modos...

—Oh, sí...—digué la Tecla—ja en gastes, ja de política... Encara com no t'hi has posat amb calçotets, que estaries més a la fresca...

—Bé, veuràs; no em busquis... Deixa'm enllestir això que ens porten, i ja et diré quants fan quinze!... Pastes?... Confitures?... Això sí que ja us ho dono... Mira, tu; acosta'm les peres... I els préssecs!... i les prunes!...

—Digues tota la fruita!...

—Tinguessen síndria!... Ara el café i la copeta!.. I... que vols dir que em diran res si hi trenco una mica el son?... Quan ho sabrà la Emília que ha anat tan bé!... eh?... Quina culmera!... Au! Que faci complimsnts quan la conviden...

—Diu que no estava de *filis!*...—respongué la Tecla...

—Magarrufes; vet-ho aquí!...—observà la Pona, jugant a bales amb els pinyols de les olives.

—Potser es psnsava que aniríem a cal afarlapobres, la llonza!...

—Mare!..—féu la Pepa, amonestant-la ..

—I si ho ha fet per punt, millor... Que se'ls espinyi!.. Ah .. ja .. café!.. Quina lragància!... No dues puros, Lluís?.. Apa!... Que fumin!...

Abocaren el café, es buidaren les copes, s'sncengueren els puros; s'entaularen converses; anà cundint l'«estisora», especialment entre les convidades; fins que el vel del terç, enardit pel fum del tabaco i pels que li pujaven al cervell, ja abans de postres, s'ofsrí a cantar una habanera...

—Quin greu me sap no haver-me'n endut la trompa!—esclatà el músic.

—Bravo!... No ho sabia que cantésseu!—féu en Lluís.

—Que pugi a la cadira!

—Sí!

—No!...

—Ja estic bé! No cal... Bah!... La Guatxindanga.

—Arriba!...—esclafí el músic, assenyalant-li el compàs amb una cullereta.

El passamaner, que cantava ds segon en «La nueva Flora», es desembussà el gargamelló, s'entreobrí l'armilla, s'hi estirà de braços, i tot llambregant el plafó del sostre, entonà l'americana... Un doll de veu, tan aspre com potent, rasseguí el manjador, fent tremolar la pisa dels armaris. El músic, imitant la trompa, li fela l'acompanyament, closos en sa boca els punys i encongint i estirant els braços...

Bravo!... Bravo!... Molt bé!...—alarien a cada posada... I entre el marransjar del cantor, el «bob.

bab, bob...» del músic, i els redringueig de les culle retes, s'armà tal sarracina que, fins e's passavolants, sobtats pel xibarri, es deturaven a l'entrada... El «trompa», per no voler ésser menos, escarni un tros de *I Puritani*, llançant-s'hi a crits desfets, fins que en Lluís, instigat per la Rossa, que ja feia rato es fonia, s'aixecà del seti, i anava a despedir-se, quan el passamaner, dret i amb el pit envant, signà que volia dir-ne alguna...

—Arriba!...—repetí el músic..

—Que enraoni!... Que enraoni!...—afegiren els convidats ...

Obrí la boca el bo del passamaner, i emparant-se amb la vènia d'aquests, començà son «brindis». Es decantà envers els nuvis, els parlà de l'*amor*, del *porvenir*, de fills, de bons i mals temps, de què la roba bruta era millor rentar-la a casa; consells i aforismes pescats al vol i embastats sense connexió ni avimença; fins que, travant-se-li la llengua al rompre un mot que no se li acudia, amb aquell estorb dels lartamuts quan es topen amb una consonant rebeca arrodoní els trinquis amb un alçament de braç i... «Ben vingut siau al *gremi*, engegat amb cert garbo, que féu redreçar a la colla...

—Molt bé!... Molt bé!... I vaja; d'àpats com aquest que en vinguin!...

—Quan jo m'enviudi, conteu-hi!...—afegí el clavetaire ...

—Mira el vellot.. Si us sentís la dona!...

—No, no. No dic res...—reprengué el músic.— Anava dir... sí... Però, com veig que ella ja em mira...

—Vos rai!... Quan es casi la Beatriu...

—Apa, apa... Deixa-ho córrer!...—afegí la Tecla, empentant-los...

Es desaren algunes frioleres, quatre tonteries... per record del casori... i davallaren l'escala saltirosejant.

Els nuvis eixiren primer. Els altres, escampant-s'hi a colles, els seguien els passos. A l'arribar al Born, el músic, convingut amb la Carme, tot par-

lant-li de baix en baix i embutxacant-li una cuixa del rostit junt amb un grapa de confitures, que li feien nosa, li signà els Flassaders, i entornant-se'n amb la Beatrin, rialiera encara per lo que tramava amb son home, se li agafà del braç, arrossegant la per escarnir als nuvis. Alts, aquests, encarcarats i vestits de vint-i-un punt, formaven una hermosa parella. Sinó que, poc ensejats en l'art de fer bracet, encara se'ls conceixia de lluny que eren novicis...

A l'embocar son carrer, el carreró d'en Gatuelles, un esclat de musica va sobtar-los... Era el «trompa» que, dret en son balcó i aferrat a l'instrument, els obseq nava amb un solo.

—Quina una se n'ha pensada!...—deia la Rossa a en Lluis, aixecant el cap i amenaçant al músic amb el vano. Al recollir la mirada s'adonà de què en el balcó de la Feliça s'hi atrafegava un camàlic...

—Ai, ai!... que se'n va en Manel—esclafi la Tuies des de darrera, sorpresa per la mateixa nova...

—Que ens fuig el metge?...reprengué la Beatriu, veient son catre cama-ací cama-allà de la barana...

En Lluis, emmurriat perquè la Pepa no apartava els ulls del balcó com si la ullprenguessin, la estirava del braç, tot decantant-la vers la porta...

—I deixa'l estar!... Bon vent!... Què vols fer-hi!... Potser ha trobat millor acomodo!...—remugà, com satisfent sa curioseria.

—Ah... bé... bé... Que se'n vagi allà on vulgui!... Però m'ha sorprès, vet-ho aquí!... No sé com dir-to!...

En aquell moment el «trompa», eixint al replà de son pis, els saludà de nou amb la marxa...

—Ni que fosin uns reis!...—els deia la Tuies...

Els altres de la comitiva, aixafats pel tip més que per la correguda, guanyaven els graons, rient-se del músic i bescantant al «metge».

«Vaja, anem; tal dia farà un any!.. «Que hi tornarem d'aquí a nou mesos?...» «Que provi!... Que provi!...»—deien les dones, esbufegant a cada replà; ensems que el passamaner, jugant al doble sentit, els disparava descaradots epigrames...

La Tuies obrí el pis, i els nuvis, reposant en les cadires del menjador, hi esbufegaren una estona.

—Gràcies a Déu!...

—Ja pots dir-ho!...

—M'han atabalat, veies!...

—Què voleu fer-hi!... No hi ha més!... Es una vegada a la vida!...—afegí la Tuies, conformant-los

—Potser que obríssem la finestra!...—observà la Rossa, ventant-se amb fúria.

En Lluís, amatent, badà els finestrons, i en aquell mateix instant, el músic, que ja s'esqueia previngut, els engegà altre cop el solo.

—Prou, home, prou!... Ja n'heu fet prou! ..—alarí la Tuies.

La Tecla, posada ja feia estona a l'aguait, veient a la Tuies, li explicà que en Manel se'ls n'anava del barri... No sabia on, perquè s'ho duia molt amagat, com que àdhuc la mateixa Fellça ho ignorava; aparentant-se-li un xic estrany aquell despido a la francesa. Fins el camàlic, a qui tocà el bot, parlant-li de la muda, se li havia fet de penques...

—I que vagi allà on vulgui!—repetí en Lluís, a mitja veu, ja embafat de la nova.

—I que se'n vagi allà on vulgui!...— recalcà la Tuies, interpretant la intenció d'en Lluís, i eixint-se del celobert...

La Rossa, alçant-se de cop, se n'entrà a dins per acabar de treure's la mantellina... Desclavà's les agulles, dessarrebossà's el vel, ajustà els panys, i acostant-se a la finestra, com en cercament de llum, desvià fins al carrer sa vista... El camàlic encara hi era... «No hi ha dubte—es digué, pensant amb en Manel— se'ns en va del pis... Tot, tot s'ho endú... El catre, el bauiet forrat, el feix dels llibres .. Meditant, fent observacions i amb la mantellina entre mans, encara, la sorprengué en Lluís de sobte ..

—Ja t'hi veus?...

—Per la feina que faig!...

—Que et despulles?...

Reculà instintivament en Lluís, i la Pepa, reconcentrant-se, s'esmunyí en vers l'arcova ..

Un xic més tard la Tuies li dugué el llum, ensems que en Lluís, que ja repicava de talons feia estona, demanà sa vènia per entrar-hi.

—Que no el sentiu?—esclafí, avançant unes passes...

—Qui és?

—Escolti

Tot anant-se'n, la Tuies. hi acalà l'orella..

—La trompa!... Encara la trompa! .. Es capaç de no dormir, avui, aquest músic!... Mal com no perd el buf per tota sa vida!...

Digué, i al passar al corredor, la marxa de *Il Profeta*, la marxa de tota aquella nit, penetrant per la finestra del celobert, recorregué el llarg pis, estenent-se, esplalant-se, regolfant fins a la mateixa sala!...

XI

Pas sospitava ningú que fos l'Emília, la pròpia Emília, qui hostatgés a en Manel en sa casa. Adhuc el mateix Manel no se'n donava compte. Com s'esqueia allí?... Com l'havien arrossegat, xuclat fins allí, en el fons d'aquell cau, pobre mosquitet, sense adornar-se de l'aranya ni de ses teles?... Mes, no calia rumiar-ho... Moralment estabornit d'ençà de sa entrevista amb Rosa, des d'aquell son darrer i solemnial colloquí, hagut en el carrer d'en Llàstics; estabornit per lo que afecta al cap i, las, acobardit per lo que al cor toca, necessitava que una persona, prou amable i benèfica per a condoldre's de sa sort, basquegés per guarir-lo. L'Emília ho comprengué així, i, ara planyent-lo, ara enlleponint-lo amb sa fantasia, sempre pròdiga, ara inoculant-li son verí, aquell verí que fluia al fons de son cor, sols a l'esmentar a la Pepa; espècie de mixtura en qual composició entra ven els gelos per una part i el despít per l'altre, reaccionats per l'amor propi; i, amanyagant-lo, atraient-lo o enardint-lo, segons els graus de son pols, que ella prenía amatent, va empentar-lo fins a sa casa.

«Jo l'en distrauré!... Jo l'en distrauré!»—li havia dit l'Emília, parlant-li de «Terpsícore», de la font del «Canari» del passeig des «Enamorats» i de berenà's

al Bogatell, *a orillas del Bogatell*—com ella deia,—cap al pont de les bigues o dels Angels, asseguts al tou de l'herba i d'esquena al mar, o al racés de l'emparrat d'una barraca. Mes a l'estudiant no li pleia el to, i l'Emília, reconeixent son erro, canviava de tecla

«Vingui-s'en a casa! .. Vingui-s'en a casa!... No sigui ximple!... No s'hi corsequi més, allí!... Per una... Ai, senyor!... Malaguanyat... Veurà quin piset!... Petit... Bufó... Clar... Baix... Amb un quarto amb arcova més alegre!... Per vostè.. El de l'eixida!... No ha vist res més bonic!...

En Manel hi arrufava el nas, i l'Emília, girant full, l'envestia per altra banda...

Pas a pas hi anà caient La matutera, que no sabia descloure els llavis que no retreguès a la Rossa, va embafar-lo un dia amb ses estrafalàries dites, el dia del casori de la Pepeta, per cert;ı l'aburrit d'en Manel, mogut per un rampell de geni, li desdonà el cuarto..

Al sobtar-lo l'Emília, la impressió de la sorpresa li entelà la veu. Ja se'n refiava de sa victòria, mes no se la veia tan aprop...

—Tanmateix!...—esclafí, compadint-se'n amb estrafeta llàstima... Entri... Entri...

L'Emília cridà a sa mare, bol fent assentar a en Manel, prop de l'eixida, i aprés de la natural presentació i conseguent concert de tractes, tractes que exposava la noia amb especial indiferència, com si ja fossin convinguts amb anticipació i sols els repetís per pura fórmula, se les endegaren per aconduir-lo.. Dominada encara per la sorpresa, l'Emília es refeia de sa impressió xerrotejant pels colzes i fressejant pel quarto. Sa mare, a la que aquella havia embaucat, ensibornant-la amb les pessetones que el rellogatge els reportaria, puix l'avarícia era sa flaca, guaitava de cua d'ull a en Manel, com acabant-li el geni per sos gestos... Sols l'estudiant era l'indiferent... Afecta encara per lo de la Felica, destriant la certitud, aquella gota veritat que guspirejava en el fons de ses malposances com una perla

dins sa llotosa esclovia; encaterinat amb la Rossa, com abans, a pesar de sos propòsits, així restava en son seti. De tant en quant, interrogat per la noia, contestava a ses observacions amb rodaments de cap o encongiments d'espatlles, fins que, sobtats pel camàlic, que trucava amb el peu a la porta, embarrassat amb el *moblatge*, s'hi esquitllaren per descarregar-lo...

Aquella nit en Manel, capolat pel tragí i encaparrat amb ses trifulgues, anà dejorn a retiro. Volia dormir, volia reposar; dormir per oblidar-ho tot, tot, fins que fos d'aquest món; reposar per eixerivir-se, per refer-se i, rejovenit i frescal, començar una vida nova... Tot despullant-se es guaità el llit, son catret dels Encants, posat en front de la finestra. Mai se l'havia vist tan ben fet, tan curios i tivant com aleshores... La mà piadosa de l'Emília estovant-li la màrfega, mudant-li els llençols, esbandint-lo de potes i amorosint-li el coixí, havia obrat aquell miracle... S'hi ficà; apagà l'espelma de la reconera; s'arrebossà amb el llençol boi allargant-s'hi de cames hi aclucà les parpelles i... Mes la son era lluny, tan lluny, que mai acabava d'arribar-hi... Es tombà, s'encongí, es descotxà, cercant-la arreu, temptant-la amb ses posicions, captivant-la amb sos conjurs; mes mai compareixia... De vegades la veia, enllà, encara lluny, resseguida de llumenetes, entornada de menudes ombres, acompanyada de rondinadora música, amb son cascall al front i son vel de crespó entre mans, ja disposta a embolcallar-lo... Un diable de sos pensaments s'hi interposava de sobte, i la deessa de la son, esporuguint-se'n, s'esbargia adalerada... Neguitós per l'insomni, s'incorporà en el llit, rumiant vers son pervindre... Faria bondat... Compliria sos propòsits... Es distreuria de tot...

Escriuria fulles... Tornaria a classe... Vida nova en tota regla...

La claror va deixondir-lo a les primeres hores del matí, i, fidel a son determini, aparià la tasca...

Tot anava corrent, encarrilat, de bo i millor... L'Emília, xamosa com mai, es defeia per a contem-

plar-lo... Quin contrast entre aquell rellogatge i el de la Felica!... Allò era com a casa pròpia... Tracte fi, amorós; servel al punt; atencions especials; miraments respectuosos, monades, frioleries... I tot per unes miserables pessetes!... Al punt de les sis l'Emília el desvetllava... «Manel, ara toquen!...» El redoblant de sos dits, batent amb els nusets la porta, ressonava pel cuarto, i en Manel, imposat per la consigna, es llençava de peus a terra. Arreplegava la ploma, obria la finestra, estenia el paper, replanxant-lo amb els colzes, fixava els autos en aquella mena de facistol que ell mateix s'havia engiponat i, au!... fins a l'hora de classe... Tornava pel dinar, repassava les lliçons un xic, s'esmunyia de nou al claustre i apa!... altra volta al niu... Després de sopar se n'eixia a donar un tom per alentar-se amb aquell esbarjo, estudiant o escrivint a la tornada fins a deu hores... «Apa, Manel, cap a Sant Culgat»—li deia l'Emília, al sentir-les caure... «Ja són les deu?...»—replicava l'estudiant, rebatent la ploma... I així s'anaven succeint els dies.

Un vespre, retornant del tom, s'ensopegà amb la Pona... Una exclamació, amb tot son badar de boca, fou la primera escomesa.

—Manel!... I ara!... Què em van dir?... Que s'estava amb l'Emília!... Amb l'Emília!... Ja sap qui són!...

—Filla, si no m'ho conta!... A mí no em fan res de mal!...

S'arrambà al cantó la Pona, i, pas a pas, l'imposà de l'auca.

A la Teresa, la mare de l'Emília, li deien la dels *romansos*, cognom que havia arreplegat al casar-se amb en Tit, qui en tenia una parada a la Plaça Nova. Era, en Tit, un bon jan, lo que es diu un tros de pa, però, de temperament dèbil: un d'aquells homes que, incapaços de conresar un caràcter, per més que sia el de sa pròpia dona, i enemic de casolanes raons, per no haver nat per a la intestina brega, abdicant son natural domini a les primeres de canvi. No tenia ofici... La parada dels rodolins, romansos i llibrets

de somnis, i el càrrec d'enganxador d'anuncis, que li confiaven algunes cases navieres, abastaven per a ses necessitats, consentint-li i tot algun estalvi: estalvi provinent, més de la reducció de sos vicis—fumar del picat i jugar-se'n *mitja al tutti*—que no pas de la llarguesa de sos ingressos. Un dia, veient-se sol i rumiant que a la Teresa, un os fora de lloc, com ell, que tenia parada de torrats al Portal de l'Angel no li desplauria el lligar-s'hi en matrimoni, englobant així sos estalvis, la envestí sense miraments ni dubtes. Hi convingué la Teresa, assenyalaren dia, es casaren, i, desfent-se ella dels torrats i establint-se ell de cirabotes dels de la botiga a l'espatlla, hi enganyaren els primers mesos. Així tirant i mantenint se entre el negoci dels romansos, els anuncis dels vapors i la *Ilustrosa* indústria, se la passaren fins que vingué l'Emília. Mes vingué, l'Emília; la Teresa, que ja de primer antuvi s'havia posat les calces, volgué fermar a en Tit per allò de la *mitja al tutti*, que es succeïa de vetlla en vetlla en la taverna del recó. I tant i tant tivà la corda, abusant del bonjanisme d'en Tit, qui fins en temps de pluja afanyava el jornal, baladrejant per les places *la mort d'en Candelas* o *els fets d'en Serrallonga*, que es tiraven els plats pel cap.

S'hi ajupí en Tit de moment per allò de l'escàndol; mes, com que ella la donà per les males, i a pesar del geni d'en Tit, i, si no per la mitja, pel petricó, cada dia hi eren, es repartiren els *testos*. Ella arreplegà els *romansos*, part dels mobles i la noia, volgués o no volgués en Tit, que de cap manera hi cedia, i amistantsant-se amb un llibreter d'encant, ja conegut d'ella de les fires, se'n vingué a la volta dels Jueus.

—Se'n conten de coses!...—afegí la Pona, esparverant-se'n.—D'ella!... D'ella!... De l'Emília!... Bé les sabrà prou!... Bé les sabrà prou!...

En Manel ni sabia a on girar-se...

«Miri's... Primer amb un pellaire de baix, que li costà una surra. Aprés amb un sastre escanyolit i guenyo, que li deien «Festes». Era casat, i arrossa

gava a l'Emília .. no ho pregunti!... Vegi'n si en farien de groses, que sa mare me li ventà un jaco que de cop a cop ni s'hi atravessava l'aire!... Con que me la posà tota assenyalada!... En acabat d'en «Festes» me les emprengué amb el «Trist», un que adobava carros, que hauria ballat a la punta d'un punxó, més saraiista que en Lau i més *pelat* que un calvo; fins que un pinxo dels de «Terpsícore ..» Però, què tinc de contar-li, sant cristià, si arreu on la conegum n'hi retreuran l'auca!... Per xo ja bo veig... Vostè hi ha entrat... venut... cego... a les palpentes... Es clar!... Aprés d'aquell disgust amb la Rosa!... No... Ja haurà passat bona enqumerada, ja!... Perque se li veia... Li girava el seny!... Fa temps que no l'ha vista? . Una torre, fill! . I en Lluís? Un lluquet, vegi el que són les coses!... Es veu que no l'ha poguda pair, vostè Distraccions, fill, distraccions! .. Però, amb l'Emília, cregui'm, ni que el portes a la glòria!... Per què no ve a veure'ns?—afegí, canviant el to.—El retrelem més sovint... *El de casa* no passa dia que no ens en parli!. Vingui!...»

I com que en Manel, ja cuit de sentir-la, movia el cap de l'un a l'altre cantó, resolt a no convenir-hi, la Pona, recomanant-li seny amb el dit al front, s'esquitllà per la cantonada .

Atabalat, en Manel, ni sabia per on empendre... Tot ho veia distint . Tot li era indiferent . Aprés d'aquelles revelacions, els fonaments de sos propòsits resultaven tan primparats, que temia una terradabastada . Entabanat així, anà seguint la via... A l'embocar pel Rec-Condal s'adonà de la fetor dels cuiros... Aquell baf d'adoberia, que tan conegut li era, mai li havia entrat al nas amb més repugnància. Fastiguejat i escarafallós es retingué el respir apretant a córrer . Baixà per les Basses, tomba pel carrer d'en Cortines, i, com si dubtés al girar-s hi, s'entaforà per la volta . Quina fetor!... I abans, ves, a penes se n'adonava!... Reüllant l'adoberia, aquella cofurna de baix, rònega, fosca i pudenta, que tantes vegades havia vist, impressionant-lo si-

nistrament, com si fos un cau de feres, li semblà que veia *al* de l'Emília. No sabia quin era, però el sospitava... El ros, aquell rojot, que s'asseia al padrís a l'hora d'esmorzar, amb sa llesca de pa amb la *sega* i el ceballot a les mans, i el petriconet entrecames... Aquel barbut com un frare, escabellat com un jueu, pelut del pit i de pantorrilles com un onso; quilotat tot ell pel tanmo el mateix que una pipa d'espuma per la fumera del tabac... Amb sos esclops als peus, forrats de palla, i el davantal de xarpallera a la cintura, enterc com un cuiro per l'adobamenta dels greixos; així el sorprenia... Pensà amb la Rossa, amb l'Emília; somrigué un xic, un somriure feréstec, endemoniat; i, atravessant el magatzem amb pressa, com si l'envestissin, s'endinsà per l'escala. Aquella escala de caragol, llepissosa i bruta, encongint-se a cada tom com una bèstia d'enroscats anells, li aparentà que se l'engolia...

Quanta humitat! Quina fetor de romàtic!... Regalava la paret com si acabessin de ruixar-la!... Amb uns graons més esborancats!... Al mateix que una serra!... Trucà... La porta, mig badada com si res a dins hi hagués per perdre, s'obrí, grinyolant el cancell, rebotent per part darrera el sac de perdigons, i l'aclaparat d'en Manel, reconeixent el pas pel «Déu lo guard» de l'Emília, s'esmuní vers son quarto...

La mare de l'Emília, a la qui reconegué de resquilllentes, se li afigurà una bruixa; l'Emília, que li donà la «bona nit», una diablessa... S'assegué; provà d'escriure, d'estudiar, d'ataleiar-se. Mes, el cervell se li havia espesseït tant, que es tirà al llit d'una correguda... Quan l'Emília s'acostà a la porta per anunciar-li les deu, es quedà sorpresa. «Potser no estarà bo»—es digué, admirant-se'n...

En Manel no la sentí... Ja somniava... Somniava a la Rossa, a l'Emília, al pellaire de baix, al sastre «Festes», a l'adoba carros, al pinxo de «Terpsícore»... tot allò que li havia retret la Pona, i que ara es veia a davant, barrejat, emmanyocat,

tèrbol, enfosquit per la boira del somni, i estratet per sa fantasia.

El redoblant de la mossa va despertar-lo... «Manel!... Bon dia!... Bon dia i bon hora!...»—afegí, reprenent el toc de «generala». En Manel se descolxà; s'assegué al llit; se refregà les orelles, com si la veu melosa de l'Emília les hi pessigollés encara, i, alçant-se tot d'un plegat, remugà entre llavis: «Es en va... Ja et conec prou... Vull anar a la meva... a la meva...» Es vestí amb quatre bots, i es posà a escriure.

Sa mà, moguda nerviosament, arrabassava el paper amb vertiginosa pressa.

Emprisonada entre sos dits, la ploma, protestava de sa esclavitud, llançant cruixits esgarrifosos... Ja doblava el paper; ja girava plana; ja tombava full; ja el rebatia enllà, aplanant-lo... N'agafava un altre, tot seguit, i el gargotejava amb la mateixa fuga. I és que, entre els rasgos de les lletres i la negror de les ratlles, entre l'eura de tinta que resseguia els fulls com si fossin murs d'antic castell, hi besllumava l'enyoradís estudiant aquella deessa de Tortosa, inspiradora de sos primers esclats, i innocent origen de sa desgràcia... Reaccionat, refet son vigor a llur estímul, pensà de nou en son pervindre, refermant-se en sos propositos... Volia acabar la carrera... fer-se home... crear-se una posició... aconseguir fama... Li faltaven tres anys, i, tres anys, fins a tomballons els passaria... Com a suprem recurs es refiava de l'oficí... Arranaria caps, rinxolaria cabells, remullaria barbes, segaria el pel de la gent fornida, ert i espesseït com esteses de sègol; embenaria les clapes dels calvos, escarpint-los les clarianes; encerraria bigotis, aplanaria *xavos*, partiria cleuxes, adreçaria tupès; s'enfigassaria altra volta... Per tres anys!... I, mastegant-ho així, s'aferrava a la tasca... Mai havia fet tanta feina com aquell matí... Una, dos, tres, quatre, cinc... mitja dotzena de fulles... Sis per sis, trenta sis. Si sempre ho fes amb aquell aire!...

La veu de l'Emília li torbà els comptes..

—Manel!... Que no vol esmorzar?... Sap quina hora és?...

—Vinc... Tot seguit... Aparti-me'l.

—No en faci tant, tampoc; vostè rai; no té pas ningú que li plori!.. Tot se li emporten els llibres!... Ja hi arribarà a doctor!... La seva clepsa voldria!.. Encara no ha llegit una plana que ja se la sap de memòria!..

—Si.. però el *papà* es fa vell i no convé adormir-s'hi... Massa que m'he entretingut fins ara!..

—Amigo... Que ho pagui qui en té la culpa!..

—Les dones, ve-li aquí!.

—Les dones!... Com si totes fossin iguals!..

S'alça en Manel, tot eixugant-se els llavis, i recula vers son quarto..

Fugia de la conversa.. evitaria el perill, aquell risc del que ja l'en havien previngut, i que lo rellisccós del diàleg començava a fer-li témer... «Com si totes fossin iguals!..» es repetia, retraient al sastre i al «pinxo» i al dels carros, tot esmentant a la Rossa..

Embargat amb ses idees s'abocà a l'eixida... Era l'hora d'esmorzar... Dues ratasses, aprofitant l'absència dels fadrins, rasseguien els taulons del pati, rossegant greixos i estiraganyant pelleringues... Grasses, cendroses, d'aventallades orelles i enravenada cua, fressejaven pel postissat, corcat pel temps i retenyit pels adobs, empaitant-se i tamborellejant estones.. Uns ferms esgüells sobtaren a en Manel tot d'una... S'hi abocà més, rasseguí el pati, i es calà a riure.. Era que el Roig, amagat darrera una estiva de cuiros arrambada a la porta, havia pres per *blanc* a les rates, etzivantles un de sos esclops... «El Roig havia d'ésser!»...—esclafí en Manel, descobrint-lo.. Deixà que el caçador, saltant per les tines, i brincant pels bancs s'abraonés al pati per aferrar-se a sa presa, i s'esmunyí per dintre..

A l'encaminar-se a la porta, la vella va cridar-lo..

—Manel: vostè que hi entén, què s'hi posaria en aquesta cuixa, que no em deixa moure?... He provat d'exir, i a mitja escala me n'he tornat amunt... Quines punxades, Verge Santíssima!... Ni que se me la emportessen a bocins!..

Digué, s'apuntalà a la caixa dels romansos, que jeia allí, a la vora — una caixa de núvia, llisa de posts, clavetejada arreu amb puntes, amb frontisses de cuiro i cantoneres de llauna, — i s'arrebossà les faldilles

— Sí, Manel... Per Déu... Vegi si me l'aparia!... — reprengué la noia, assenyalan-li la inflor..

En Manel se'n féu cabal, demanà antecedents per a saber si el dolor era poagrós o reumàtic, l'animà amb ses dites, i receptant-li una untura i planyent-la de veres, s'esquitllà dret al carrer... «On m'he ficat!... On m'he ficat!..» — anava dient-se, bol recordant a la Pona. L'aire del carrer refrescant-li els polsos, i el record de la lliçó, que no havia repassat encara, l'encoratjaren tot d'una, i llevant-se el barret i eixugant-se el front, amarat per l'angúnia més que per l'exercici, emprengué sa via amb tota pressa... «Tres anys.. Són tres anys!... — se repetia, sostenint el pas i mirant en l'aire...

Conformat així, s'escolaren alguns mesos... La Emília, constant en ses excitacions, a pesar de sa volubilitat, no escatimava conjuntura... Temerosa de què si li escapés la víctima no dava treva a sa dèria... Avui era un parany, demà un estímul, més endavant una emboscada . Engelosida d'algun temps ençà per les noves del carrer d'en Gatuellas, favorables a la Rossa i ofensives per a son nom, nom que sols pronunciaven aquells veins acompanyant-lo d'un arrufament de nas, si no hi afegien un especte de llengua, ni reparava en descarar-s'hi ..

Tots els ressorts tentava Complacències manyagueries, insinuacions, equívocs, situacions comprometedores, moments crítics, ingenuitats, dubtosos gestos: tot aquest arsenal de seduccions, inspirades per la coqueteria, posava en joc en sa empresa.

Temptacions lícites, justificades per l'apassionament, per la idiosincràcia del sexo, quan el vel del pudor, emboirant-les amb sa subtilitat, les excusa, o el sagrament d'un formal pacte les legalitza; mes inmorals, repulsives, lletges, manifestades amb la nuesa del descaro.

I no era pas que en Manel, com en Josep de la Biblia, rebutgés a la Putifar per temor a condemnar-se. Home, a la fi, i estudiant, per més senyes, ja certs escrúpuls no el remordien. La carrera... La cançó de la del músic... el que diran... (El que hi diria la Rossa, com és d'entendre). Allò era lo que el deturava! Tal situació se li hauria fet insostenible sense les argúcies de son geni. Sospità els designis de l'Emília, sorprengué son secret, malicià sos plans, i no veient altre recurs que el de fer-s'hi solidari, enc que sols fos en apariència, es proposà enganyar-la... Li tocava fer el còmic; però, com a còmic, estrafaria el paper, sens reprimir-se, sens commoure's... mes sense confondre's, com l'oli i l'aigua... Semblant al clown del Circo, al veure el cèrcol de paper de l'acròbata, se'l guanyaria fit a fit, s'hi engrescaria, manaria enlairar-lo, alt, més alt, més encara; recularia per a pendre alè, embestiria tot de cop, i... passaria per dessota...

En tant així s'ho empescava, alla, observant amb sa fina penetració aquell inicial canvi, no hi cabia de joia... Cada pas, cada avençament envers son designi, li alleugeria el cor com si l'hi buidessen... Ja que se'l veia seu; ja se'l veia d'ella, ben d'ella. No com el sastre «Festes», no com aquells de «Terpsícore»: relacions de trànsit, de casualitat, volanderes; amors de tren, contrets a la sortida i oblidats a l'arribada; sinó seu, ben seu, amb tota lealtat, amb tota formalitat, sens amagamentes, sens escrúpols... Enlairant la grua de sa fantasia, ja se'l veia del braç, encasacat, amb son bastó capçat d'or, amb borles, i son anell gruixut: tot un metge, fent la carrana a la Rossa, donant què dir a tot el barri... En Manel se n'anava, i, envanit de son paper, per les conveniències que li duia (no sra

pas u aquell tracte o el de la Feliça), prossegula en son desempenyo..

Una circumstància impensada vingué a afavorir els propòsits de l'Emília Erem al cor de l'estiu . La gent de Barcelona, sufocada per la xafagor, més rigorosa en aquell any, s'esbargia cap a muntanya..... Els òmnibus i els faetons, carregats de mundos i maletes, trascaven pels carrers amb esfereidora pressa...

Els amos de les botigues, adonat-se dels fugitius, hi reganyaven una ganyota; els fadrins, peu drets i entre mans el metro, es recordaven de la mar, i glatien per a rebejar-s'hi... Per les rambles i els passeigs, els ocells, agombolant-s'hi a milions a l'hora de jóc, eixordaven l'espai amb sa remorosa música... Venien de lluny, dels conreus del Besòs, replens de pap i capolats d'ales... Piupiuejaven una estona ans d'entaforar-se al niu, alleujerien son ventrell, en perjudici dels barrets dels passavolants, que tacaven amb sos esquitxos, com si començés una nevada; i xisclant i cantarellejant fins a esgorjar-s'hi, i estarrufant-s'hi de plomes i amb el capet dessota l'ala, arrodonits i espessos com a fruita, hi esperaven el nou dia..

Es sospenien els cursos, s'encalmaven els plets; vagaven els empleats; s'arxivaven els *autos*... I en Manel, que es refiava de les fulles per a satisfer son rellogatge, es trobà en un compromís...

Un vespre en parlà amb la Emília..

— I ara!... Ves per què passa ànsia!... Ningú li té de demanar res!...

— Bé, però!... De vegades un se'n refia!...

— Calli... Calli... No és pas llarg l'estiu!...

— Ah... sí... Mes... En arribant a l'octubre... Com si fos una lletra!...

— Que en vol fer enfadar?...

Aprofitant la calma, en Manel es prepara per als examens. Envestiria el curs, repassaria les asignatures, refrescaria la pràctica Capficat pels llibres, un dia, o encaparrat pel temps que amenaçava pluja, es recordà de sos pares, i escrigué a Tortosa. Els

donava expressions, un sens fí d'expressions, a mils, i sols els demanava una cosa: que li enviessen vint duros. Aquella vegada no ho feia pas amb l'intent de llençar-los, de malgastar-se'ls, de divertir-s'hi com abans, sinó per a pagar sos deutes. S'havia adonat que l'Emília, que cosia per altre, no sols feia anar la màquina dei matí al vespre, sinó que, d'ençà que no el satisfeia el lloguer, s'hi escarrassava com una bèstia i... no volia, no podia comportar-ho... Havia reparat també, pels eclipsaments de la llum, que vetllava d'amagatotes, sense consentiment de sa mare, i aquella acció, com era natural, l'enternia, li remordia... Pobra xicota!... — es deia, planyent-la...

Clogué la carta, commós encara, i eixí del quarto. Al passar la porta oí la veu de l'Emília... Es posava el mocador per a sortir a tornar la feina.

— On va Manel? .. No veu que plou?...

— Plou!... No me n'havia adonat!... M'arribava al correu... I vostè?...

— Miri...

Digué, i li assenyalà dos embalums amb roba...

— No sé pas com podré fer-ho!... — esclafí, desbossant el paraigues...

— Que va molt lluny? ..

— Als Escudellers. Te raó!... Si el correu es a dues passes.

En Manel entengué el so, i s'apoderà del *moble*...

Bé podia fer-ho!... Després .. s'havia escaigut tot de casualitat!... Per altra part... com eren sis hores!...

Pel camí es refermà la pluja. En Manel, decantant el braç, aixecava el paraigues perquè no es mullessen els feixos. L'Emília, de puntetes i a pas de poll, arrebossades ses faldilles i arrimada a l'estudiant, se'l guaitava de cua d'ull, tot enrogint-s'hi de gaites. De tant en quant llambregava els aparadors, entelats i plorosos, com inspirant-s'hi per a la conversa; mes en Manel apretava el pas, i ella en desviava la vista... Així arribaren als Escudellers... L'Emília es desembrassà de la feina; n'aple-

gà de nova, en tant ell se n'anava al correu, i, acoblats altre cop sota el paraigües, emprengueren la tornada .. Un petit bescompte amb el pagador serví de pretext a l'Emília per a xerrotejar amb l'estudiant .. No pagaven res la feina, i encara... tan exigents!... tan reparosos!... Figuri's!... — Y li escandellà la setmanada.

— Mati-s'hi, vegi!... A cinc rals les camises!... La dotzena, home! .. Caram!... Si ens les paguessen tan bé, poc hi badallaríem com ara. A pesseta els calçotets!... Posant-hi el fil, no es cregui! .. A tres quartos els traus. No se'n rigui!... No se'n rigui!... Ah... I que tot sigui bo!... Rodonets de la Cadena per al cosit; fil d'Escòcia per als traus, ben blavenc sobretot; que el cotó per als calçotets no perdi! Dat i debatut, ni el jornal d'un presidari... I pensar que tots ells, si no s'arrosseguen amb cotxe, és perquè estan massa grassos i els recepten l'exercici!...

En Manel, que hi somrigué uns segons, s'enserià tot d'una, mormolant, entristit: «Pobra xicota!...»

El diumenge vinent, quan li insinuà per acompanyar-la, no sapigué negar-s'hi... No abdicava de sos propòsits, però transigia... Transigia per agraiment, només que per agraiment; per a correspondre a sos sacrificis, mes sens interessar-s'hi .. Fidel a sa constitució, dictada per la Pona i acceptada per ell, (constitució qual observància havia promés mantenir fins pel record de la Pepa, com a més ferm testimoni), no volia alterar ni un sol de sos articles ..

Mes la calma seguí, els vint duros de Tortosa no es veieren, es passaren las setmanes, se succeïren els mesos; la navaja i la pinta, a pesar de sos *propòsits*, li vingueren a *repèl*, i, avui de nits, demà de dies, ara a passeig i després al ball, anà acompanyant-la per tot, fins al Bogatell, a *orillas del Bogatell*, d'esquena al mar, berenant «sisos» de paella ben amanits amb tomàquets, a racés de l'emparrat d'una barraca...

XII

Passades les primeres impressions, uns mesos aprés del casament; llavors que els nuvis, metoditzant a sa manera la vida, armonitzant, si no reglamentant sos actes, ho vulgaritzaven tot, convertint-ho en rutinari; llavors que sas illusions, esbargides a l'empenta de la realitat, es dissipaven com núvol d'encens, fent-se-les tan enyoradisses en quan més prompte es fonien; en Lluís i la Pepeta, allant-se mentalment, en previsió d'un incert pervindre, fonamentaren sa conducta...

En Lluís, convençut de que no era pas la soldadura de l'amor la que els unia en matrimoni, sinó el lligam, ben fluix, a voltes, de les circumstàncies, tractà d'estrenye'l, refermant-lo amb sa franquesa . Deplorava sa situació; planyia a la Rossa, a la qui suposava amb fonament trastornada encara. Mes, com reconeixia en ella l'instint del deber, la sumissió a lo just, nota expressiva de tota conciència neta, deixant preocupacions a part, s'hi entregà sens reparo. Viuria per ella; s'afanyaria per ella; l'amoixaria; la contemplaria: ella se'n faria cabal, i, anant el temps, el goig, el veritable goig, s'hostatjaria en sa casa.

I ho féu aixís Incansable pel treball, clau, a la fí, de moltes conveniències, s'hi llençà amb tot aire...

La moda de les pintes havia renascut de nou, i en Lluís, ferm en sos propòsits, aprofità la tongada. Precisament un tipo que ell havia tret, imitant a conxa, trepat de la testa o diadema, i qual dibuix, pres de la barana de la Diputació, havia merescut bona acollida, no el deixava en sossego... «Ah!... Si durés!...» — ell se deia, revestint ses intencions i formant castells en l'aire... I com la Pepa, la dama i senyora d'aquells castells, reconeixent, a ben segur, sos esforsos, es mostrava més complaenta de dia en dia, escarrasava-s'hi com un lladre. Deixava els trastes, a l'arribar al vespre, amb prou greu per sa part, sempre gelós de la tasca, (mes quin greu mantenia ocult per no contrariar a la Rossa); i aprés de sopar, i arreglats una miqueta, se n'elxien a donar el volt. Un dia la duia al café; l'altre al teatre, l'altre a passeig, segons a ella plavia; fonent-se i tot per endevinar sos gustos.

Ella, que, cercant en la conformitat l'oblit de l'estudiant, reblant amb energia la burxa de sa consciència, acomodant-se a sa sort i a la sort d'en Lluís (víctima, com ella, per aquell concert de circumstàncies que, entortolligant ses voluntats, els conduïa al sacrificí), adonava's del tragí d'en Lluís, de l'escarràs d'en Lluís, d'aquell «no viure», que sostenia ella amb son estímul, i, generosa de tant en quant, agraïa sos esforços...

— Potser en fas massa, Lluís!... — exclamava a toms, dolent-se'n.

— Ell alçava el cap, llançava un respir, s'hi estirava de braços, sense deixar les eines de ses mans, i, desarrugant el front, enorgullit per sa planyença, confegia:

— Què vols fer-hi!... S'han d'arreplegar quan passen!... I si la tongada no dura?...

Mig girava's en son seti; hi encenia la «punta» apagada ja d'estona i que desencastava del banc; s'eixugava el cap amb el mocador i, parlant-li dels vanos, que anaven a menos, per la competència entre els valencians; de la Caixa d'Ahorros, quina mota volia refer dintre curts mesos; d'una torreta a Sant

Gervasi, psr a més endavant, si la sort l'ajudava, etc., etc... — falagueres illusions, que trasmetia a ella boi endolcint sa veu i etjegant-las-hi a grapats, com si fossen dolços — repossva de ses trifulgues . Satisfeta la Pepa, li acomodava la llum, entreobrint els porticons o descorrent la cortina; somreia un xic, un somriure forçat, dubitatiu, com desconfiant de ses cabòries; l'ajudava a toms, si ho demanava així la tasca, i, avinentant-li qus la havia dut pelx per a sopar, o que havia posat xoriço a l'olla, l'acompanyava una estoneta.

Axí, amb aquesta harmonia, convsncional en son fons, visqueren els primers mesos... La Felìça no ss'n savia avenir... No s'ho podia empassar... Molla la llengua, sos pronòstics i profecies se li engargussaven a la boca... Sols quan en Lluís calgué malalt, emplocat per un molestós catarro, es convencé de sos desatinos... Quina ànsia, la de la Pepa! . Allò era un fura .. «Lluís, no et descotxis .. no et desabriguis .. manten-te quiet... Lluís, la medicina .. Apa, xarrupa. No te la miris; que no te la donen pas perquè t'hi recreis els ulls!... Si només n'hi ha un glop!... Potser que hi gargaritzéssem ara! .. I tot segut els perfums, oi?. . Saps de què et ve tot aquesta cosa?... D'escorxa-t'hi massa .. Com qus t'has de reportar, veias!... Mira, si no mengem llus menjarem xanguet!... Amb salut arrai, tant me plau una cosa com altra!... Bé que te l'endrapes amb truita!... Te'n portessen un bocí; eh, noi?...» I vinga trastejar, i amanir els remels, i mirar el rellotge, i ventar els fogons, entornats d'ampollas i xicres, i pujar i baixar escales... — «Pro, tu, que no hi só per res?...» sa mars li deia .. Ella s'hi arronçava d'espatlles, com dient-li: Que hi vol fer?... Sóc aixi!... No em pertoca?...» i arrabassant-li el plat o la tassa se'n entornava a dintre.

Aquell afany, aquell amorós cuidado inspirat psl compliment del deber, tan bo per a en Lluís com la mateixa medicina, alabat per ell a l'adobar-se, bescantat per la Tuies, esbombat per la Tecla i propagat pels demés veins, calgué damunt la Fe-

liça amb l'ingrat efecte d'una dutxa. «No m'ho creia pas!... No m'bo creia pas!...» — repetia's, fent-ss'n crsus i repicant a terra. Mes, com s'ho podia figurar, ella que havia sigut testimoni de les ingènues expansions de l'un i de les inconscients debilitats de l'altra?... Tant era així que, quan el músic, a l'adobar-se en Lluís, proposà obsequiar-lo amb una sortida a l'embarcació del parent aquell de Bemcarló, junt amb els demés del veïnat, la Feliça, que també hi era convidada, s'excusà d'anar-hi. «Me fa por!... M'hi marejaria!...» — els deia, enrogint-s'hi de galtes...

Aquella visita a bordo ja feia temps que el músic ss la mantenia calenta... Adhuc s'hi fonia... I si se n'estava... Ell no gosava a dir-bo, per què se n'estava; mes com la seva dona, ventant-se de sa política, ho repetia a tort i a dret, ja ho sabia tot el barri... Era el cas que son parent, el patró de la *Curra*, convenint amb les profecies de Sant Joan, s'havia enamorat de la Beatriu, en sos darrers viatges, demanant-la a l'efecte per a sa *mitja taronja*... Tothom hi venia bé: els d'aquí i els d'allà; fins ja es parlava de fetxes. Mes, a la del music, cavilosa per tema, se li figurà impropi que sa filla, ans de posseir l'anell, posés els peus al barco, i es mantingueren a la reserva... Per sort del «trompa» el patró de la pollacra, sorprenent-los a tots, comparegué amb un tresillo de diamants, coincidint sa arribada amb el restabliment d'en Lluís, i, celebrant la doble nova, combinaren la sortida.

— Ànimo, Lluís!... — li deia'l músic, ponderant-li l'aire del mar com un reconstituent de primera força. Et provarà!... Et provarà, no en dubtis!... Si aquella salabró revifa!... Fins la recepten els metges quan ja no saben què fer-hi!...

Per si o per no, la Pepa li entortolligà un mocador al coll, recomanant-li que no es llevés el bolet ni enc que passés el Rei, ni enc que sués a pluja feta. «Val més suar que estossegar!...» — afegí, estarrufant-li el mocador i acaronant-lo amb postureria.

Ajustà'l balco tot seguit, tancà la sala amb pany i clau (aquella sala guardadora de sos tresors, d'aquell be de Déu de mobles, endreçats i lluents, adquirits un a un aprés de llargues polèmiques, qual abandono, enc que fos per poques hores, li recava fins a l'ànima), i acomboyant-se amb en Lluís i la Tuies, se n'eixiren al replà.

La Tecla i la Beatriu acabaven de vestir-se, tot remugant de la poca espera del «trompa», que ja es passejava pel pati. Abocades en sos balcons, la clavetaire i la Pona, se les heien amb el del terç sobre el «nego» de la Feliça, hoi clavant-se les darreres agulles. Dos cops de mall, seguits d'un tern, del clavetaire, anunciaren al veinat que el bo del home no trobava sa camisa a puesto, sorprenent a les balconeres, especialment a sa muller, qui s'esquitllà tot d'una, donant lloc al músic a què baladregés des de l'entrada: «I doncs?... Encara estem aixi?... Regany acollit per la Beatriu i reptat per la Tecla, quines, efecte del malentés, se'l prengueren com a propi, fins que, al caure hores a Sant Pere, tots s'aplegaren al portal.

— Som colla!... — esclafi el músic.

— Ens pendran per un bateig!... — reprengué la Tecla.

— Mentre no en fem massa!... — continuà en Lluís, referint-se als del barco.

— Anant de ple arrayl... Bé prou la necessiten una «empenta!...» Demés, que el viatge ha estat bo: si piens a l'arribada, rebutits a la sortida... Mireu com van, que ni s'hi entenen!... I com ells no miran prim quan fan un «copo!...»

Garlant de peix, de la *Curra*, del casori de la Beatriu i de la vida de mar, giraren pel carrer de Montcada. A l'arribar al pla de Palacio les mirades de la comitiva es decantaren per l'indret del Port.

— No sents aire? — preguntà en Lluís a la Pepa, arrufant-li el nas i tot cordant-se l'americana.

— Es un regolf de vent... — respongué la Pepa, tivant-li el mocador un xic més amunt i refent-li el

nu del llaç — Com aquí sempre hi baten!... — afegí. — Ben segur que a bordo no en sentiràs una engruna.

Feia un dia bonic. Aprés dels freds de Totsants l'estiuet de Sant Martí manifestava's amb tota sa pompa. Els arbres dels passeigs i places, a pesar dels vents dels primers dies, es veien encara revestits de fulles. El cel era blau, pur, net del tot, llevat d'aquella boirina, lleua com a fum, que s'estenia enllà, vers l'horitzó, tal com si fos l'alè del aigua. Picava el sol; i era tan perceptible, al travessar els carrers, el contrast entre llum i sombra, que tothom se n'adonava.

Aquesta impressió, sens dubte, fou la que mogué a en Lluís a recalcar a la Rossa:

— Doncs... sento fred, veies!...

— Mira; si vols que ens entornem?... Pro això es l'encauament del pis, no en dubtis!

La vista del port, sorprenent i riolera, desvià els ulls de la colla. El sol era encara alt. A pesar del gentiu, una mena de quietud, provinenta de la santetat del dia, regnava pel rebaix, estrafent sos aires. D'aquell mareig, d'aquell tragí dels jorns feiners, tan pintoresc com típic, no se'n veia ni l'ombra. Cap amunt, seguint la via dels molls, eriçats de pues com un porc espí, els barcos s'hi estenien, arrenglerats, quiets, somoguts a penes pel vaivé de l'aigua. Pels esvorancs de les escales, atapeïts de bots i gusis, hi formiguejava la gent en amoinosa bellugadissa. Uns anaven a fora puntes; altres als vapors anclats més enllà, estessos en *línea*, com a tall de combatre; altres a la Barceloneta, on s'atiparien de bunyols o musclos; contribuint tots, amb son pausat moviment, a l'especial vida del port en els jorns de festa.

El sol, amarant de llum el caseriu de la que fou muralla, guspirejava en els vidres dels balcons, esmunyint-se pels terrats i fent ressaltar alhora la verdor de les palmeres.

A l'embocar pel Rebaix el *trompa* no s'hi entenia de feina... Revistava a cop d'ull la rastellera de po-

llacres, bergantins i llaguts, amorrats de popa al moll, com si entremig d'aquell embull de pals, vergues i cordes que emmascaraven l'espai com enterenyinament de núvol, pogués endevinar-s'hi a la *Curra*. Atarentat en sa dèria, s'entrebancava amb les anelles que subjectaven les amarres, amb les palanques de les embarcacions, que grunyien al vaivé de les ones, reculant o adavantant-se, segons el moviment d'aquelles; amb les estives de tomàtecs, cebes i patates assentades arran, al mateix caire del moll, tan primparades que es reflexaven en l'aigua; colzejant a la gent del trànsit i ensopegant, com si fos un cego, amb tots els ressalts i sots de la via. Mes la *sirena* de la *Curra* no el seduïa encara amb sa cantarella. Es trobava més enllà, a pocas passes de la matxina. Un crit de «¡Ton!...», ressonant com una salva d'obus, féu donar un giravolt al music... No era el cant de la sirena de popa el que feia jugar a «puput» a en Ton, sinó la veu del patró, l'enamorat de sa filla...

— Per aquí, Ton!... Per aquí.. Aneu-hi amb compte, que rellisca! — li cridava el patró, cama ací cama allà de popa. — I la gent?...

En Ton es decantà, i amb les mans als ulls per a refugir l'enlluernament del sol, atalaià a la colla...

Ja venien, ja venien; però poc a poquet, pas a pas, comptant les pedres per no reventar a en Lluís, aturant-se arreu i admirant-se de tot, semblant a gent de fora... La Beatriu i la Tules observaven els de bordo, acollats sobre coberta· remendant ses robes, jugant a cartes o basquejant pel sopar, encantant-s'hi i tot, tal com si tractessen de sondejar sa vida. La Tecla, encaterinada amb l'espay, resseguia el cel a través de pals i vergues, quins extrems espurnaven a la llum del sol; la Pepa, distreient-se amb les gavines que s'entreveien enllà enrondant els gallerets dels barcos o eixamant-se a flor d'aigua, en tant en Lluís, que ressegua el port, motxo i capficat, desviava els ulls de sa boca, aquella boca oberta i combada com els tentacles d'un cranc ans d'es-

trènyer a sa presa. La veu d'en Ton va deixondir-los.

— Amunt!... Amunt!... No tingueu por!...—cridava el músic des de la palanca, tot allargant la mà a les dones... La palanca cruixia, com gemegant al pes de tanta carn, i les dones, aprés de babarotejar una estona arrebossant-se els vestits amb estudiades posturerics, saltaven d'un bot a bordo...

— Ja eis aquí, bona peça!... — digué el patró a la Beatriu, entornant-li la cintura amb un de sos braços i baixant-la fins a coberta... — Ho veus com no fa por l'aigua!...

—Si sempre fos així rai!...

— Si sempre fos així!... Pus nos convindria!... Bon vent!... I com més vent més vela!... Amb un llit tant bla nos hi adormiríem, dona!...

Blincant pels caps i vorejant el fato s'acollaren a popa...

— Quina suada ens hem endut!...? — deia la Tuies, eixugant-se el front amb el devantal i esbufegant a tandes...

—Tota regalo!... — afegí la Tecla, deixant-se anar al tou d'un bulto.

El gat i el cuiner, que cantaven unes peteneres asseguts en un recó de bordo, resguardats del sol per un encerat, i acompanyant-s'hi amb la guitarra, sospengueren la cantuna... La Beatriu, adonant-se de sa cortesia, s'hi posà tota cofoia... La Tecla, no menos envanescuda, reconeixent aquella acció com un homenatge a sa filla, la futura mestressa, s'hi estufa com una màrfega... A convertir-se en polla d'índia, fins al vespre no hauria clos el vano... En Ton, més eixelebrat, fonent-se per la música i com dispensant-los per aquella mostra de respecte que m reparà de sobte, esclatà amb un: «*Arriba... Arriba ¡Venga de ahí!...*» — enardint-los amb sos picaments i acompanyant-los a estalonades...

— Sembla mentida que n'hi càpiga tant!... — esclatava la Pona, llambregant d'una correguda les estives de la càrrega...

— Es un ventre que mai diu prou!... — repren-

gué el rellogat, olorant bótes i cascos i pessigant xurros i saques..

El clavetaire, que havia estat a Mallorca, relatava sa travessia a en Lluís, tot responent a les preguntes de la Pepa... «Quina travessia!... Una mala mar!... Allò sí que era un trànguol!.. Com que ja'ns vèiem en remull!... Tremolaven el homes!... Ploraven les dones!.. Renegaven els de bordo!... Ningú s'hi entenia!..» I com que, responent a la Pepa, intercalava en la narració blat, patates, sofre, peixopalo, etc. (els quevinres i mercancies que la Rossa anava descobrint), perdé el fil del cuento tot d'una i els dispensà de sa narració. Tafanejades les cambres i revistats els camarots, se n'entornaren a coberta...

El patró i la Beatriu, arrambats al trinquet, miraven endalt, cofes amunt, resseguint el velam i les vergues.. Ell li anomenava els arreus, significant-li sa utilitat i descrivint-li la maniobra, entusiasmant-la amb ses observacions. Li parlà de la mar, de sos goigs i perills, de sos viatges, de lo afanyat de sos productes, de la competènci dels vapors, dels inconvenients dels carrils per a la navegació costera. No sabent, què més dir-li, li assenyalà un brik veí, on dos o tres de la tripulació, trepant fins als juanetes, hi remendaven el drap, cavalcats en ses vergues, més en segur allí que sastre de porteria en son tamboret de simolsa; li retragué a Bencarló, enraonant-li de sa gent i de sos gustos; i, desviant ses ullades, no sé què xiuxiuejaria arran mateix de ses galtones que, sufocant-se'n, la Beatriu s'hi enrogí com un perdigot. Cridà al cuiner tot seguit, signant-li la bodega; i en tant el «trompa», acompanyat pel *gat*, s'esgargamellava amb una seguidilla del *Dominó azul*, sorprenent a la Tuies que feia l'ullet a la Tecla encomanant-li sa malicia pel sufocament de la noia, la Pepa i en Lluís, el clavetaire i sa muller, la Pona i el rellogat, drets a popa i amb la vista al lluny, seguien el curs del sol, agrandat i envermellit aquest, com declinant ja vers la posta...

La Pepa, sobtada per un estossec d'en Lluís, li tivà altre cop el mocador, prevenint-li que es guardés de l'aire ..

— No en sento pas .. Si no en fa!... S'està bé aquí! . Potser que ens li ajeguéssem! . .

I, agrait per l'ànsia de la Pepa, li acomodà per a coixí una de les saques

— Es bonic, be, tu?... — reprengué, enlairant de nou la vista

La Pepa no contestà. Imposada per l'espectacle, abstreta en sa contemplació, ni tenia l'esma de moure's.

S'anava enfosquint. Lleugera boira resseguia l'horitzó, perdent-se enllà, engolida per la fosca. El blau del firmament, ras encara per llevant, descomponia's encà en tots els tons de l'iris. Borrims de núvols, emporprats pel sol, travessaven l'espai, fonent-se amunt, entorn un clap de cel, gris, transparent i en misteriós repòs, com estany de cristallines aigues. A l'abocar-se en son si els esllenegats nuvols, agombolaven-s'hi de sobte, semblant vols d'ànecs que s'empaitessen per abeurar-s'hi. Un esclat de llum, destriant-se a raigs, s'estenia per ponent, viva i enlluernant, com si l'infern obrís sa gola . Era tan ferma sa intensitat, que tot ho encenia... Montjuich, el passeig de Colon, el caseriu de la Barceloneta, els tops i vergues dels barcos, tot espurnejava...

La veu del patró distragué tot d'una a la colla ..

— Som-hi, gent?... — esclatí, acostant-se els dits als llavis.

— Arriba!... Arriba!... Sens compliments!... — esclatà el músic...

Uns en sacs, altres en cordes, a tall de moro els més, i en cadiretes la Tecla i la Tuies, s'asseguéren prop l'escotilla ..

— A bordo, com a bordo!... — observà el patró, allargant els plats, culleres i forquilles, en tant el coc li trasbalsava la sopa: una sopa de rap, fumejant com un encenser i amb una olor que feia salivera...

— Amigo! .. Això és un cordial!... — digué la Tuies, tastant-la.

— Uh! . . Que crema! .. — cridà el músic fent babaroles.

Que no veus que bambolleja, encara, cap gros!... Per què no bufes?...

El patró i la Beatriu, asseguts sobre un encerat, conversaven a mitja veu: l'un retreia ses travessies, l'altra ses estades; ell parlava de mar, ella de terra; xocant ses alternatives tant en alt grau a la Rossa, que, atrada pel contrast, esclafí, sorprenent-los:

— Doncs, vet-aquí que us caseu per divorciar-vos de correguda!

Somrigué el patró, sonrigà la Beatriu ensentimentant-se'n, hi engegà un estirabot dels seus el músic; i, mentres el *gat* penjava un llum en una baga de les cordes, enrogint ses semblants com els d'un quadro de Teniers, el cuiner, traient el cap per l'escotilla, els prevenia per a la nova tanda.

Una cassola de barats amb suc i una platada de llus fregit, tallat a ronxes, aparegueren sobre coberta; apressant al veí del terç, entusiasta per la sopa amb rap, quina passió demostrà a maravella escudellant-se'n fins que no en restà gota.

—Que no hi ha ensiam?...—preguntà la Tuies, que n'era més mala que un canari.

Encara no ho havia dit, que ja la plata, pujant-se'n amunt com en les comèdies de màgia, se n'hi vingué al dessobre...

— I olivetes!... I cebeta!... — afegí, guaitant-la fit a fit, i allargant-hi els braços.

Pellucaren pernil; tastaren peixopalo; provaren la galeta, embutxacant-se'n algunes; prengueren café tot seguit, conversaren una mica apurant el trago, i, tiastejant per bordo una estona, s'amaniren per al despido.

—Bé anireu de pressa amb tan bona empenta! —esclafí el *sogre*, embrancant-se amb el patró, que ja parlava de matines... — Tanmateix a primera hora, noi?...

— Per poc que el llevant duri...

Ja era nit... Les ombres dels barcos s'allargaven per mar com una immensa taca... Els fanals dels passeigs brillaven al lluny, espurnant com a llumenestes... La lluna, destriant sos raigs, s'estenia per les onades zigzaguejant en son llom i guspirejant en ses escumes... De temps en temps la veu d'algun patró o el remoreig d'un bot ressonaven per la *Curra* com un gemec fantàstic... Impressionats per aquell repòs, per aquella dolça quietud, que els recordava la nona, s'ana acoblant la corrua...

— Lluís, posa't aquest mocador a les espatlles si t'agafa fred! .. — li digué la Pepa, tirant-li el que ella duia...

Es la serena de la nit!... Com ha abonançat tant, aquests dies!...

— Ja fas bé, noi, ja fas bé!... — afegí la Pona — no convenen a ningú les humitats.

Digué, i posant-se el mocador a tall de caputxa, s'adevantà fins a la palanca...

—Que ens en anem, dones?... — esclatà el músic. — Arriba, pues; endavant...

— Salut... bon camí...

—Feliç viatge!... Encara us heu de dir més coses?... Sents, Beatriu?... Mira que es fonen!...

— Anem... Adeusiau ..

Adéu... Adéu...

I ja eren en terra, que encara la Beatriu engegava el mocador, apassionant-s'hi; tal com si son promés se n'anés a l'Havana...

Tot parlant de l'àpat arribaren al Pla de Palacio... No s'ho mastegaven, les dones, que la gent de marina entenguessen de cuinar tant i més que moltes d'elles... A l'embocar per la Vidrieria, el clavetaire, que defensava son gremi, s'aturà de sobte...

— Heu vist?... Has vist? . — féu a a Rossa .. — Vos dic que és ell!...

— Vaia si es ell!... — afegí la Tecla. — Té un caminà que no falla...

— Ben mirat...

La Rossa prou n'estava segura... Era ell... En

Manel... L'estudiant... Més ben vestit que de costum... Mes...

— I sí que és ell!... — esclatà la Pona, que s'havia adavantat un xic per sorpendre'l a la cantonada...

La Pepa, comprenent que a en Lluís li sabia prou greu aquella interessada curiositat, confegí tot d'una:

—Què més té!... Qualsevol es creuria que no n'és duenyo de caminar per les seves!...

— Ningú et diu tant!...

— Oh!... I com s'ho pren!...

— Vaia... vaia... Moixon!... Que s'ha acabat massa bé la festa?... — féu el músic.

— Veus?... I no has tossit gens!... — digué la Rossa a en Lluís, tot signant a les altres que no l'exasperessen amb sos tretzes. — Gens!... Quan jo t'ho deia que era l'arraulhment del pis!...

— I tant que s'ho temia!... — afegí el músic. — Si ja ho diuen que la mar es sana!...

En Lluís no respongué; mes amb lo placèvol de son posat demostrà a la Rossa son reconeixement per la finesa.

XIII

Al matí següent la Pona i la Pepa, abocades al celobert, una com qui no ho vol i l'altra com que no ho busca, retragueren l'estudiant.

—Vaia si era ell!...

—A mi m'ho conta!...

—Me semblà un xic flacot!... Potser encara li dura!...

—D'això de gras no n'ha tingut res mai!...

—Caraus, si li dura!...—afegí la Pona, abocant-se més encara. Pregunta-ho a la Felìça!... Ella te'n donarà raó...

—Uix!...—esclatà la Pepa.—Quina una me'n retraieu!... Prou cantaria el gall setze vegades si ella fes de testimoni!...

—És clar!... Què has de dir, tu!...

La veu d'en Lluís, demanant a la Pepa, estroncà ses allevances.

Ho havia sentit tot.. Fins començava a engelosir-s'hi; mes no volia donar-ho a compendre. Ben mirat, com ella no en tenia cap culpa d'aquella «cosa»!...

Més prudència de la que havia tingut!... S'excusà amb la Rossa amb un improvisat recado, i continuà en sa tasca... Lo que li donava greu pena era que no tinguessen un fill... No per ell, per ella. Ell

ho deia així; mes no ho desitjava menos... Un fill ho adobaria tot... Un petit reboll abrigaria la nafra de la soca... Mes passaven els mesos i... ni senyals... I no era pas que s'hi enquimerés, la Pepa! Però se li veia que s'hi fonia!... Veure una criatura, fos de qui fos, i menjar-se-la a festes, era tot una cosa!... Fins per les expressions se li endevinava!... Mira que rosset!... Són eixerits els rossets!... Jo no el faria pas anar així!... De cretona, d'indiana, per lo que pogués una; però net, ben etxurat; que no fes fàstic!... No et sembla, tu!...»

En Lluís hi reia als primers dies; però, mesos després, convençut de son ferm desig, fins s'hi hauria empenyat la camisa...

Pocs dies més tard, quan sapigué, per la mateixa Pepa, que en Manel s'havia acomboiat amb l'Emília, el malbumor se li pintà a la cara. La Pona li havia dit... Li havia contat lo dal carrer d'en Cortines, amanint-ho a sa manera, realçant a en Manel, presentant-lo com un tipo ideal, i excusant-lo per lo del rellogatge... Dominant-se de moment, la Rossa es féu la desentesa; mes, al ficar-se al pis, al recordar que sa enemiga, la de la volta dels Jueus, havia triomfat en sos designis, se sentí ferida en l'amor propi, i esbotzà com una granada...

—Lluís, que no ho saps?... Aquell ximple s'està amb l'Emília!... Aquella bacassa del carreró!... Què te'n sembla?... Si m'embrutes t'emmascaro, fa?... Et juro que mai ho baguera dit!... Tan finet, tan sèrio, tan entenimentat com semblava, i fer ali amb aquella pùrria!... Vols creure que no m'arriba a entrar?... Sinó que la Pona m'ho assegura!... Però, figura't quin desfet!... El murri!... Ella sí que... Aviat deuen haber clos els tractes!... Un plat en l'aire, com els gitanos!... Eh tu?... Je... je... je... Val més que me'n riga!...»

Mes ell no reia pas... Encara que entre al riure d'ella i el posat d'en Lluís sol hi havia una diferència, la de la forma, en el fons tots dos patien d'un mateix mal: martaritzada pel despit, ella, aclaparat per sa fredor, ell, un mateix turment amb dife-

rents eines.. El malaurat d'en Lluís, dins d'aquell esplai de la Rossa bescantant, fuetejant a en Manel, sols hi veié una prova mes de son amor, de l'amor que li havia inspirat, de la passió que encara li duia... I com havia de riure si li coia més i més la llaga?...

Per acabar-lo d'enquimerar, fins la questió del negoci se li posà revessa...

En ell fiava sa rehabilitacio, son sossego, iman intelligent, ell havia d'atraure'ls vers ací, refermant sa mutua simpatia... I també li fallava!.. La fuga dels vanos havia passat com una exhalació... Temporada més fluixa mai del mon l'havia vista... Començava la vinent; però el pintat anava decaient de tal aire, que ja se la veia perduda... Sort del vidre i de les pintes!... La darrera mostra de pintes, la de l'escala gòtica de la Diputació, li anava encara com l'anell al dit... N'havia trepat de dotzenes!.. Prou ho coneixien a la Caixa!... Mes la competència entre els estrangers, la sorda lluita entre França i Àustria, iniciada feia anys, anà prenent tal vol tot d'una, que desanimava a l'infeliç... Àustria, Bohèmia, la regna del vidre, havia invadit el món, inundant-lo amb ses manufactures... Tot se feia de cristall, tot se construïa de cristall, per tot s'aplicava el cristall: verd, groc, vermell, tornassolat, irissat, a vions, a estrias, retorçut, amb filets d'or, amb aplicacions d'esmalt, glaçat, llis, esgrafiat, imitant els metalls, estrafent la ceràmica; ell ho absorbia tot, ell ho ocupava tot; la moda li havia alçat un altar, i en aquell trencadís altar s'hi sacrificaven tots els gustos. Mes França, París, no podia quedar enrera.. Arrabassar-li el ceptre de son imperi era regatejar-li la gloria... Ho comprengueren així sos industrials, i s'amanyiren per a la reconquesta... Oposaren al cristall l'acer, lo metall al vidre, lo sòlid a lo feble. La veritat s'nà obrint lloc, i s'encarnissà la lluita... Una brega d'hèroes, una lluita de gegants, digna dels temps heroics, i mereixedora com ells de sa epopeia... Pas a pas se disputaren el terreno, esgrimint-hi tota mena d'armes... Baixes de preus, imita-

cions, variants de formes; invencions de dibuixos, d'exquisits dibuixos els genis d'un i altre bando encarnaven en ses creacions fins el darrer alè de la seva ànima... I es reféu el combat... i els combatents no cedien... L'acer dominà, per fí; lo bo, lo sòlid, lo positiu, revestit del millor gust, es féu lloc, i França, reprenent de nou el ceptre de la moda, detirà la invasió del cristall, introduint arreu sos productes... Decaigut el vidre, l'acer, des de son trono de París, convertit en sol, envià sos llumenosos raigs fins a les regions més apartades... Tot era acer... Ornaments d'acer... Adornos i motllures d'acer... Utensilis d'acer... Tot ho dominava... Els quinquellaires en particular, que és lo que interessava més de dret a en Lluís, imposats per sa envestida, no s'entenien de feina... La conxa i ses imitacions, el vidre i el cristall, amortallats en sos estotxos, en sos paquets o en ses capsetes, eren enterrats en sos ninxos, en els més alts recons de les prestatgeries, esperant allí l'hora de sa resurrecció, sense saber quan sonaria en l'insegur rellotge de la moda... L'acer, son substitut, son dominador, ocupava tots els escaparates... Allí se'l veia, sobre el granat peluix o l'encés setí, brillant, espurnejant, enlluernant als curiosos; transformat en pintes i agulles, en anells i diademes, en arracades i soguilles, en pulseres i demés adornos.

En Lluís, al contemplar-ho, fins perdia el món de vista...

Tracta de defensar-se... Apurà son ingeny... Inventà una papallona de plom, imitant l'acer, feta a l'encuny, amb ses puntes de brillants: una papallona movible, sostinguda per un fil de llautó retort i subjectada per una frontisseta; tan bonica que, posada al pentinat, en forma d'agulla, voleiava i tot. Mes no era d'acer, li faltava aquell brill, i... natural, no tenia èxit... S'aprofità d'entreteniments... A cada bugada en sortia amb un llençol menos... Acorralat per la moda, víctima de l'acer, apocat i enyoradís fora de son centre, s'anà encongint, encongint, fins que s'apoderà d'ell la malaltia... Totes aquelles vicissituts, tots aquells entrebancs que li caigueren al

dessobre a l'unir-se amb la Pepa, fills de sa impremeditació o de sa superficialitat en tan grave assumpto, envenenant-li la sang, malmenant ses passions i enterbolint son esperit, el conduiren a aquell trànsit.. Li semblava que d'aquell pecat, causa eficient del comú infortuni, ell i solsament ell n'era l'esca. D'aquell desvío, d'aquell sobtat descarrilament en el natural curs de ses vides, ell i sols ell n'era la causa. Tots anaven fora de test per ell, per son optimisme, per sa lleugeresa, per no parar-s'hi, per no atinar-hi.. La seva bonhomia, que ell calificava de postissa, puix que s'apoiava en la conveniència, els havia portat fins aquell punt.. S'havia casat a les palpentes, sense a penes rumiar-s'ho, temptat per l'ocasió, imbuit per un sentiment egoista, per alleugerir-se de casolants tràfecs, per procurar-se una carinyosa mà que basquegés per sos cuidados, i ara se'n veia les males. La Pepa se li havia posat a tret, i ell n'havia fet sa víctima.. Sols s'havia preocupat de lo material, de la qüestió econòmica, a la que ell donava tota la importància.. Bastava, a son entendre, que a n'*ella* no li faltés res, que no els escassegessen els recursos, per a viure feliços.. De lo moral, de lo íntim, de lo psicològic, d'aquella ànima comuna que havia d'unificar ses accions, d'aquell àngel que havia d'estrènyer ses voluntats amb ses ales, de l'amor, de la passió ardenta, en fi, que fundeix dos cossos en un de sol, atraient-los amb a força de l'iman, barrejant-los, compenetrant-los, mai se n'era cuidat, mai se li havia acudit... Coneixent-se de tant temps, gairebé de menuts, i provenint tots de bon sangro, com no havien d'avenir-se? I l'experiència, a l'avisar-lo de son erro, li feia coure els ulls amb ses brusents llàgrimes!.. Sí—pensava, tot repicant amb el martellet:—a no interposar-t'hi tu, a no secundar els desitjos de la Tuies, suggerits amb bon fí, com els d'ell, més, com els seus, basats en el càlcul, en Manel i la Pepa foren feliços!... Estimulat per l'amor, en Manel hauria acabat la carrera i, enllaçant-se amb la Pepa, quina afició per l'estudiant prou reconeixia, i quina identitat de senti-

ments, per sa desgràcia, sobtadament li constava, viurien a plena satisfacció, com en son propi element, com en la glòria... Mes ara .. no calia dir-ho!... Ni en Manel era en Manel, ni la Pepa era la Pepa!... Cor noble, en mig de tot, no pensava amb ell, amb ell mateix, víctima, com els altres, de son error; s'abrogava, generós, tota la responsabilitat, tots els càrrecs, i aquell esforç, massa feixuc per a sa feble naturalesa, el capolà tant, el masegà en tal grau, que acabà per emmalaltir-lo. Començà per una tos, una tos lleugera com la que li quedà del catarro, el molestaren, aprés, unes opressions; un dia escupí sang, poca... Com que es creia si fóra de les genives; mes no tardà a desenganyar-se'n; i ara tres dies bé i una setmana pitjor, ara que si el caldo o les ampolletes, ara que el curandero, ara que el metge, acabà per perdre les forces, debilitant-se en tal grau, que es veïe inútil per a ses tasques ..

—No t'apuris!... No t'apuris!...—li digué la Pepa, animant-lo amb algun remei o parlant-li d'un altre metge .. Ell alçava els ulls, amb desconfiança, somreia un xic, com agraint-li sa intenció. Mes, comprenent son estat, pensant amb el gasto, recordant que a la Caixa d'Ahorros ja no hi tenia un ral, fosos sos estalvis entre apotecaris i metges, s'ensopia de nou, aburrit, fastiguejat, malemt i renegant de sa desgràcia...

La Tules, consternada per aquell desori, es desentranyava per ajudar-los... S'havia desfet de l'escarràs per miraments d'en Lluís, qui d'ençà de son matrimoni no consentí que la sogra es desenconnés pels altres; mes se n'hi anà el cor al veure'l impossibilitat, i, femejant pels del carrer d'en Gombau i espunyint-se en el safaretx, arreplegava el que se li oferia... Apenats sos veïns, compadeixien al malalt, allargant ses estades al visitar-lo... Pobres com ell, en sa major part, no podien auxiliar-lo amb altra cosa... A n'el músic li sabia un greu!... Si a còpia de «solos» l'hagués pogut curar, i, si no curar, distreure'l al menos, hauria sonat fins a perdre el huf... Però, com en Lluís, per desgràcia, s'havia fet tant

refractari a la música que així que el «trompa» ensajava un tros ja el malaia fins al moll dels ossos, son bon intent se n'anà per terra...

Un dia el clavetaire, causant admiració a tothom, no tant per son desprendiment com per la munta de les ofertes, els entregà vint duros...

—Lluís, teniu; avui, grat sia a Déu, no els necessito, i com a vos us poden faltar, aqui us els porto. Potser a còpia de cuidados tombareu l'hivern, i si tombeu l'hivern, molt diantre fóra que no us hi adobésseu!... I ara?... —afegí, veient que en Lluís s'aixecava...—No en vui de recibos!... Sí que estaríem bons!... Per quan hi som els homes?...

En Lluís, commós i reconegut, li apretà la mà, tot amarant-l'hi amb ses grosses llagrimes...

La Pona, que s'hi trobava, se'n feia creus... Així com quan lo del monedero, llavors de la fira de Sant Pere, li semblà extraordinari que s'hi gastés l'Emília set pessetes, així se li feia rara la riquesa del clavetaire... Per ella, aquell home gras, petitó, corvo, un xic moll d'ulls i arranat de cara, aquell home emmascarat, a mitg vestir, pelut de braços, i amb espandenyes sempre, no era possible que tingués vint duros!... Sobretot per a deixar-los així!... I és que n'hi ha de gent tan especial que sols per la fesomia i els posats volen conèixer la posició dels altres!...

—Es una bona acció!... Ditxós d'ell, si pot fer-ho!... —digué, un cop ja fora el clavetaire; afegint: —Però se'm fa estrany!... Ben estrany!... Com que no sé que m'hi digui!... Si sé del cert que la ballen prima!...

Arrufà un xic el nas; la Pepa s'hi encongí d'espatlles, i en Lluís, apres d'observar que «quan ell ho feia era senyal de que podia», afegí per la Rossa:

—Lo que hem de procurar es tornar-los-hi així que m'adobi!... I si no m'adobo...

—I ara!...—escatà la Pepa.—No siguis aprensiu!... Vaia si et posaràs bó!... No sents lo que et diuen?... Aire i repos són la teva cura!... Ademes...

Veus?...—afegí, ensenyan-li les mans—no sóc pas manca encara, entens?... I allà on tu no arribis, hi arribaran aquestes!...

Se commogué de nou en Lluís, s'esquitllà la Pona, i la Pepa, inspirant-se en el compliment del deber, que era sa consigna en tots els casos, s'encaborià per lo que empendria...

XIV

Ara caic ara m'aixeco, ell; enlluernada ella per l'esperança, i enterbolida pel dubte, així trescaven per la penosa via de son calvari. Somoguda per aquelles alternatives, a la Rossa li anava sempre el cor com colomnet esmaperdut voltejant per sa torratxa... Ja s'havia adonat que el pobrissó d'en Lluís anava seguint el temps com la sombra a la llum, com la pluja a les boires... Feia sol, calmava el vent, doncs a dretes o a mitges excuses s'esmunyia a l'obrador, s'assentava en son espellifat tamboret, endreçava el taulell, despenjant i emmanegant eines; ressegua els prestatges, arrenglerats com a covadors, on acomodava els remendos, i, reblant una roseta o adobant una bramilla, soldant un peu o afegint una agulla, enganxant un gerro o llimant una peça, hi passava tot el sant dia. De vegades, boi recordant les fugues dels vanos i les passes dels adornos, aquelles tongades de feina que tantes hores de son li devien, es quedava amb el martellet als dits, alt el cap i amb els ulls al sostre, fins que una llagrimeta, escorrent-se per sos llavis i sobtant-lo amb sa salabror, el retornava a la realitat.. Un ferm estossec, promogut per aquella ingrata impressió, aburrìa'l tot seguit, i, rebatent les eines i engegant arreu els adobs, s'arrecerava en son quarto..

—Veus? — li deia la Pepa. — Vols fer el valent abans d'hora, i tu mateix et castigues... Així no farem net mai!... Et fons per la salut, t'encabories amb el gasto, no saps viure amb sossego .. i els mals, noi, s'han de pendre com vénen... Ja el treurem, el corc; ja la matarem, l'arna; però, veuràs, sols amb palla i temps maduren les nespres!... Deixa que arribi l'istiu!...

S'animava en Lluís amb ses dites, i, ronsejant o a resquitllentes, se'n tornava a l'obrador per a manifassejar-hi altra nova estona.

Dels dies rufols, una meitat els matava al llit; l'altra meitat a la cuina o darrera els vidres de la sala..

Havien passat una cua d'any més trista!... Per distreure a en Lluís, la Pepa i la Tules havien fet la castanyada en combinació amb la Pona... La Pona hi havia dut els panellets; la Pepa, el vi bo i les castanyes; mes, als ulls d'en Lluís, la que bestreia les *misses* era la Pona... Oh, si hagués sabut que la Pepa, enc que fos per eixorivir-lo, es permetia aquells luxos, ben segur que hi mou un escàndol!... A mig àpat hi pujaren les del músic, junt amb el Ton i el rellogat del terç... «Arriba, minyo!... Viva la gresca!... Si no rius, me n'entorno!...—havia dit el music a en Lluís, per revifar-lo de son esllanguiment... I, fos el calfu de la companyia, fos la llàvia del rellogat , que de tot en sabia un rengle; fos els ditxos i manditxos d'en Ton, que ja els amenaçava amb un «solo», en Lluís hi engegà la rialla..

Mes poc li durà la joia. Per desgràcia seva, la Tules se les hagué d'ànimes i de difunts, esmentant el proper dia, i aquell somrís esforçat, mantingut a còpia d'enginy i de llàvia, quins combustibles abastien el músic i el passamaner, s'esvaí tot d'una, tal com el so d'un instrument a l'esclatar en sec ses cordes.

Per la vetlla de Nadal, inseguint la costum, s'hagueren arriscat fins a la fira. Haurien fet com cada any: allà cap a la darrera, ell arrebossat amb sa capa i ella amb el mocador gran, el de caputxa amb

ridicols, que li regalà en Llufs ans de prometre's, l'haurien empresa dret al Born nou, ben proveïdes ses butxaques i amb el senatxo i el cistell als braços. En aquella hora tot baixa de preu; tot s'abandona. Hortelanes i marmanyeres, capolades pel tragí, rendides per la son i amençades per la prohibició de vendre en les vinentes festes, no desitgen altra cosa que convertir en diners ses mercaderies. Aprofitant-se del batibull, els menestrals es fan els endarrerits, i si no trien del ramat, del ramat vingut de fresc, ni estrenen els acurullats coves, com els senyors, ja s'ho compensen amb la rebaixa.

Pas a pas i una per una haurien seguit tota l'estesa de les marmanyeres. Sospesarien galls i capons, polles i gallines: de cresta de clavell, de cresta de reina, rosses, negres, pigades; brillants, a la llum del ciri, com un satí; mig cluques unes, cloquejant altres. Les agafarien a parells, batent d'ales i espetegant de potes; i aprés d'un buf al plomall per acabalar son greix i visurar sa tendror, hi posarien dita. Si no feien a la primera parada, ja lligarien a l'altra. Viram arrail... Embarrassats amb les polles se n'entrarien al Born. Allí, en aquell infern, colzejant i empentant-se, eixordats pels alarits, enlluernats pel sens fi de llums escampats arreu, penjants del sostre, ressortint dels costats, esclatant dels paners, de les taules, de les aigueres, dels rejols... resseguirien els rencs de taulells i bancs, i, aquí l'àpit i el julivert, allà la col i l'escarola, més amunt l'avellana i els cascabellitos, a davant la fruita, les salsitxes al Pelut i la badella a la Guapa, s'esquitllarien de l'embull, sortejant els espais, seguint el curs del gentiu, premsant als distrets, empenyent als parats, vorejant paners i coves, repenjant-se per tot; adolorits de cap a peus; cansats, desficiosos; mantenint en sos ulls, fresca i persistent encara, aquella decoració del mercat, brodada de llum i esquitxada de vius colors; riolera i espléndida com la d'una comèdia de màgia.

Plomant la viram i amanint la minestra arribarien a mitja nit, i a l'endemà, rebutits de vianda

fins a la nou del coll, trastejarien per Barcelona.

Mes ai!.. Si la cua de l'any havia estat dolenta, el començ del nou no es presentava millor.. Pels Reis haurien elxit, com de costum, però el ditxos catarro, el maleit catarro va retenir-los a casa.. Haurien elxit Bòria amunt, dret al carrer de Fernando, passejant i embadocant-se per les quincalles, adalerats com a camalluents.. Haurien llambregat les rastelleres de ninas esteses al pla dels tanllells, o enfilades pels montants, d'ulls humits i encesos galtones, com si s'alcessen de taula; els munyocs de llances, tabals, sabres i rossos, penjants del sostre com a salomons o subjectats a les prestatgeries, fets a panoplies; les taitanes i carros, les vaixelles i cuines, els micos i els gossos, redoltats de baldufes, psalteris i pianinos; els munts de pilotes enxarxades com a salomons o subjectats a les prestatgeries, fets tits llampants, aquartelats en ses capses; les balcs de vidre, els cèrcols d'acer, les cordes, bales i trompetes: tots aquells munts de joguines, vessant arreu dels establiments en abigarrada confusió; veritables corns de l'abundància en semblant dia, haurien sigut objecte de sa visura.. Masegats aquí, sorpresos allà, somrients sempre; les orelles pel vol i en l'aire els ulls, entelats per la boirina de la gent i el vapor dels gasos, rondejarien fins a mitja nit, garlant i bromejant hasta a la matelxa *nona*. Es cert que, a l'endemà, ans i tot de descotxar-se, els espinguets de les cometes i els sons dels tabals, despertant-los son desig d'ésser pares, els entristiria tot d'una; mes, reflats en sa joventut i conformant-se amb tants d'exemples, aparvagarien son desfici...

Mastegant-ho així, la Rossa ajustà la porta del pis, boi emprenent-les escala avall; exaltada, encara, per sa fantasia.

Anava per les seves, a cercar feina. A manca de lo dels llibrets, ja que s'havia desfet dels estris i no passava d'una joguina, besquejaria per altra industria. Omplirìa ampolles, capsulant-les, entiquetant-les, adotzenant-les; ampolles amb medicaments, amb tintures, amb aigües perfumades; plenes de

quitrà, de quina, de magnèsia, de sarsa; amanides amb iodo, esquitxades amb essències, acolorides amb fucsines; variades de proporcions, d'estrambotics gustos; estretes del coll i gruixudes del peu, ben gruixudes del peu, sobretot, a fi de passar-ne feina. Si flaquejaven a l'estiu, s'agafaria amb el bicarbonat i l'àcid tartàric, arreglant paperels per a fer-ne gaseoses. Treballaria a la sala, per a acompanyar a en Lluís... Allí, en son vetlladoret, amb els pots dels polvos davant i els paperets als costats, els blaus a la dreta i els blancs a la esquerra, tot cuidant i distraient a n'*ell* amb sos ditxos, hi guanyaria les pessetones... Als primers dies tirabuquejaria els polvos, replanxant els papers, com una novícia; mes, un cop ja destra en l'ofici, pessigaria el tou dels pots, i escampant a ull els polvos entre els rengles de papers ja estesos, els adotzenaria gairebé d'esma. Un bon guany que s'hi feien les que en treballeven!... Ara preguntaria a can Ferrer; si a can Ferrer no hi havia feina, a can Vidal; quan no, darrera *Palacio*... Per passos arral!... Sort que tornés al pis amb la davantalada ja feta!...

Al girar pels Assaonadors una veu coneguda la sorprengué en ses cabories...

—Tu, que hi porto micos, a la cara, que no em vols conèixer?... Deus haver mudat de nom que no et giris quan te criden...

Era l'Emília, la de la volta dels Jueus.

La Pepa es quedà freda de moment; après s'anà reaccionant i, encoratjada pel record de ses fetes, respongué amb desaire:

—Veuràs, com que certes fesomies ja se m'han borrat de la memòria...

—Beu-te aquest ou, eh?...—respongué l'Emília, mossegant-se'ls llavis...

—Bé, què vols?...—recalcà la Pepa, encarcarant-s'hi.—Es tard i...

—Si et sembla m'hi descalçaré!... Gastes més fums que una reina!... Quan em necesites bé em trobes!...—afegí, recordant-li lo del monedero...

—Com qus de tot el que em pots dir no me n'ha d'entrar res a dintre.. Potsar parlar-me d'ell, d'aquell murri, d'aquell bona peça; doncs mal-aguanyada saliva.

—Es clar; despres que t'hi has divertit!.. Tira peixet!...

—M'hi he divertit i no m'hi he divertit, sents?... Tant n'hi ha hagut psr l'un com per l'altre!... Bé, què hi ha? Que te n'ha feta alguna?.. Veig que et fa coure molt els ulls la ceba!..

Un carro contra direcció les acorralà a la reixa del sabater que fa cantó al carrer de Montcada. La Pepa s'hi girà d'esquena, distraient sa vista pel xamfrà vei... L'Emília's creuà de braços, i aprés d'un fort cop de peu a l'empedrat, reprengué enrabiant-s'hi:

—Mai m'ho hauria cregut que arribés a ser tan pillo!...

—I ara! Què dius!... Vols jugar que t'ha fugit l'aucell?.. —esclatà la Pepa, somrient-se'n.

—I després d'afartar-lo, filla!... Ni als animals són més desagraits!...

—Fort!.. T'està ben bé!... Per què l'engaviaves a la força?... Ja!... ja!... ja!... Ni el bec t'hi ha valgut!... Je!... je!... Calla, que no em puc tenir!... L'haguesses eixalat, llussa?...

I de tant que reia, enorgullida de sa superioritat més que de sos acudits, ni l'escupina sabia engolir se. Ofesa l'altra per sos vanitosos fums, traduits amb aquelles extremositats, esclatà, enquimerada:

—Pepa... Pepa... No et burlis dels pobres, sents?... Mira que Déu té un bastó... I... Veuràs... Tampoc és el que tu et penses!... Què et creus que me'n pago tant, dels homes, que m'hi llenci com qui es tira a l'aigua?... Oh!... Es que ds mi n'heu dites a l'alçada d'un campanar, i... no és pas cera tot el que crema entens?... Que jo hi enraoni, que jo hi balli, que jo m'hi diverteixi... i què?... La taca no s'hi conega, saps?... Som al món... Les penes prou et vindran, les glòries són les que has de buscar-te!...

Prou ara et toca el saber-ho!... Entens on valg!...

La Pepa, recordant-se d'en Lluís, alçà en l'aire els ulls, resseguint el sant de pedra del xamfrà, del cap als peus al llibre, del llibre a la bandera, de la bandera a la corona, esclafint, ensentimentada:

—Això sí que pots ben dir-ho!... Ai... Ojalà no fos cert!...

—Ho veus com no cal que et burlis dels pobres!... Ademés, que és lo que t'anava a dir... No em tinc per guapa; empro, si una noia és per un rei... jo em passava amb un xic menos!... Lo que hi ha de cert és que tu et vas afigurar que te'l prenia!... Que ta'l prenia!... Encara no era prou humil, el meu paper, que fins me disputaves tos deixos!... No m'ho neguis!... No m'ho neguis!... Ja ho comprenc, el que em vols dir!... Qus vaig adelantar-m'hi!... Que... Si al menos hi hagués sigut a temps!... Tothom ho veia, que no t'hi casaries!... No era de llei, doncs, que li parés les teles, veient que el gafarró se t'esquitllava dels dits?... Vaig provar-ho... Vaig fer-l'hi caure... Vaig amansir-lo... Mes ai!... L'havies ensinestrat tan bé, tu, que, amb tot i mes manyagueries, la bestiola em fou sempre esquerpa!...

—Sempre esquerpa!...—repetí la Rossa, encuriosint-s'hi.

—Com un sriçó!... Que te'n rius?... Que en dubtes?... Doncs mira: fins se m'havia ocorrsgut que no li haguesses donat alguna cosa!...

—Cervell de gat!...—reprengué a Pepa, vantant-se'n...

—Cervell de gat... o lo que siga!... Jo de lo que m'hi convençut és de què tu... me l'has fet perdre!...

—Poc a poc, el!... aixo de perdre!...

—De què l'havies aviciat... ullprès... No sé com dir-ho... Si vaig trobar-lo més enyoradis que si ms l'acabessen de portar ds dida!...

—Te'l estimaves de debò, doncs!...

—Que si me l'estimava!... Més que tu, veies!...

«Més que jo»—anava a dir la Rossa, ofenent-se'n. Mes, sobtant l'admiració en sos llavis, innecesària, en son sentir, i comprometedora a totes llums, esclatà entre riallades:

—Es net!... Si me l'hagués estimat tant, mai ts l'hauria fst perdre!...

La coissor d'aquells mots enardí de tal alre a l'Emília, que li espurnejaven els ulls com si fos boja.

—Que te'm rifes, Pepa?... Que t'afigures que no tinc cor?... Doncs en tinc... I el tinc aquí... I no és de suro!...

Digué, reculà un pas, fregant amb l'esquena la reixa del sabater, i descabdellà tot d'un seguit la troca. Tota la feta d'en Manel ans del secuestro, durant el captiveri i aprés de sa reclusió, allargant-lo fins a *nostres dies*, eixí dels llavis de la infortunada. Sos braços i sos ulls, ses mans i sos peus, tota ella, obeint a les gesticulacions motivades per sos èmfasis, anava i venia sense reposar estona. L'aprenent del sabater, «magre i burleta» com el del vell saynete, i un dels fadrins, gras, sense afeitar i rodó de cara, com un rector de fora, comentaven, tot treballant, les expressions de l'Emília, rient-se'n de cua d'ull i fent-li ganyotes... La Pepa, embadocada amb el Sant Joan, ni se n'adonava...

No semblava sinó que resés parenostres i avesmaries per a guanyar les indulgències concedides a tan grossa imatge. Sols quan les confidències de sa rival, evocant-li dolços records, ferint-li l'amor propi, o excitant-li a vanitat a l'enaltir sa vàlua en indirectes paralelos, es distreia de l'embadaiment. Mentre l'Emília retragué l'estudiant en sos passos fins al carreró dels Jueus, la Pepa no mogué el cap (bé prou que s'ho sabia!...), mes quan, ja fora de ta Feliça, ja en sa casa, ja son boste, explicà plana a ingenuament, amb encantadora sinceritat, les sobtileses i dissimulos posats en joc per a iniciar-lo en sa passió, per a conquistar-ne son afecte, per a atreure-se'l vers a si, per a ajovar-lo a sos desitjos; quan li recità, nota per nota, aquesta ària sublim de son enamorat cor, tendre com un iai i tan apassionada com fondament sentida, llavors els ulls de la Rossa, convertint-se en papallons, davallaven amb pausa des del barroc ninxo, i posant-se en son ros-

tre, en l'esverat rostrs de l'Emília, roig psr la vergonya com pom de gemats clavells, s'hi ajogassaven i entretenien una estoneta. Cada un d'aquells dstalls íntims de la vida de l'estudiant, cada estratagema de l'Emília per a desviar-lo de sos pensaments i encomanar-li sos propòsits, relatats, brodats, perfilats amb innocent carinyo i pudorosament rsvestits, eren una punyida per a la Rossa.

La constància en amoixar-lo; ses indiscretes sorpreses, ficticiament excusades per la ocasió; aquella mena d'autoritat que sobrs d'ell s'atribuia, suau i enfionjeida com de muller pròpia; ses indulgències per lo material i l'ànsia per a rehabilitar-lo; cada una de semblants fetes, acaparant-li els sentits, distreien a la Rossa, esgarriant-li els ulls del sant per a fixar-los en l'altra imatge. Quan arribà a lo ds la màquina, a la situació crítica d'sn Manel, a sa falta de recursos, àdhuc per lo més indispensable; misèria que suportava ella de retop, i que sofria per a fer-li més passadora la seva; estimulada sols per les indicacions, dubtoses, per cert, de l'estudiant, (indicacions que no passaven d'una cortesia més o menos accentuada o d'un tracte si fa o no fa més íntim), la Pspa hi tremoiava com una fulla. «I l'estima! . I l'estima!...»—es deia entre llavis, engelosida per sa rival i humilliada per sos sacrificis. . Al manifestar-li sa conquista, sa primera conquista; las eixides amb ell, de nit; de dies més endavant; sos passeigs per les festes, i sss anades lluny, cap al Bogatell, entrs el gentiu ds la boira, esclatà irada:

—Veus! .. I dius que jo te l'he perdut! . Si ets tu mateixa que te l'has fet perdre! .

L'Emília es quedà admirada .. No sabia com entendre-ho, com agafar-ho..

—Que jo mateixa me l'he fet perdrs!...—repetia, recordant-se de sos apuros.

I no entenent lo dit per la Pepa, es preguntava, esfersint-se'n, si és que s'havia trastocat el món: si és que l'algua era el foc; si la sombra, llum; si el cel, infern; si la virtut, vici. L'alcanç de l'expressió ds la Pepa, allò ds que ella, l'Emília, desviant a sn

Manel de ses costums i gustos, degradant-lo a sa manera a l'emmotllar-lo amb els seus, enc que l'estudiant hi cedís sols mogut per les circumstàncies, fos la causa de sa separació, l'origen de son apartament, de son abandono... que és cas!... no podia empassar-s'ho... Al revés de lo que succeïa a la Pepa al destriar la trama d'aquell idilli... Com s'havia d'afigurar que l'Emília, a l'impuls d'un amor honrat, se mantingués, se tornés tan i tan virtuosa?... I l'estudiant... tan hell subjecte?... Mes, juiciosa, ella, no obstant, atribuí el secret a son antic amor i, enorgullint-se'n... (dona, al cap i a la fi), no sols cregué de sobte quant l'Emília suposava, sinó que s'hi anà entusiasmant i engrescant-s'hi de totes veres.

—Això de qué l'hagi fet perdre, per caritat, no vull que m'ho digues!...—reprengué l'Emília, un cop reposada...

—I vaia si té l'estimaves!...—esclafí la Pepa, amb un aire d'ingenuïtat que sorprengué a l'Emília.

—Quan jo et dic que és un pillo!...—esclatà aquesta, ja més satisfeta.—Si tu no el coneixes!... Si per això t'he aturat!... Escolta'm... Escolta'm... Potser tu no ho sabies i... S'afigurà, el murri, que jo me'n cansaria de dur-lo a coll (ai... ojalà se m'hes acudit abans), i... per no compromètre's, se m'esquitllà de casa... Veuràs... Jo no me l'en vaig dur pels cabells!... I... per rellogat... entens?... A mi tant se me'n donava!... Bé ho coneixia ell prou!... Figutra't!... Un rellogat que no em pagava res, i que jo el mantenia... vaia!... com un senyor!... Sinó que és lo que et deia... No em trobava com tu... No es podia oblidar de tu... I si la llaga li cou encara!... Això és lo que em demna!... Per què s'hi convenia ans de fer-se el penedit?... On va, allò, aquell embruta papers, metge a bocins, fugint de mi... l'escarafallós!... com si fugís d'una pesta!...

—Bé, i qué més?... On ha anat?... Què fa?...—confegí la Pepa, interessant-s'hi, en tan l'Emília petacajava l'aire...

—Què fa?... Això és lo que et volia dir; perquè no et sorprenga, eh!...

—A mi?...—esclatà la Pepa, somrient-se'n.

—Com que sé que et ronda!... Potser ja ho saps... però, vamos!...

—T'ho juro pels set dolors...

—No te n'ha dit res el clavetaire?...

—El clavetaire?...—esclafí la Pepa, creuant-s'hi de braços...

—Si jo l'hi he vist!... Si el vaig seguir!... Si ja m'ho vaig creure que en tramava alguna!...

I com la Rossa, acudint-se-li de cop que la deixa dels vint duros, rebuda del clavetaire, provenia d'en Manel, sense dubte, s'anà tornant tota vermella...

—Si te'm rifes, Pepa, pleguem!...—esclatà l'Emília, sorprenent-la...

—T'he dit que no en sé res, i no en sé res. Sinó que això del clavetaire... francament, m'ha sobtat...

—Sí... Ara graneja...—afegí, entabanant mes a la Pepa.

—Que ja ha acabat, tu? ..—preguntà aquella, fonant-s'hi.

—El què?... La carrera? .. No li faltava molt; però, veuràs .. a lo que més dóna!... Treballa de nits... entens?... Fa ballar els ossets en una timba... En una timba de senyors... a la Rambla. Un amic seu, un que ja la corrien d'estudiants, que és l'amo de la cofurna, apiadat de sa situació, li oferí la plaça. Diu que fa diner... Ja ho crec, ja!... Escorrent butxaques!... Bon ofici!...

—Mentre un dia no me l'engarjolin!...

—Per mi sí que... avui fos i demà festa...

—I ara!... Què dius? ..—reprengué la Pepa, esfereint-se'n.—I vols dir que és cert tot això—... Ho saps bé que és veritat? .. Doncs, mira, fins me repugna de creure!... Tu que em deies si jo l'havia perdut!... Si jo te l'havia perdut!... Tu mateixa!... Judíca-ho!... No sé... No sé pas qui és qui li ha girat el senderi!... Si me'l pintes tan estrafet!... Com si em parlesses d'un altre!...

—Quan te dic que és un murri!... —reprengué l'Emília, brandejant-s'hi.

Les veus dels sabaters, avalotant-les des de'l obrador, les despartiren tot d'una.

—«Apa, gandules!... Ja fa prou sombra la parra!... A quina hora dinarem avui?...»

—Jesús!... Migdia!... Migdia, Pepa!... No em creia pas que fos tan tard!... Pel demés... val-te'n!... El clavetaire t'ho dirà bé prou per qui ronda!... Per mi no és!... Ben segur!...

I deixant a la Pepa plantificada, tiessa i plantificada com el Sant Joan de pedra del xamfrà veí, les emprengué pels Assaonadors, esclatant a riure com una lera.

La Pepa tenia un cap com una olla de grills. Dins de sa closca, adornada sense pretensió amb anelletes i bucles, i arrebossada per un mocador blau marí, resseguit per una sanefa, hi voleiaven els pensaments com un eixam d'abelles a l'ajocar-se... La idea d'en Manel, la idea representativa de son constant enamorat; que això, i sols això, era lo que traslluí ella de les atzagallades de l'Emília; revestint mil formes i adaptant-se a un sens fi de mutacions, com mitològic personatge, era la sola i única reina d'aquell eixam... Atarentada per aquell brogit; sense esma; en estat sonàmbul, com obsessada per un somni; destriant i esclarint l'enrevessat munyoc de sa imaginació, així anava pels carrers; així feia sa via. La gent passava per sos costats com una processó de sombres; com els pals del telègrafo vistos des d'un tren en marxa; com aquelles taques que se'ns posen entorn dels ulls al despertar d'una pesadilla... Veient-la amb semblants aires, més de quatre viandants es preguntaven si n'hi passaria alguna... Mes ella no veia a ningú; no s'adonava de res, llevat de l'estudiant, llevat d'aquella imatge, glorificada per ella, que s'allotjava en lo mes fons de sa retina... Ara, desesperat, conxabant-se amb l'Emília per no pegar-se un tiro; ara, taul, conduit per polissons a la garjola; ara, metge, tresquejant pel barri; ara, opulent, repartint almoines. Així, transformant-se per segons, se succeïa en son exaltat cervell, tal com

una llenca d'ennegrides figures giravoltant per un kaleidoscopi.

A la plaça de l'Angel se recordà de can Ferrer. Reculà un xic, pujà al despatx, preguntà per feina... No n'hi havia, «per ara», i trencà pel dret... A can Vidal ja feien prou en sostenir les seves treballadores... A darrera Palacio, «més endavant, cap a l'istiu; per la fuga...» A can Roca... A can Roca, ni ho volgué saber. Mirà el rellotge, veié que assenyalava la una, pensà amb en Lluís, que ja ningú li aturaria l'ànsia, i s'encaué pel Born... L'endemà hi tornaria... Avisant a en Lluís... Amb més calma, amb més espai... N'hi quedaven tantes per recórrer!...

Tot combinant-s'ho així s'entafurà pel barri... No feia molt fred; però hi suava, la Pepa, com si fóssem per les síndries... «Ai, senyor... Què dirà, en Lluís?... Què pensarà, en Lluís?...»—anava dient-se, repicant de talons i ponderant tan bella estada... Al tombar pel carreró, el clavetaire, que es cruspia un rosegó de pa, li féu un signe...

—Pepa! .. Pepeta!... D'on véns, amb aquests fogots? I en Lluís, què tal?... Ah, tu; té... espera't... Es ficà dins, s'enfilà al entresolet, una espècie de cau sobreposat a la rebotiga, i compareixent amb un paper entre mans, afegí:

—Té... Són vint duros... Avui els he cobrat... I com no els necesito, i he sentit que parlàveu d'en Robert... Ja veuràs; el mateix me fa que me'n deguen vint com que me'n deguen quaranta!... Té!... Pren... Pren-los, dona; ja saps com som nosaltres; no en gastem de papereries!...

La Pepa allargà la mà; l'estrenyé convulsivament, i no insistí en sos refujos... Bé s'ho veia prou que aquell bon home no podia rumbejar-la així!... A menos que en lloc de ganxos fongués cinquenes!... Ho veié tan clar que no eren seus; ho comprengué tan que era en Manel qui els hi duia, enterat de sa desgràcia, que per no descobrir-se a son enamorat, decidí fer la desentesa...

—Bueno, doncs; gràcies!... I, no en passeu cuidado! .. Ens hauriem de morir tots per a no tornar-

vos-els!... Ara em posaré a trescar... de valent... de valent... Perxò he sortit avui! .. Vull dir qus si arreplego feina...

—Ja t'he dit que no els necessito!... No en tens de passar cap ànsia... Ell que es curi!... I no t'hi matis; que no sigueu dos! .

La Pepa s'embutxacà els diners, escorrent-se dret a l'escala... Encara no era a dalt que ja sentí la veu de la Tuies...

—Pepa: ja saps quina hora és?...—esclafí, obrint-li la porta...

—No me'n parleu!... Massa que ho sé!... Quin matí!... Si al menos hagués trobat feina! ..

—Pepa... Ah!... Ets tu, Pepa!...—preguntà en Lluís, amb veu fosca, tot ronsejant pel recibidor ..

—«Quina ànsia!...» deus haver pensat. Però, noi... Mira... mira com hi suo!... Si no he corregut tot Barcelona, que em pelin!... I que demà tinc de tornar-hi!... Buscava per treballar... Per entretenir-me...

Però, noi!... veig que lo que falta es feina!... Perxò no ho vull deixar córrer, noi!... Veuràs... Si no hi ajudo una mica!... Encara que't posis bé a l'istiu!...

—Ni a l'istiu ni a l'hivern!...—esclafí en Lluís, desesperant-se'n.

—Bo!... Ja hi som!...—esclatà la Tuies des de la cuina...—Em pensava que tindries més paciència!...

—Paciència!... Sí... Si amb paciència em pogués curar, l'asemfilc si em qusixaria!...

—I bé, ja no hi veus més recurs? ..—reprengué la Rossa...—Doncs, mira: fins que tot s'haja provat no penso dar-me per vençuda!... Veurem en Robert... I si amb en Robert no hi coneixem, un altre!... I si no, aquells banys... I si no...

—Com ho dius, tu!...—reprengué en Lluís.—Ningú treballa per res en aquest món!... Fes que s'acabin les misses i...

—Ja et vaig dir que d'això no n'havies de passar ànsia!... Veus?... Veus?...

—Què?...

—Apa!... Que la escudella es refreda!...—cridà la Tuies.

—No endevines el que és?...—preguntà la Pepa a en Lluís, suspesant la moneda...

—Algún altre remei, és clar!...

—Ja ho és un hon remei; però... no pas el que t'afigures!... Vint duros!... Vint duros, tu!... Ja venim!... Ja venim, mare!... El clavetaire me'ls ha fet pendre!... Com els de l'altre dia!...

—Es molt estrany!... No sé que hi vegi!... Si tu ben mires!...

I s'asseguereu a taula.

—Oh!... I tan generosos!...—afegí la Tuies.

La Pepeta volia i dolia... Volia dar lloc a què sospitessen lo d'en Manel, a què reconeixessen sa generositat; però li dolien les conseqüències...

—Sabeu qui m'ha empaitat avui?...—esclafí de sobte, i amb intent de desorientar-los.—L'Emília!...

—Aquella poca vergonya?...

—Em pensava que no vos fèieu?...

—Si ni l'hauria coneguda!... Era al trencar els Assaonadors... «Pepa!... Pepa!... Rossa!...» Encaboriada amb mos projectes ni ho entenia, que em cridessen... M'aturà, i tota bufada... Ni ho sé lo que se m'ha dit!... Com si ja ho conogués, que me'n donava de menos...

—Bé, i encara dura la broma?...

—Què voleu dir?... Lo d'aquell ximple?... Ca!... Ja li ha fugit!... Per cert que està que bufa!...

Els contà per alt la conversa de l'Emília, tot netejant el plat amb la cullera, com procurant-se una suspensió; serví carn d'olla a en Lluís, sense oblidar-se del napet ni de la cua de crestat; els escandellà sa revista als adroguers, en cercament de feina, i, de cop i volta, com qui ho retreu sense intenció da mal, esclafí, sense recalcar-s'hi:

—Lo que més m'ha sobtat es lo que m'ha dit d'aquell ximple!... D'en Manel!... Diu que corre per baix... Que el veié a cal...

—A cal clavetaire?... En Manel?...—preguntà en Lluís, arreplegant la forquilla, que li havia caiguda...

I llevant taula i arribant-se a la sala, retornà als pocs moments amb els plecs de les monedes...

—Pepa!...—esclatà, ensentimentant-se'n. — Té... Torna'ls-hi... Aquests diners són d'en Manel.. Primer que admetre'ls deixaria de pendre medicines. No els vull... Me farien mal...

—I ara?...—reprengué la Tuies...—No sé què em fa!... No els teniu?..

—Just—afegí la Pepa...—Una vegada admesos, val més que fem el desentès; de tornar-los-hi ara, fóra descobrir-nos!... I després... ja et recordes d'en Robert?... La nostra bossa, fill... Lo que jo procuraré és afanyar-los i retornar-los-hi tot seguit... No vos sembla, mare?..

En Lluís callà, acotà el cap, s'eixugà els ulls, i, aixecant-se de sobte, esclalí amb pena:

—Si al menos tingués força als braços!...

XV.

—Què te'n sembla, noi?..—digué la Pepa a en Lluís, vestida amb la bata de l'*ofici*.

En Lluís, més animat des de la visita d'en Robert, no perquè trobés millora amb ses receptes, sinó per les esperances que li anà infundint, respongué, somrient-se'n:

—Ja te n'hi cap, ja, de fato!.. Ni una aplegadora de garrofes!... I vols dir que dóna tant això del matuta?...

—Ves.. Guaita't la Felica!... No sé si li llueix el pèl!.. Quan l'Amàlia, que ocalà l'hagués vista abans, me va dir que em deixés de paperets, llibres i ampolles, pots contar que s'ho sabia.. Jornal d'home, no en dubtis!...

—Tot va que no te'n passi alguna!...

—Veuràs.. No sé què t'hi diga!.. Tan desgraciada hauria d'ésser!..

Digué, s'arrebossà el vestit, ullant-lo per tots indrets, i pessigant-se les arrugues que entorn del ventre li feia, esclafí jocosa:

—Tu, ara sí que em preguntaran si en tinc per gaires!... Diré per onze, com les burres!..

En Lluís no contestà... Somrigué amb els ulls, i com si la idea de la esterilitat mortifiqués son amor propi, refugí la conversa...

—En Jacas!...—reprengué de nou la Rossa, estu fant-se el vestit...

—Mentres no't donguin un sofoco!...—observà en Lluís, desviant el diàleg... Són tan poc mirats els burots!...

—D'ells sí que... Ves quin cas ne farla!... Ben ximple fóra de fixar-m'hi... Ja me'n sortiré, ja... No tingueu por...

—I n'hi haurà sempre, de feina?

—Noi, jo em penso que sí. A la Feliça no n'hi manca pas. Per cert que no sé com ho agafarà quan ho sàpiga!... Però... ben mirat... pels favors que li dec...

—Oh!... I veuràs... Quan surt el sol surt per tothom!...

—Bé, sí; però... com peix fa mal a peix... En quan a si hi haurà feina, res t'ho diu més en clar que els fums dels magatzemistes... Ja m'ho advertí l'Amàlia... Ni a cal Borni de Sant Martí, ni a cal Ros del Poble Nou, te n'ompliran una bufa que no'ls en bestreguis la mota... Bé, ja ho veig... Com diu que'ls han escarmentat tant!... Tornant-hi... per lo que dèiem del giro... Tu mateix, compta!... Tirem per alt... Tres viatges al dematí i altres tres a la tarda, que son sis. Posem-n'hi cinc, per allò dels dies curts... Me sembla que cinc, ja els puc ben fer sense reventar-m'hi. Com del de casa ja en basquejarà la mare... Llevat de cosir un xic, perquè ja no hi veu sinó amb el sol, i d'amanir-te les medicines... Encara que, si no et muda el remei... Tu mateix... eh, Lluís?

—I és clar, dona!

—Doncs bé, posem-ho a cinc. Cinc per vint, diguem... cent. Cinc vints fan cent, eh, tu?... Una vintena de porrons per viatge bé els podré dur. Dessota les aixelles dues bufes... A darrera tres, més grans... A davant la gossa... No, si ja m'ho va dir l'Amàlia! Una vintena a cada tom! A dos quartos el porró, just!... Galrebé sis pesseta! Ves, sis pesseta tot passejant-m'h!.

—I suant la conna!... Que t'afigures que no pesen gens, vint litros?—esclafí en Lluís.—Tot feix caminant creix, Pepa.

—Això rai. També pesen els quartos. Lo que hi ha de mal, és que, si em sobten un dia, em multen, i perdo les bufes i el petroh .. Quina quimera em donaria, no! A res, a res; just! .. una setmana per compte de... d'aquella colla de murris. I que et dic que vigilen!... Com que, del que prenen, diu que sis en donen una part .. Però, veuràs, no vull fixar-m'hi. Per tot hi ha cent llegues de mal camí . Es allò que diuen: no pesca peix el qui no es mulla .

—Això em sap greu, Pepa .. Et sorpendran un dia .. desenganya't. El perill hi és .. i... per més que et sembli...

—Que t'hi faràs?. No sóc de carn i ossos com les altres?...

Digué, es despullà del vestit, i, en tant en Lluís movia el cap de l'un a altra indret, manifestant que s'ho prenia molt a la fresca, respostejava la Rossa:

—Ja ho sé, el que vols dir: que em vindrà de nou .. que no fa per mi .. que se n'ha de venir de mena... Potser tingues raó, però, nol, la necessitat és llei, i les lleis de tot excusen. Si no en vénen, com tornarem els del clavetaire? Estàs?

Més conformat que convençut, en Lluís es féu un punt a la boca.

L'endemà, a primeres hores del matí, la Pepa començà l'ofici... Dins els fons d'un cistell hi duia les bufetes, els cartronets i els lligams; ben embolicat tot amb un mocador de quadros. El vestit li feia una nosa!... Al deixar el pis, ja per poc no s'hi entrabanca .. Per no caure-hi se l'arremangà de baix, aguantant-se el ròssec amb les mans, com una artista equestre. Axi devallà l'escala .. A l'arribar a baix, donà un tom vers a si mateixa, contemplant-se'l arreu. «Com vaig!...»—esclafí, suant d'angúnia, tal com si la bata se li tornés una camisa de força . «Qualsevol que em vegi!...»—es repetia .. I a la influència del qualsevol, les arrugues del vestit, com si

li saltessen al rostre, li matxucaven el front, enrevellint-ta i estrafent-la... Fins a davant del Parc no veié a ningú.

Ja n'hi passaven d'ombres pels costats, però ni gosava mirar-les. Se n'hauria dat una pena si s'hagués topat amb gent del barri!... Més en davant no li faria res... Ho aniria sabent, per allò de què mai falta un nunci per una crida; i com no hi hauria la sorpresa, que era lo que a n'ella li penava, ja no li faria cop.

No era encara ben clar. Un tel de boira s'estenia al llunyarrebossant els passeigs i les cases. La barraca dels burots, llumenada per la xera de la porta, destacava's per l'enterbolit espai com grossa fita entornada per remolins de pols. La Pepa, tremolosa, llambregà de reüll pels dintres. Uns quants caps, embolicats amb mantes o entortolligats per grisos tapaboques, sobreixien per son fons, clapant la rogenca llum i sombrejant la paret com una fitxa de dòmino... Aquell aire de quietud que s'esbargia de la collecta, i el repòs d'aquells caps, destacant-s'hi com un geroglífic, li donaren coratge. L'estació de Saragossa començava a desensopir-se. Traqueteig per aquí, espinguets per allà; sorolls i crits arreu, ferms, escruxidors, ressonants, com si retentissen per una bauma. Era el badall del deixondiment. La llum dels fanals, trepant la fosca com transparenta brodadura, reverberava pels vidres de les finestres. S'acostava l'hora del primer trenc. Els vagons petacajaven... S'espessien les ombres... trontollaven les barlines... Xiulaven les màquines...

Sens adonar-se del fred, la Pepa deixà l'estació, aconseguint el Bogatell i vorejant son marge. A ratos li venia una por!... Sola, vistosa (aprés de casada i a pesar de ses contrarietats, s'havia anat omplint, resultant més afavorida, encara, sa figura), vistosa i jova i en aquella hora del matí, qui li assegurava que no s'exposés a les dèries d'algun ximpla?... Mes les professons dels treballadors que ss'n venen encà, formiguejant pels viarons i caminets, arrebossats fins a les orelles i amb l'esmorzar dessota els braços,

l'alentaren bona cosa. «Ai, gràcies a Déu! ..»—esclafl tot d'una, retornant-se, com si la vista del poblat li fes l'efecte d'una tassa de caldo... Per les entresenyes de sa coneguda reconegué el magatzem.. Encara hi havia un bon tros; però, què li feia!... Si al pensar que potser no hi trobaria, ja se li cegaven les cames! I apretà el pas. Encoratjada així, anà acostant-s'hi. Era un magatzem vell, esquerdat, encongit; tar rònec, que feia feresa. Un gran pati, ple de grams i matells, resseguit tot ell per estives de bótes buides, s'estenia darrera el porxo. Un cobert, una mena de tinglado, aixecat a la dreta, de cara al mar, guardava en son fons, enteranyinat i humit arreu, rastelleres de cítres, bombones, llaunes i depòsits.. Soplujat per una teulada a doble vessant, atapeïda de rovellades teules, en quals intersticis hi creixen la morella i el te bord, si l'enfilar-se vol dir créixer; més que un magatzem, més que un centre de negoci, aparentava el casal una esquartsrada ermita bizantina. Cascos de llauna i caixes de fusta apilades per sos costats, si no etzivades a la bona de Déu, feien de marge al escarrantsit jardi, unes llenques de jardí que redoltaven el cobert, animant amb sos alegres tons la impressió de la carcassa.

Al pasar el llindar la Pepa estava per entornarss'n. La mullena del sòl, aquelles taques de petroli qus sombrejaven el terrer, claps enfosquits de les mes estranyes formes; allargant-se, retorcent-se, embestint-se com a dimonis, aixecant-se provocatius, amenaçant amb aires sinistres; eixancarrats ses peus, enlairats sos braços, trepats per fosforescents traus tots ells, com ulls frisosos, esborronaren a la dssvalguda.

«Cap a dins!..»—ssclatà un home, alt i rsbegut de carns, sixit dels rengles de bòtes com fantàstica aparició.. «Cap a dins!...» Dsmaneu al Tòful!...—repetí el bulto, reconeixent que la Pepa era novícia. S'endinsà pel magatzem la Rossa, relliscant per aquí, caient per allà, i a les palpentes més avall, fins que una veu de «Tòful!» va sobtar-la. Un clap de llum,

penetrant per les finestres d'un corredor, adossat al pati, li permeté orientar-se. Era allí, a pocs passos més, seguint les mateixes tasqueres. Allí, a la girada del corredor, traient son cap per damunt l'estiva de bombones, en Tòful, un vellet conservat, amb sa ploma d'oca a l'orella, com un mestre-tites, i sa llibreta a la mà; una llibreta llarga, de doblats fulls, arranjada amb paper costeres i enquadernada amb cartró, on gargotejava el jaio les eixides. Mitja dotzena de dones, brutes, lletges, malfardades, d'aires gitanesos i de posats pinxescos, replenes arreu de bufes rebotides de petroli, a crits esmaltats amb renecs i a renecs amanits amb crits escandallaven comptes amb l'avi... «Vaia!... Al botavant!...—esclatí el vell, desfent-se d'aquell chor de bruixes per a donar entrada a la Pepa...—I dones, Rossa, què tenim?...—reprengué, cridant-la amb una mà, mentre empentava a les altres.

S'hi acostà la Pepa, li exposà sos propòsits, retragué a sa amiga, l'Amàlia, prou coneguda en el magatzem, li manifestà sa situació; i en tant les dones, tot allunyant-se, la llambregaven de reüll, batxilleres unes i envejoses totes, el bo de jaio, compadescut i enternit a la vegada, la ensinestrà en lo del matute. La sort d'escaure's la darrera li permeté instruir-la detingudament. Li parlà dels risos a què s'aventurava; li senyalà el modo d'evadir-los, indicant-li els camins més convenients, els punts menos vigilats, les hores de més tràfec, els passos de més perill, els ardits per a burlar els burots, les enganyifes de l'ofici, la comèdia que hauria d'estrafer en cas de «copo». I, enterada d'aquells ressorts, ressorts i secrets que l'Amàlia ja li havia insinuat, se retirà darrera les estives, dins aquell mateix recó, arcova del comú, feia poc abandonada per les bruixes; despullant-se de la bata a l'arribar-hi i aconduint-se les bufates. Una suada d'angúnia li costà son acomodament. A pesar de les instruccions de sa amiga, no sabia com engiponar-s'ho. Tot li pesava. Tot li queia. Tot li feia nosa. Rebutida arreu, per fi, no sabent què fer de sos braços, i sufocada per la vergonya,

s'arriecà fine a l'eixida. «Ànimo, dona, ànimo!... Si no se't veu res!... Com si no n'hi haguessen de grosses!...»—esclatà el vell, rebatent la llibreta. La Rossa s'animà un xic, i regraciant al jaio amb la mirada, les emprengué dret a la porta... Allò de què més tard, a l'altre vol, per a despullar-se i vestir-se, s'hauria de confondre amb aquella púrria, farcida de venjança, era el que li donava més pena. Una ratxada de vent, fred i humit, sobtant-la a la sortida, la desvanesqué tot d'una.

Pensà amb en Lluís, recordà a ea mare, el compliment del dever anà enfortint sa conformitat i, ja ben resolta, emprengué sa via. La verdor dels campa, les barraques, redoltades de canyee i resseguldes per enredaderes; els blanqueigs i safaretxos, mig enteulats, mig a l'aire lliure, amb ses blanquinoses esteses; les fàbriquee de més amunt, lee allunyades adoberies, i, sobretot, el bellugueig de la gent i els trontolls dels carros, atravessant el carril o trencant pel pont, empaitant-ee a corrua feta, acabà d'encoratjarla. Pujant al marge del Bogatell, en quin replà, esquifit i relliscós en alguns setis, gairebé ni els peus li cabien, se eorprengué de qué no s'hi hagués estimbat a l'anada. La fetor del llot i dels aiguavessos de les tintoreries, forta i corrompuda farum quina pestilència es sentia arreu, li pessigollava el nas fent-la eetornudar a tandes. Mes guaitava el verd, el verd dels lletsons, de les cosconilles i ruellee; el verd gemat dele créixens i de les menudee atzavares; les moradee flore dels espinosos cards, les grogosee del te bord, les violades de les llengues de vaca. I, distrayent sos ulls per aquella flonja catifa, hi escurçava bon xiquet l'estona.

Al desviar-se del Bogatell, la presència d'una dona botaruda i rebotida com ella, amb la qui es topà per l'endavallada, li retragué els perills. La rata de la legalitat se li entaforà en ea closca tot d'una, i exaltant-li amb sos esgüells sa ja enardida imaginació, entabanà-la llarg rato. Fela bé. Fela mal? El mer fet d'obrar d'amagatotis no movia pas a son gust la balança. Burlava una llei... Estafava a l'au-

toritat .. L'amenaçava, doncs, una pena .. Però, era justa aquella llei? .. Recordava la quimera de la pobrissalla contra els burots, contra l'impost de consums; el *tolle, tolle* dels menestrats, contrastant amb el mutisme de la gent acabalada, esmentava el que li havia dit el passamaner referent a la xarxa tributativa, espessa de malles per als xanguets i esclarissada per als llusos; ponderava aquells clamors i aquelles desigualtats en son entefrosit cervell, i, resultant de son embull com un pallatiu a son mal, se l'apropià resolta. Mes el principi d'autoritat, revoltant-se-li tot seguit en sa esfereida imaginació, li esgratinyà de nou la nafra. «Qui mana, mana! I sempre mana bé!»—afegí, mofant-se de l'absurdo .. Quan ho fan aixi, per a reunir diner, és que no troben millor manera .. Han posat a Barcelona tan elegant, tan maca!... I, estenent sos ulls per les llunyàries, revistà d'un tom el Parc, el depòsit d'algües, els molts carrers acabats d'obrir, el mercat de ferro de més enllà, les amples vies de la dreta confonent-se amb les veines muntanyes... Fixà's aprés en Montjuich, resseguint son esquenall, i reparant amb els estragos de les barrinades, veient aquelles espatlles i aquell Lom, fof abans i rebotlt, avui sec i pansidot, tot eli acaixalat com si s'hi afartessen feras; apreuà la vàlua dels empedrats, dels nous monuments, de les fonts, dels edificis públics en construcció, del general tragí i del gentiu que sn vivia, i reconegué son erro. Feia mal. Obrava mal. No era cap lladre, però... el frau hi era!... Mes .. «Al, senyor!...—es deia — Si els que toquen oli els dits es'n unten, quanta i quanta dels que en govsrnen haurien d'ésser jutges de ses pròpies faltes! I sinó, psr què són tants els que es batussen per arribar-hi?...»—afegia, sntreveient davant sos ulls les fexugues columnes de la gran casa.—No n'hi ha, honrats i gent com cal, que fins refugen el ser-ho psrquè no els motegin de granuques?... Però el record d'en Lluís, l'estampa d'en Lluis, d'en Lluis flac, sec, groc, estossegant a estones, neguitós i malhumorat sempre; d'en Lluís, home de bé, que més que son mal planyia sa misèria,

la misèria que llegaria a la Rossa, mereixedora d'altra sort; el record d'en Lluís, bonrat, treballador, digns, incapaç de delinquir, de defraudar, de cometre semblants baixeses, sobreposant-se a tot, al principi d'autoritat, a les conveniències socials, a l'instint dels menuts i al mal exemple dels grossos, perjudicial i contagiós com la més forta de les epidèmies, enfortint sa voluntat i refermant-li el coratge, l'asserenà tot d'una.

Al tornar a la realitat, a l'adonar-se de son desvari, es trobà que ja era fora dels guardes. Un n'hi faltava, el del passeig. un d'arrebossat amb son tapaboques a quadros; magre, pelut, emmorenit; mig assegut a un dels guarda-rodes; amb el garrot entre-mans, la pipota als llavis i la fiambrera a terra, a sos peus, embolicada amb un mocador a viss. Però snvestí al dret, decidida, com inflada d'orgull per sa figura; se li quadrà el burot a l'acostar-s'hi.. Mes, llambregant-la de cap a peus i retorcent-se els bigotis: —*Ole!... Vaya usted con Dios!.. Vaya con Dios todo lo bueno!*..—li engegà amb salameria tot obrint-li el pas i eixancarrant-s'hi de cames.

La Pepa ni se'l va escoltar. Trencà pel Pastim, tot rumiant si donaria una sorpresa a sa mare i a en Lluís presentant-s'hi de sobte embotida pel matute; mes, com el pes d'aquest s'havia anat fent feixuc, i els graons de l'escala passaven de sis dotzenes, es decantà envers a Sant Culgat, girant pel carrer de l'Allada, en un de quins cataus s'alleugeriria del fato. Ho féu així. Repetí la funció de la muda, bol renegant del fred, quina ingrata impressió sofrí en tant abocava el petroli; s'escorregué fins al pis, per a veurs els de casa, frisosa per contar-los les peripècies del primer tom, buidant a l'hora el bot de sa angúnia, i, encoratjada per aquell bon èxit, emprengué ds nou la via.

A pesar de ses presses, de sos afanys, de matinejar ben xic, i d'aprofitar la fosca, durant els primers dies no travessà dels quatre viatges. Eren tan curts! Mes arribà el març, s'allargà el jorn, el fred anà minvant, descobrí noves tasqueres, i, avui cinc, demà

sis, el jornal arribà al duro. Tres mesos ja fsia que entrava matute i encara no l'havien sorpresa. Sols un demati la sobtà el cabo, però ni li posà els dits a sobre

—Què portes aquí?—va preguntar-li, amenaçant-li el ventre amb la canya.

—Lo que tu no hí portaràs mai!... Que no ho coneixes, xímple?

Somrigué, es mossegà el llavi com si es sentis una interior sacsada, i convençut, el burot, de son supost estat, afegí brandejant-s'hi:

—*Pues mira, es casual; totas las que hoy passan se troban del mismo modo!*

—Coses del temps!... Ja se sap!... A l'acostar-se la primavera...

Somrigué de nou, es mossegà altre cop el llavi, i s'esmunyí entre els carros de la via.

Aquell fantasma de la misèria, que se'ls apareixia a estones, malhumorant-los a tots, d'aleshores en avant, gràcies al matute, al tragí i a l'energia de la Rossa, més ben dit, anà fonent-se com per miracle. Ja en Lluís, a qui el cor dels gelos havia rosegat una mica, repugnant-li lo de l'estudiant, tornà una de les deixes al clavetaire. Per cert que, a l'allargar-li els vint duros, es refermà en sos dubtes No els hi volia pas!... Ca!... Si no li duien cap pressa!... Si no sabria què fer-ne!... I els rebutjava, sorrut; apartant-se'n i tot, com si el paquet que li oferia en Lluís se li aparentés un cartutxo de pólvora. Insistí en Lluís, s'hi enfadà; perteniren una estona, llençant-lo l'un al banc, rebatent-l'hi a rodolons altre, fins que en Lluís, enqulmerant-s'hi, l'hi entatxonà per la pitrera.—«No sigueu aixi!... Per què maldecaps!... Si els necessités no estaria!..» El clavetaire cedí, i en Lluís, que a l'explicar-ho a la Pepa li declarà sa certitud de què no era allo més que una tramoia, resolgué tornar-li els segons vint duros així que hi abastessen els estalvis.

Pocs dies après, i sorprenent a en Lluís, la Pepa s'adavantava a sos desitjos.

Havia passat la vetlla a cal músic, cridada per la Beatriu, que ans de marxar a Benicarló, per a casar-se amb son cosí, volia ensenyar-li sa panera de núvia. Era un diumenge de març, rufolós i humit: com que, amb tot i no ploure, es veien amaradas les pedres. Acorralats pel temps, en Ton i el rellogat del terç jugaven al tuti darrera el balcó de la sala. La mare de la núvia, cofoia en semblant cas, com totes les mares, desplegava i estenia les peces que treia d'un grandàs armari; en tant la Beatriu, llesta, nerviosa més que llesta, amb aquella vivor dels micos, les exposava als ulls de la Rossa, o les hi sncabia entre els braços. Encurlosida la Pepa, resseguia els panys de les peces, assenyalats amb inicials o brodats alguns, segons capritxo; ensems que la Beatriu, articlejant com un botiguer, li encaria sa bondat, sa finor i baratura, tot cantant-li les peces que de cada classe tenia, i repetint son número amb un estrafet to sonorós i agut, com si amb aquella inflexió de veu augmentés la quantitat o cresqués sa ponderança. Enagus i camises, calces i camisons, llençols i coixineres, mocadors i gorres, blanc tot, net i replanxat, si no nou, esbargint pel quarto aquella grata olor de pa desenfornat de fresc, i reflectint arreu la llum, com un mirall, travessava per davant la Pepa amb la marejadora fuga d'unes dsbanadores.

—Veuràs—deia la Carme:—ara o mai!... No en tenim més que una!

—No, no.. Ja la poseu bé. Ni una senyora marquesa!

—Ni una reina!..., deus voler dir—reprengué el músic des de la sala, tot cantant al passamaner les vint de copes.

—Bé, veuràs; no t'hi demanen a tu!...—Encara no en tens prou amb les carles per *buscar raons?*

Parlaren de vestits, del nuvi, dels segres, per raresa un sants; de Benicarló, de l'anada, que fixaren un d'aquells dies, mitjançant la vènia dels jaios, fins que la Beatriu, ja prou envanida pels elogis de la Rossa, esclafí, com acudint-se-li:

—Ah, tu... Mai diries a qui vaig veure air?... A l'Emília...

—Sí?...—respongué la Pepa, amb aire indiferent...

—Sí... A la plaça. Em parlà de l'estudiant. Diu que va veure'l, fa poc, per un d'aquests carrers, motxo, esllanguit, com si n'hi passés alguna...

—Veuràs... I potser la passava—aventurà la Tecla, fent-se la ignorant.

—Que s'espavili—reprengué la Rossa.—Tots en portem una de creu—afegí arrongant-s'hi d'espatlles.

—I doncs, que fa, aquell xicot?—esclatà el músic en tant el passamaner li rematava la basa.

—Tinc entès que es passeja—respongué la Beatriu...—Van sorpendre'l en una casa de joc, que diu que ell hi tenia part, i sort d'un amic seu, que és el que va associar-se'l; puix vingué d'un fil com no me l'endrecen a l'ombra...

—Mireu que sembla mentida!... Tant bon noi com era!...

—Tot es començar!...—mastegà el passamaner.

—Allò de les companyies...—observà la Pepa, recalcant l'expressió més per l'Emília que no pas per en Manel.

—Diu que ara busca un empleu. Crec que el sogre del seu amic té vara alta a la casa gran i...

La Pepa no volgué saber més: per a evitar sospites, per una part; per a basquejar per en Manel, per l'altra. «Qui sap—es deia, entrevegent davant sos ulls l'emmascarada figura del clavetaire—potser amb aquells diners, deguts a sa bona acció, es salvarà encara de compromisos.» Ho pensà d'aquest modo, i repentinament, tot excusant-se amb en Lluís, al qui no havia dit res a sa sortida, s'esquitllà dret a la porta.

Cinc minuts après la Pepa i en Lluís entaulaven el següent diàleg:

—Saps que he pensat, noi?... Que tornéssem els vint duros.

—Tornar-los arrai!... Però... que passa alguna cosa?—reprengué, sorprenent-se de l'acudit.

—Veuràs .. Tenies raó .. Algun cop bo rumio i... com vénen d'*aquell* ximple .. Perquè .. vaia!... és segur!... No sé me fan escrúpol!... Saps lo que he pensat?... Mira... els tenim i no els tenim... Posant-hi els del lloguer ja els tenim .. Bestreient els del lloguer, no n'hi ha prou . Però, com no ens cau fins d'aquí a vuit dies, fent un tom més, ara que ja es clar, jo sola puc avençar-ho .

—Tu mateixa .. Tu mateixa I després, mai hem quedat mal. Per uns dies d'allargos no ens dirà pas res en Cristo.

—Pues .. Tornem-los-els, i fora corcs.

—Just. I fora corcs—repetí el malalt, respirant amb pena.

Al matí següent, mentres la Pepa era al volt, en Lluís, amb son bastonet a la mà i els diners, embolicats com una mostra de sucre, ben reclosos en son puny, se'n baixà a cal clavetaire. Tot pensant amb l'estira i arronça de l'altre dia, travessà el llindar. Fica's a dins, vers la fornal, amb una mà a la cara, per no rebre-hi els esquitxos; cridà al bon home i li entregà el paquet, repetint-li: I ara, Magí, moltes gràcies; maneu i disposeu; tot el que tenim és vostre. El prengué en Magí, obrí'l, comptà'l; preguntà a en Lluís si ja s'esqueia millor, i, desant-se els diners en un reconet d'armari, arreplegà el mall altra vegada. «Pel demés, Lluís, no hi ha de què... No hi ha de què... Per això hi som...»—afegí, tot arremangant-s'hi de braços i engegant la manxa En Lluís quedà fred. Reculà, es despedí, s'arribà fins al cantó, esperant-hi a la Rossa, boi prenent el sol, prorrompent al veure-la:

—Noia... M'he quedat sorprès! Ni un mot!... Se'ls ha ficat a dins i...

—Veuràs Com ja vau tenir-les l'altra vegada!...

—Potser sí!

—I sí, home!... Per no fer-se el pesadot!...—reprengué, tombant-s'hi d'espatlles.

Parlaren dels volts, que pujarien a sis, sense dubte; s'animà, en Lluís, amb els retrets de la Rossa, i desitjant aquell adobar-se per a rependre sa feina i

provar fortuna amb alguns caputxos que havia anat ideant, s'endinsaren per l'escala.

A l'arribar al vespre, la Rossa, ferma en sos propòsits, havia complert els sis toms «Sis pessetes, Lluís; i que no fallen!..»—esclatà, sacsant sa butxaca, rebotida de peces, i abocantles sobre el cosidoret. En Lluís, al revés de la Pepa, ja s'havia acobardat aquella mateixa tarda. El temps, al pondre's el sol, s'havia tornat un xic ventoler, i, adonant-se'n per sos nervis, s'hi desencoratjà tot d'una. «No t'hi capfiquis, home, no t'hi capfiquis!..»—li repetia la Rossa, esborronant-se per ses exclamacions, escruixidors dicteris contra la falitat, amarats de ràbia «Mentres jo hi arribi, arrai!... Quants n'hi ha com tu, i àdhuc en pitjor estat, i es conformen, i no es desanimen, i tenen paciència. Si perds l'esperança, ho has acabat tot, noi!... Li cità alguns casos de miraculoses cures; hi afegl'ls que sa mare li retreia, tot amanint el sopar; li parlà de l'estiu, que ja tenien a prop, de la nova medicina, dels atzars del matute; boi emportant-se'l vers el menjador als aguts crits de la Tuies anunciant la sopa a taula.

—I demà sis més, veuràs!...—repetí la Pepa, escudellant-li el plat.

—Mentres no en facis massa...

—Per cames arrai!...

—Doncs jo m'hi reventaria—reprengué la Tuies...

—Ja ho crec... Ara vegin!... Quants n'hi van dels seus als meus!

—Bé, sí... Lo que jo voldria és tenir els ànimos per fer-ho.

Has sentit tirar, tu?... Vaia, vaia...

I enraonant del Tit, el de la plaça de Marquilles, que de tant veure-la inflada la pranta per hidròpica; de la Mata, la de la verdura que, sobtant-la prima al dematí i rebotida al vespre, ni sabia a quin sant encomanar-se, i de la Feliça, que, si la veia venir, fins s'hi girava d'esquena, hi somrigueren una bona estona.

XVI

Tres setmanes aprés d'arrodonir-hi els sis volts, passà la Pepa el primer susto. Ja a l'entrar al magatzem el xiu-xiu de les dones la féu posar en guàrdia. Acalà l'orella, interpretà sos ditxos, comprengué que les amenaçava algun perill, referint-se a lo de l'*ofici*, i escometent al jaio, a l'escaure's a soles esbrinà el què succeia. Hi havien hagut rellevos entre els burots, i els entrats de fresc, a truco de fer-ni mèrits, perseguien fins a les mosques. El vell la enardí, li recomanà que minvés els volts, per uns dies al menos; que mudés de camins, fent la marrada pel cementiri; que pugés al tramvia, segons les traces. Mes li entrà tant a fons el sobtament d'aquella nova, va ser tant forta la impressió rebuda, més inesperada, al cap, pels reflos que en sí mateixa tenia, que s'aparià els estris gairebé d esma.

Eixí, tirà dret avall, deixant el Bogatell a la dreta; fugí de tota sombra que tingués fatxa de burot; trencà per diferents camins, empresos a l'atzar, mai resseguits per ella; i, deixant-se caure al cementiri, atenent els consells del jaio, hi agafà el tramvia.

El cotxe anava ple .. Fabricants de l'entorn, corredors de vins, gent que eixia del cementiri, arrambladors de bestiar; tots denunciaven llur estament

pels respectius temes de ses converses. Ja dalt de la plataforma, la Rossa, guaità pel fons del vagó, resseguint als passatgers ab pregadora ullada, com pidolant-los un seti, mes ni la sufocor de son rostre, ni la fexuguesa de son cos, ni la intenció de son mirar foren prous estímuls per a complaure-la. Dreta en la plataforma, esplaiava sa vista, resseguint els arbres del voltant, despullats encara per l'hivern, que retallaven l'espai amb son ingrat to, aquell to consumit de l'esca... Els plàtanos, ab sos nuosos troncs i els branquillons de ses copes eriçats i espessos com a coixinets d'agulles; les figueres amb ses branques recargolades i sos tanys fets asperons entortolligant-se arreu com un embull de cordes; els pollancres, alts i drets, enlairats a plom amb ses arestes vers amunt, simètricament coblades com les barbes d'una ploma; els eucaliptus, amb son tronc pelat, tort, ple de grops, sostenint en son elevat cim quatre minses branquetes, enredades com un munyoquets d'estopa; els albers...

La sortida d'un passatger, distreient-la de sa revista, la féu adonar del seti, i passà a ocupar-lo. S'assentà, s'hi repapà amb comoditat, tot adobant se un xic el matute i amaní els cèntims. Poc aprés, moguda per estranya impressió, impressió interna que la posà nerviosa, reüllà el postissat vers on abans tenia els peus esclafint amb angúnia: «Vols-t'hi jugar que em mullo?...» Observà sa sensació un contacte fred i apelagós com procedent d'humitats; es recordà de les bufetes, i reconeixent que n'hi vessaria alguna, mal collada dels canonets sense dubte (s'ho havia engirbat amb tal ànsia!), se sentí corpresa.

Era la d'un pit. Gota a gota se li escorria avall amb pessigolleigs frisosos, xopant-li els enagus, regalant-li per les faldilles, vessant per terra, traspuant arreu, fins a sa cara, tal com si li espremessen una esponja. S'adreçà enrogida, llisca per terra, vegé la taca en el postissat; una taca negra, lluenta, arrodonida, parlona de la de la plataforma; calant del volt, com si creixés, com si es multipliqués tot d'una peça.

Es convencé de sa veritat, i canviant de mil colors en menos estona de la bestreta en endevinar-ho, se sentí perduda Inquieta per la frisança, bellugava's i removia's en son seti com si li esclatés una borronadura I vessava la bufeta i les gotes anaven caient; caient i empentant-se, relliscant avall, xopant li les robes, regalant-li per les faldilles, escorrent-se pel cotxe . Mansa i progressivament el bassal eixamplava's i extenia's com l'aigua d'un gorg a l'etzivar-hi una pedra .. Sufocada i confosa, la Pepa, ni sabia on girarse. Un carro, encallat en mig de la via, augmenta una estona son desfici. «No hi arribarem mai!... No hi arribarem mai!... Alçà's denou, aprofitant-se de la confusió del paro, reullà el bassalt... i s'escruixí tot d'una... El toll del petroli, lliscant per un desnivell del postissat ja formava regalera . «Pobra de mi!... Desgraciada de mi!...»—va repetir-se, sospitant el què diria, lo que *maliciaria* la gent, al adonar-se de la mullena Mes ningu s'hi havia parat... Entabanats per lo del carro, tots miraven enllà, passeig amunt, contemplant al carreter qui esbravava sa rancúnia mesurant-les als animals i renegant fins de sa mare!...

Arrencà el carro, mercès a l'ajuda dels del ofici, a la recíproca sempre en aquests casos, desfrenà el cotxe el conductor; s acomodà la gent en son seti, i la Rossa, esgarrifada pel mullader, quines proporcions creixien en desmesura, s'estofà el vestit, i s'hi encruà de cames... Mes no arribava a prou sa treta El toll sobreeixia enllà, pel mig del passadís, travessant les posts del cotxe i escorrent-se en devassalli fins a dessota els assientos... Un tuf de petroli s'esbaigia arreu empudegant l'atmòsfera... «Quina fetor!...»—algú ja deia ensumant amb daler i llambregant pels vidres, com si cerqués on descarregaven líquids... «Y és de petroli!...»—afegí, reparant que no l'oien... Es gratà el nas frisos per la coissor, estrafent als demés que ja se el mauraven feia estona, com si tots prenguessen polvo, i amorrant-se altre cop als vidres, ensumà d'on provenia... Acotà el cap, aprés, descobrí el toll, clavà els ulls a la Pepa, més

enrogida que un préssec, i esclatà a riurer... La Pepa hi clogué els ulls com una criatura quan vol amagar-se, no gosant mirar-lo d'avergonyida. A l'obrir-los s'esglaià tot d'una. Un vinater dels de devant, roig i rabassut, que portava a la boca una resquicia de puro, una escarransida punteta, que venia mastegant des de la pujada, satisfet i afanyós, com si amb semblant exercici se li enfortis la dentadura, la donà de sobte per encendre-la. Veié la capsa dels mistos, la Pepa, sentí el refrec del calaixó, escoltà el fregadís del sofre, s'adonà de son flam, un flam trist, luctuós com el d'un ciri que llumena un tumbol, i preveient sa desgràcia, li agafà un rodament de cap... Era allí, o son davant, a davant del toll de petroli, ensotat com un pou, com un pou somer, com una font panada sobreixint i tot de replena. Allí, allí precisament l'havia de llençar, per a agafar-lo, si veia'l líquid, perquè li venia a mà, si no se'n adonava. A l'esquitllar-se el flam, la Rossa se sentí encesa, rustida com Sant Llorenç, arborada com el purgatori, feta una brassa com tants màrtirs. Pensà amb en Lluís, amb la Tules, amb la gent de l'entorn, que es socarrimarria per sa culpa, i l'esglaià li cegà els ulls. Al tornar de son desvaneixement, llambregà'ls tota desficiosa. No s'havia consumit; al contrari, era més gran encara; més allargassada la regalera. Al vell mig del bassal el misto del vinater hi surava com un brinet de palla. Havia fet xuf..., i, apagat pel mateix toll, esbravà tota sa mallcia en espessa fumerola... Ja desesmada, la Pepa, es preguntà on eren... «Som al Pla de Palacio?...»—esclafil, sorprenent-se'n, en tant un guarda, ab un peu a l'estrep i l'altre a la plataforma, amb sa vara entre mans, encorbat son cos fins al primer seti i amb ulls de guilla, resseguia els recons i revistava les cares. Al sobtar la mullena hi reparà un moment. A la Pepa se li aparentà un any... Mes el bo del guarda atribuiria el riuet a la incontinència d'algun innocent—prou sabia el què eren cuatures—i saltà del cotxe sense capficar-s'hi.

La Rossa tivà el cordó, sonà el timbre, baixà a terra, poc a poquet; llançant un respir, al veure's lliure, que ni el desvaporament d'una caldera

Mes el clau no se li havia posat bé; necessitava reblar-lo, estampir el cop, esbargint-se'n amb algú, amb algú que no fos en Lluís; puix que la passada no se li assentaria. Apressant-s'hi es reaccionà, i cavilant que prenent-s'ho en broma obtindria el mateix objecte i els plauria més a tots s'ho etzivà a les espatlles. Tot dinant ho contà, recalcant-ho, brodant-ho, afegint-hi algunes dites, reomplint-ho de suposicions; enriallada sempre, sempre somrient, a truco de disfressar sa murria; aquell nus que se li havia fixat prop de la boca del cor, i que se li manifestava a estones amb un singloteig rebeco. Mes ni en Lluís ni la Tuies s'encomanaren de sa rialla.

L'endemà no féu cap tom; ni l'altre, ni l'altre. El primer dia perquè no es veié prou segura; els demés perquè el negoci pitjorava. Els guàrdies del rellevo s'ho havian pres tan a pit, que no s'esmunyia un ratolinet. Tant rigorós era el siti que, pel temor de les sorpreses, i de le pèrdua subseguent amb algunes matuteres, ni al magatzem despatxaven. La Pepa aguantà vuit dies, fonent greix; sapigué que la Felíça, manegant-s'ho amb altra casa, hi arrodonia la mota, com abans, i, cobdiciosa per una part i engelosida per l'altra, puix la quimera venia de temps, s'hi arriscà de nou. Era un xic més lluny; però, què li feia!... Si no aconseguia els sis s'acontentaria amb menos. De sostenir-se a endarrerir-se no n'hi havia poca de diferència!... «Tu matelxa!...»—féu en Lluís, que ja de res la contrariava.

L'endemà, de bon matí, travessant pel pont dels Angels, trencant pels Quatre Camins, resseguint les barraquetes fins a la de Les Oques i desviant-se pel cantó de mar, més enllà del Bogatell, es deixà caure a cal Leri. Féu tractes, se recatà de la Felíça, per lo que pogués ésser, que mai fóra res de bo; reféu son camí per la barraqueta de Les Oques, travessà el pont del carril, vorejant l'estació; donà la volta pel Molí Vell, prop la bandada de les passeres; i, entrant

a ciutat per un cantó nou, per si li haguessen pres la fesomia, es reconcentrà per a el *passo*. Seguí endavant; ningú li digué res. Assolí el Portal Nou, s'entaforà pel carrer de l'Allada, es desembarassà del petroli i, refiada de l'èxit, repetí sa via. Ho veus, tonto!—deia a en Lluís.—N'hi ha que creuen amb bruixes, però jo, fins que em sobtin... Mes, al terç viatge es recordà del jaio... Ja deixava el molí... Al trencar pel carrer de Nàpols, prop la fàbrica de les vetes, el «psit» «psit» d'un burot va estemordir-la. Ni atinava d'on havia eixit. De repent, com una aparició, esclatant-hi com escupit d'alguna trapa. Poc sabia ella que ja feia estona li estava a l'aguait!... Al encarar-se amb el burot, un homenet roig, desnarit, secardí, gravat com un motllo de sèmola, més pelut que un onso i amb uns rinxos barba i cap com un gos d'aigües, la Pepa va esgarrifar-se.

—*¿Qué lleva usted ahí?*—va preguntar-li, apuntant-la amb el bastó i disparant-li els mots com si li engegués un tiro.

—Què vol que hi *lleve?*... Res. Que no hi veu, en Nofre? Son meus, aquesta pernils! No em toqui!... I ara!... Poc a poc amb les mans, ei! S'ha vist pocavergonya!...

—*¡Pues vendrá usted a la casilla!... Estos pernil-les podrán ser suyos, Dios se los conserve, pero... vamos! Si huele usted a petróleo que apesta!... Diga usted que no!... A ver!... Diga usted que no!...*

La Rossa s'esverà, perdé el seny, reconcentrà tota sa energia al refer-se, i veient que amb sos rebufos exasperava més a l'onso, s'agafà a la corda sensible.

—Si no duc res... res... un parell de porrons, li juro!... Ja veu que tot plegat!... Sinó que tinc a n'ell al llit, pas les faria aquestes coses!...

—*Bueno. Bueno. Si son dos o si son diez a mí no me importa!... La cuestión es que usted es una matutera... y que yo la he sorprendido... Por lo demás, allí se las hayan.*

—Que va de bo?—esclafí la Pepa, sentint el cop d'una empenta.—A la barraca em vol fer anar per

una misèria així?... Anem, anem, home! No s'ho prengui pel sèrio — afegí, forfollejant-se les butxaques... Tot es pot arreglar!... Tot es pot arreglar!...

Li ensenyà uns quants quartos; mes, com en aquell moment se'ls anava acostant altre burot, encuriosit pel *copo*, reprengué el gos de llanes:

—*Esas tenemos! Por qui me ha pres?... A mi con sobornos!... Ya es usted buena púa a lo que veo!...*

I signant a l'altre que el rellevés, amb un insinuant gesto, conduí a la Pepa, vulgués no vulgues, a la casilla central dels guardes...

La Pepa s'hi resistia... amoixant-lo primer, enquimerant-s'hi tot seguit, fins a ferir-li l'amor propi; mes s'adonà de la gent, que ja començava a encuriosir-s'hi, i, per estalviar-se un escàndol, desentivà els aires.

Eren cosa de les onze. Feia un dia bonic... El sol, reflectint-se arreu, ho animava tot amb ses ullades.

—*Hay permiso?...*—preguntà el burot, adavantant-se fins al fons de la casilla.

La Pepa es quedà a la portà custodiada per una parella...

—*Adelante!...*—s'oí, en tant el rolg de mal pel, adobant-se la gorra que s'havia mig tret, obeïnt la llengua...

Tirà endavant, fins al fons; empentà una porta de la dreta, seguida pel guarda; vèlé un senyor, un que anava vestit de senyor, recolzat dessobre un escriptoriet, masegant papers, repassant fulls, obrint i tancant llibretes, estenent talons, com si repassés algun dubte; ensems que dos dels burots, engalonat un d'ells de braços, aplegaven les llibretes. I, notant que no en feien cas, seguint girat d'esquena el senyor, i els altres, com si no hagués entrat ningú, lligant i regirant feixos, s'acomodà en una cadira.

—*¿Hay permiso?...*—tornà el roig.

El guarda, el vestit de blau, d'un blau esbravat pel temps, i de vions vermells a les juntures, mes sense galons als braços, es a dir, el menos autoritat

dels tres, sentint de nou la pregunta, donà un colp d'espardenya a terra.

—¡*Vetel*...—afegí, assenyalant la porta al roig, amb tot i que ell sols duia espardenya a la sola.

—Una vegada s'hi va morir, una, així!...—esclatà la Rossa, observant que no l'atenien.

El que anava de senyor es mogué, es redreçà, decantà el cap—volgué excusar sa grosseria, ben segur, a l'oir veu de dona;—mes al tombar-se, fixant detingudament sos ulls sobre la Pepa, curiós primer, i sorprès més tard, reculà uns passos, tot admirant-se'n. La Pepa no digué res; no articulà un mot; ni gosà moure's... Arronçà el cap, cobrí's el rostre instintivament amb les mans, per eixugar-s'hi una llagrima, potser, o per amagar sa vergonya; i es quedà així, freda, sobtada, ensopida. Sols a flor de llavi, sense remor, subtilment, com subjecta al mecanisme de la paraula, repetia's a si mateixa: «Ell!... L'estudiant!... Aquí!... Verge Maria!... Vetaquí allò de l'*empleyot*...»

De sobte oí un nom, el nom seu, el vulgar nom seu; mes, pronunciat amb una modulació tan tendra, tant suau i sentida, que li pessigollà fins les entranyes.

Alçà el cap: en Manel estava sol, tot sol. Girà la vista arreu, per assegurar-se'n; mes uns passos que ressonaven encara, i que poc a poc s'anaven allunyant, la tragueren de tot dubte.

—Qui ho havia de dir! Eh?—reprengué en Manel, fred i sèrio com una estàtua.

Regnà el silenci uns segons, segons d'angúnia per ells, i ja posats en intelligència esclatà la Pepa:

—Me n'han passades unes, des d'aleshores!...

—Com a mi! També a mi me n'han passat de sèries!... De ben sèries! Encara que, a no haver sigut la primera...

La Pepa es mossegà el llavi. Veié que rebrotava la ferida, i, poruga d'envermar-la desvià la conversa.

—Ja ho veu!... Ja ho veu a que hem de parar! Però amb molta honra! En Lluís me n'agafa una de la que no conto que n'isca més que per ficar-lo

a la caixa, i, no en vulgui més de tràfec.. Sort de l'avenç que haviem fet a la primeria; sinó, ai pobreta de mi! Però els diners se'n van, es fonen tot seguit, com una pelaia de neu, i, amigu, en aquests casos, allà on no arriba l'home... Manel, jo soc així... No, passar petroli; no untar-me'n les mans; no, sofrir tot el dia i tots els dies dels dies aquesta pesta de pudor que m'enfita, que em mareja, que m'emmigranya, que m'embafa, sinó... a arreplegar fems, parlant amb mals termes.

I ho deia amb una espontaneitat, amb expressió tant patètica, enarcant son cos, girant en blanc els ulls, encara llagrimosos; en l'aire els braços, seguint les inflexions de sa veu, i bategant son pit, belluga-dís i tot a pesar de la tivantor de les bufes, que en Manel, entendrit, esponjat son cor com una sopa, per la humitor de ses retingudes llàgrimes, se senti sense esma.. Tots aquells escrúpols inspirats pel grosser trajo de la Rossa, per la condició que a n'allí la duia, allí, en son propi domini; totes aquelles reserves motivades encara per rancunies no paides, ara renascudes de sobte, es fongueren a ses primeres paraules.

El sol de l'amor, descotxant-se de la subtil boirina que l'encobria, imperava en son sí, ferm i esplendent, com abans, com quan la veia entre els canyissos, darrera els testos, entalemada de fulles, festejada per les orenetes. Fins aquella superioritat, aquella doble superioritat, resultant de sa representació, en aquell moment, per implicar-ho així son càrrec, i deguda sempre al desnivell de ses intel·ligències, desapareixia com una ombra.

—Ja ho veu!... Ja ho veu!...—afegí la Pepa, sin glotejant encara.

En Manel adavantà un pas, s'acostà un xic, refregà's el front amb el palmell de la mà, i reprengué amb més calma:

—Com a mi!... com a mi!... També a mi m'ha tocat la meva!... El topar-me en aquest lloc ho diu bé prou! Figuri's si n'hauré passades!... Ja faria dos anys que fóra metge! Aquí... o en algun po-

blet, en algun poblet ds per allí baix, prop de mos pares. Al redós de la família, amb desfogada posició, reputat per mon talent, potser, fill de l'estudi, quina afició en mi era poderosa; ben vist per tothom, i... Què hi dirà un, què hi dirà un si han vingut així les coses!...—afegí, reposant sa veu, i alludint obertament a la Pepa... La Rossa baixà el cap, entengué el tret, penetrà més l'expressió; veié que rebrotava altra cop en lo fons d'en Manel son apassionament d'abans, i, esgarrifant-se de son esclat, per una part, que ja fsia estona temia, i molestada per l'enfarfec de les bufes, de l'altra, s'aixecà de sobte, pregant-li amb sa vista una solució . Mes en Manel, ja desbocat son cor, aparentà no compendre-la, i enardint-se tant com més la contemplava, allargà les rendes a son esbarjo. I retragué sa vida, la segona part de sa vida, com ell ne deia; i relatà la seva estància amb l'Emília, la de la volta dels Jueus, recalcant ses reserves, sa intatxable conducta, sa premeditada apatia devant les insinuacions d'aquella, sempre procatives, sempre seductores; protestà de sos esforços per a fugir de son amor, d'un amor impur, que no ressonava en son pit, descrivint i afilagranant son desfiet al reparar que l'Emília, no podent atraure'l amb ses temptacions, el sitiava amb sa virtut, inconscientment, pot-ser, mes a quin parany temia caure; parlà d'un rosec, d'un corcó que se sentia a dins—assenyalant son cor amb les mans—del que mai havia pogut desfer-se'n—afegí, reposant en la Rossa sa mirada, una mirada esllanguida, molla, sostinguda, que ella provà de mantenir, esforsant-s'hi en va, ja que hagué de dechnar sa testa; contà ses peripècies a l'embrancar-se amb l'amic, son antic company d'Universitat, conxorxa motivada per sa situació, anguniosa a tot ser-ho, i per les repulses de sa família, descrigué sos esglais, ses impressions, sos desvetllaments, sos dalts i baixos, sos escrúpols... Fins que la Pepa, al ponderar el capitol dels escrúpols, recordant-se del clavetaire i de ses disfressades delxes, reprengué, agraida:

—Manel: d'això no se'n remordeixi pas! Una

obra bona en borra moltes de dolentes, i el que vostè va fer per.. en Lluís..

—Jo?—reprengué en Manel, admirant-se'n.

—No m'ho negui... Tot ho sé.. Si li retrec, ara, és... per això que em diu dels escrúpols... Ai, senyor!.. Si tots els dolents fossen així!..

Sorprès per semblant ingenuitat, expressada amb innocent candidesa, en Manel no sabia on dar-la. La fruiclò del goig, d'un goig nou, encara desconegut per ell, rasseguí son cos com si una bafarada de glaç li penetrés a dintre. Batega son cos al reaccionar-se s'animaren sos ulls, escampant guspires, com un raig de sol; s'enardí son cervell tot d'una, sa vella passió es desperta de sobte, ferma, potent, amb tota la vigorositat d'aquells feliços dies, com si es desencadenés d'una estrebada, i un desitg febrós, carnal, humà, el desig d'estampar sos llavis en els llavis de la Rossa, va de prompte dominar-lo. S'hi acostà més, s'acotà un xic més encara, fora de sí, sense adonar-se de res, ni de ses robes, d'aquell vestit de matutera fosc, brut, enllantiat, que tufava a petroli de cent llegues lluny, rebotit arreu per abonyegaments *exòtics* i estrafetes pinces: estengué pausadament sos braços, amanint-se per a l'acomesa, com un lladre de cantó, i abocant-se al coll de la Rossa, afollat, cec, frenètic, la sufocà amb ses alenades—

—*¿Hay permiso?..*—cridà de sobte el roig, que junt amb altres individus fressejava pel passadís.

—*¡Vaya usted a la m. !*—esclafí en Manel, desconcertat, en tant la Pepa, esmunyint-se com una rata, s'esquitllava a corre-cuita. Al deixar la collecta, suant i tot pel desfici, reparà de cua d'ull a una de ses companyes de magatzem, arriscada segurament, com ella, i a la qui el roig hauria copat, conduint-la així mateix a la barraca.

Quan arribà al pis pantejava encara com una epilèptica. Havia resolt no dir res, no donar a conèixer res, per no exasperar a en Lluís, engelosint-lo; per no alarmar a la Tuies, sa mare, esborronant-la. Volia estalviar-los el mal trago a tota

costa; però el dimoni del panteix, d'aquella mena de panteix que començava amb un sospir i acabava amb un singlot, aprés de reinflar-la tota, la vengué ja a l'arribar a dalt, i es composà una mentida. En Lluís i la Tuies se'n adonaren a les poques passes. —No ha estat res!... No ha estat res!... No t'enfilis!... Mira!...—afegí, ensenyant-li els quartos.—Ja ho veus!... Però, m'ha vingut bé de prim!... Que si m'he espantat? Y ara, dona!... Per xo... Teniu raó!... Sí... just... una tasseta de caldo!... Just!... Vinga la tasseta de caldo!... Com he hagut de córrer tres vegades, ara reculant, ara embestint, carregada amb aquelles noses... Res... M'ha agafat un reinflament, i me'n ressento!... Ah... ja!... Vinga el caldo!

Se'l begué a glops, bufant les llunes; s'assentà a la cadireta per a reposar-lo, i veient que sa mare i en Lluís no la deixaven de vista, com si'n temessen alguna, esclafí, somrient:

—Ah, ja... Ja m'hi trobo millor!... Quina cosa és, el caldo! No n'estalvia poques de medicines!

Explicà'l fet, tal com se l'havia empescat, complaent a n'en Lluís i a la Tuies, i com un i altre, entussonint-s'hi, s'oposaren a què sortís de nou, que és lo que volia la Rossa, hi aparentà consentir per uns quants dies al menos.

—I si em trobo com avui—esclatà en Lluís—no cal pas que hi tornis. Ni m'he adonat del dematí—reprengué escorrent-se fins al obrador, i retornant tot segnit amb un grapat de vanos.—Veus?... Veus?...—afegí, ensenyant-los-hi.

Fora renocs! Ja els tinc tots llestos. Demà m'arribaré per feina, tot passejant, i si em sento amb ànimos, com avui, i no m'hi pitjoro, no caldrà que't mogues.

Que Déu t'escolti, Lluís!—respongué la Pepa, sacsant el cap, mirant-se'l compassivament i estarrufant els llavis en senyal de dubte.

Digué, se'n pujà a la cadireta, penjà el vestit en un dels claus de la sala, prop del balcó, per a que s'esbargís una estona, i s'ajassà de nou en son seti. Al reparar la bata li reaparegué el sanglot uns mo-

ments. Llarga, esllanguida, fosca, com brusa d'enterrador, negre son fons amb topos blancs, lo mateix que una gallina de Guinea, no sé què li diria que la va rependre. Potser com ela rats penats, que, al travessar los amb un clau, flestomen com un jueu i reneguen més que un moro, segons diuen, li retrauria lo de la collecta, aquell afollament d'en Manel, i l'ofegava la vergonya!..

XVII

I arribà l'istiu, esperança dels tarats, consol dels desvalguts, font d'alegria per a la humana gènera. El reparador istiu, amb son sol esplendent, amb la serenor de son cel, amb sos dies llarcs, xafogosos a tandes; amb ses fresques nits aclarides per la lluna; rublert el firmament d'estels, espitllejants, enlluernadors; embaumat l'espai per delitosos perfums, galejades pel ventitjol amb la rondinadora fressa de les fulles, per les fontinyoles i els rius amb la suau remor de les aigües. L'encisador istiu, amb ses flors i sos fruits, amb sos papellons i sos aucells, preuades joies de camps i boscos; amb sos aplecs i festes, amb ses anades i vingudes de la ciutat al camp i del camp a la ciutat· marejador tragí de gent desencabuda de sos nius per a eixamplar-hi els pulmons els uns amb els aires de la serra, per a tonificar-se amb sos banys els altres; esclat de bullici, seductor com el desvetllament d'un somni, sorprenent com una resurrecció; himne eixordant instrumentat arreu amb trontolls de rodes, glapits de màquines, sons d'esquelles i picarols, baladreigs de colles y trasbals de fatos.

Arribà l'istiu, enyorat per en Lluís: darrer baluart on s'arredossaven ses illusions. Mes, ai!... Qui la resistia aquella xafogor, aquell xardorós baf que s'esbargia arreu, tapant-hi el respir, amarant-lo de

suor, una suor espessa i apegalosa com oli, i sobtant-li sa poca gana? Al marxar la Beatriu, ja es veié perdut. Volgué ser de la colla, volgué anar a despedir-los, contra el parer de la Pepa i de la Tines, que no es refiaven de ses valenties, i en sofrí gran trastorn.

Prou s'havia arropat de llana per dins, el mocador de seda al coll i cavalcada la gorra en ses orelles; mes a quarts de sis del matí sempre s'hi esquitlla algun airet, i allà en la solitud de la estació, a l'eixir a l'andén, en aquell andén llargarut, recobert de zinc pels alts i desabrigat dels costats, el vent, travessant i regolfan-hi com si l'engeguessin amb obús, va rependre'l de sobte. Ja arrencava el tren. Ja retentia el xiulet, ja pateguejaven les portelles... Joiosa la Beatriu, encaixava amb tothom, bromejant amb tots alhora. Adéu, Lluís, que us hi adobeu!... Veiam si us trobaré bo quan torni!... —repetia, assenyalant-li tanda. En Lluís s'hi acostà, somrigué, volgué endreçar-li una platxeria; mes li esclatà un tropell de tos de sobte i li ofegà la paraula. Al esforçar-se per escupir, alleugerint-se de l'embaràs, una reuma de sang va consternar-lo. «No t'ho deia!»...—alarí la Rossa, saltant d'un bot a son costat, i sobtant els «adéus» de la comitiva.—Vols fer el valent i... Bé, bé; ara no t'espantis!...—continuà, reposant sa veu per a asserenar-lo... «Ja m'ho va dir el metge, que et succeiria. Posa't el mocador a la boca i aixeca't el coll; potser si l'aire no t'hi penetra ..»—afegint per la núvia·—«Adéu!... Adéu!... La sort dels papers i de les fabes! No te'n recordes, d'aquell Sant Joan? Ben clar t'ho deien que fóra el Telm qui se t'enduria!» Hi somrigué, i, adonant-se del tren, que ja començava a moure's, saludà amb el mocador.

—Adéu!

—Feliç viatge.

—Déu vos faça ben casats!

Xiulà de nou el tren, traquetejaren els vagons fent redringar sos engals; l'allargassada serp arrossegà's

un xic per la via, enterbolida pel fum, i giragonsant per un recolze, es fongué tot d'una.

A l'arribar en Lluís a casa seva hi suava de neguit. «Ja t'ho deia!... No és pas que no t'ho avisés!... —li repetia la Rossa, un xic agreujada. Vols fer el valentàs, ... ja ho veus .. un altre cop a cal metge. No s'hi pot anar, a bots. Tens d'anar a peus junts i... amb prou feines, Lluís.

Vingué el metge, el polsà, l'auscultà altre cop, li obrí les parpelles, el visurà detingudament, confortant-lo, animant-lo. Suspendria les ampolles, pendria uns paperets i unes pindoles, caldejaria sovint, menjaria carn, força carn, mig crua, a la graella; sortiria a passeig, rebejant-se un xic pel sol, ja que no podia anar a fora, a la muntanya, com caldria fer-ho; retiraria dejorn, guardant-se de la serena i de tota humitat; i amb aquesta mònita, i unes quantes novenes de llet de burra, si se li assentava, no tardaria a refer-se.

Per subvenir a tant de gasto, la Pepa tornaria al matute... Pero no amb aquell escafarràs, amb aquells risos, amb aquells afanys per arrodonir-hi els sis toms, sinó amb més calma. Si li hagués elxit altra feina, sols per no veure's amb en Manel, sols per no topar amb l'inspector, hauria deixat el petroli. Mes anaven totes tan mal!... Tan abandonades!...

Les paquetaires de sal no guanyaven ni els rosegons de pa que es cruspien. Empasteu les bosses, esteneu-les a filades, al vespre per al dematí següent, al dematí per al migdia; feu pesades de quilo, ompliu les bosses, entatxoneu-hi la sal amb la maceta, encasteu-hi el redolí, doblegueu el paper, enganxant-lo de les puntes; apileu els paquets, trasbalseu-los als prestatges, i... per cada cent, per cada rastellera de cent, vos donaran dos rals!... I sort que hi hagi feina segulda!... I que no et dongin la sal molla!... Que sigui de la de Torrevella, sens màcula!... Amb tot i aquestes sorts, que no s'ensopeguen sovint, esmolant-s'hi les ungles i no pecant de malmona, portareu una pesseta a casa!... Si no ho poden fer sinó les velles!... Per no anar a captar o per no ficar-se a les

Hermanites!...—esclafia la Rossa, desesperant-s'hi. —Tant se val arreplegar fulles de cep o pàmpols de figuera, per als carnicers i les lleteries, a raó de mitja pesseta el mil. —de mitja pesseta el mil!... ai, senyor!...—com ho fan algunes.

Déu meu! Si en deuen ésser de pobres, quan fins de tal misèria encara us en donen les gràcies! El gènero de punt!... *otro que tal!*... Llençat... així mateix. Quatre remaleïts quartos per fer les costures a una dotzena de mitges! De parells de mitges, que, ben mirat, són dues dotzenes!... Poseu-hi el fil, les agulles, que en trencareu una grossa al dia si us balla el pols; l'oli, el raspallet, el sabó; bestreieu-ne el tant per la màquina, i amorrant-vos-hi fins al vespre, cremant llum i tot, no travessareu les dues pessetes!...

Per altra part, com el matute no la fermava tant, cuidaria més a n'en Lluís, i àdhuc el treuria al sol a estones, animant-lo amb sa conversa.

Així s'ho compongue la Rossa, i enraonant-s'ho amb la Tues i convencent a en Lluís, més reparós de dia en dia, així ho posà en planta.

Dos viatges al dematí i altres dos de part de vespre foren el compte de la diada.

La nova de què entre els guardes ja no hi era en Manel, per haver-lo ficat a la Casa gran des de l'endemà del desori, segons li digueren a la Cofurna, la posà més satisfeta.

Descansada per aquesta part, i enternida per l'estat d'en Lluís, amoixava a n'aquell i el contemplava com si fos una criatura. Ja ho veia, que no anava bé; que es posava pitjor; que es fonia com una candela de sèu; que no hi havia remei possible... Però una mena de compassió, disfressada per la rutina i sostinguda per l'amor propi, la emmenava a llençar-s'hi, i ella, generosa per tarannà, no hi escafia l'ànsia.

«Apa, Lluís!... No ronsegis!...»—li deia, al revenir del segon tom, sobtant-lo emperesit i moix. «Fa un sol més maco, avui! I que no es mou ni una fulla!... «En Lluís s'alçava del seti, decandit i sorrut

tothora; i, abrigant-se el coll amb l'ajuda de la Pepa, i empassant-se la consegüent pastilla, les emprenia dret al Parc.

El Parc era el seu jardí i el seu bort, el seu camp, la seva torre; aquella torre somniada per en Lluís, «amb aigua viva del cel», que li deia la Tules, somrient-se'n. Prat, bosc i muntanya; tot era seu, tot hi era. Sortir del carrer, de son encauat i rònec carrer, arribar-se al Parc i tresquejar-hi una mica, rebejant-se un xic pel sol, els feia el mateix efecte que si tornessen de fora. A còpia d'anar-hi, el tenian tan conegut, tan apamat, que de tot s'adonaven. Una planta més, una recent combinació, l'esclat d'una floreta, el brotament dels pins a la crescuda, un embús en els aiguerols, una clapa a la sorra, una cara nova entre ela viandants, tot els servia de conversa.

I sempre el trobaven nou. I no els embafava mal! I a totbora els temptava!...

A creure'ls a n'ells, l'única cosa d'utilitat que s'havia fet a Barcelona des que tenien coneixement, l'única millora veritable, era el Parc.

Per no *gastar-lo* el seguien a toms. Generalment entraven pel passeig de Pujades, tirant vers la dreta o l'esquerra, segons el debit d'en Lluís; cap a l'esquerra si es trobava animós, cap a la dreta si capolat; de modo i manera que aquella entrada, com el piu d'un tirabuquet o l'argentviu d'un baròmetre, graduava la salut d'en Lluís, deduint-ne els curiosos son estat pel decantament de sos passos. Cap a la dreta hi eren sovint.

Giraven pel marxapeu, s'arrambaven a les troanes, que resseguien el cafè, trencaven pel primer passadís i, un cop al pati, ben asseguts en un dels bancs del entorn, assoleiats a baix i sombrejats pels eucaliptus i els plàtanos semblants a bellugadissos jaspis, hi feien la primera estada. Quatre mots sobre matute o alguna diatriba contra el metge, inspirada per un accés de tos, sostenia el moviment en sos llabis, en tant sos ulls, rondallers com a papallones, inspeccionaven quant s'esquela en vistes. L'escairat taulell del cafè, de màrmol blanc allencat de negre,

en ben casada combinació, una mica fúnebre, segons parer de la Rossa; sos prestatges, rebotits d'ampolles de totes menes i mides, plenes de vins i licors, en son extens assortiment, alternades amb pots i gerros; la volaua del trespol amb son rafec de cresteria, desplegant-se enfora amb l'arrodoniment d'un vano i rematant en punta com un paraigua; el quiosc enter, amarat de sol, reflectint arreu la llum amb guspireigs intensos com a diamants, des del llautó de les aixetes als ferros de les columnes i els vidres de les ampolles, quines begudes, amb sos vius i variats colors, confonent-se en xinescos aires, s'hi conjuminaven fent un mosaic; tot aquest conjunt, llampant, rioler i enlluernador com estrambòtic somni, era el que els atreia de primer antuvi. Ja visurat el taulell, desviaven els ulls per els baladres i rosers, que resseguien el reixat, estenent-los per les taules i cadires. En orri aquestes, plegades de la vetlla encara, esperant la tarda o la nit per a córrer de mà en mà entre els concorrents; i entorn, aquelles del descomunal parassol, del gegantí parassol, arrelat en mig del pati com rovelló disforme, amb sa viada capçana i sa dreta antena campida de colors, com digna penyora d'un gran sultà, donaven amb sa barrouera disposició un aire de muda tan manifest, que recordava l'encant a l'escaure-s'hi en venda algun moblatge. Trencaven per l'arc de llorers-roses, tot seguit, i giragonsant per els plàtans i les blades, aportats davant la porta del carrer de la Princesa, les emprenien pel passeig dels tells. Una mirada als planters de la dreta i a les vidrines mig amagades a l'ombra; una altra als erols de l'esquerra i a les paneres ribetades d'atzavares, rublerles de plantius i flors en artístiques combinacions gregues, quadros, ziga-zagues, vies i coronades per palmeres, cactus o araucaries, sobreixint del passeig com a gegantines toies; un colp d'ull als tarongers estesos davant el Museu com acampat exercit, tot reganyant son fruit entre la verdor, amb aires d'illuminació japonesa, i una mirada al invernàcul, abandonat a mig bastir, els distreien en son

llarg trànsit. S'assentaven en un dels bancs en quals respatllers no es llegís «recien pintado», i observant com podaven els eucaliptus, com recollien la flor dels tells per a repartir-la entre sis establiments benèfics, o com aplegaven les taronges, aprofitant-les per a idèntic fi, hi mataven l'estoneta. A vegades el mateix malalt, sentint-se amb prou coratge, assenyalava al lluny, per l'indret dels boscos. La Pepa ho entenia, i, agafant-lo del braç, hi encaminaven sos passos. Havia entès en Lluís que l'olor dels pins era sanitosa per a els pulmons, i es fonia per aspirar-la. A l'arribar a les canyes, als claps de canyes americanes, ribetats d'eures i redoblats d'arbossos, ja sn rastrejava l'agradosa flaire. «No t'olèn?»—li preguntava la Pepa, sobtada per sa fortor. Per tota contesta en Lluís hi eixamplava el nas, badint-hi a tot badar sa boca. «No me'n mouria!...»—deia, al cap de bon rato. I, pas a pas, reparant la crescuda dels branquillons, estirant-ne algun per olorar-lo i ensumant amb daler les branques, resseguien tot el bosquet, giragosant per sos claps fins a la rematada de les dotze.

La Pepa, al sentir-les caure, esmentava a en Lluís la substanciosa escudella, que la Tuies ja tindria a punt: aquella escudella retornadora com un cordial i saborosa com un elíxir; amb sa fulleta de col, el tronxet d'àpit, el collet de gallina, la cueta de moltó, sa cansaladona viada i sa boleta de sagí, guarnida amb cigronets i patatetes. I, despertant-li el delit, més amb la dolçor de sa vèrbola que amb l'escandall del «menú», s'esmunyien dels pins tot pellucant-ne un brotet i posant-se'l entre els llavis.

Revenien per les magnòlies, de lluent i espès fullatge, carregades de flors, blanques i flonges com borrallons de neu. I, olorant son aroma, aquell delicat aroma barreja d'encens i llessamins, i resseguint-ne les esteses, semblants a baldufes ensorrades pel corcoll, hi trescaven xano xano.

La presència d'alguns vells, assolelant-se pels bancs, desviava a toms sa vista, i, oblidant les paneres de son costat, parionès de les de l'altra banda,

s'esgarrlaven per la propera arbreda. Aquells claps d'acàcies i saücs, de falgueres i arbossos, d'arços i polls, de roldós i alzines, espessos i atapeïts fins a descompondre la llum en tornassolada boira, es presentaven als ulls d'en Lluís com un recer de muntanya. Tendres, frescals, bellugadissos a les ratxetes del vent, aquells arbres, crescuts allí com trasp'antats del bosc d'una brandida, apaivagaven amb son rioler aspecte sos ferms desitjos de sortir a fora.

Aturavan-s'hi un xic, tot d'una, despedint-se'n amb enyoradissos ulls, i travessant el camí rodat, fent bracet amb la Pepa a tall de cego, les emprenien dret a casa.

En havent dinat hi tornaven. Ja canviades ses faldilles per la bata, la Rossa, a fi d'aventurar-hi un vot, acompanyava a en Lluís vers el portal del Parc, designant un lloc per a trobar-hi. Generalment era a la Ciutadela, davant la presó o fortí, on feia l'exercici la tropa. Si en Lluís s'esqueia aixafat, se'n pujava a la glorieta, redoltada de carolines, en mig de la qual s'aixeca el monument a Arbau; i, resseguint sa trepada barana, que ell anomenava sa tribuna, per lo assoleiada i vistosa, hi enganyava un xic el temps. Si no li fallava el delit, seguia amunt pel passeig dels àlbers i pollancres, amb ses enfarinades fulles, aquelles bellugoses sempre, i estirats aquests i tiessos com guàrdia de granaders rendint sos arcabusos; i, aturant-se per l'aucellera, encaterinat amb els verdums, canaris i passarells saltant de branca en branca, estarrufant-se al raig del sol, encabint-se als abeuradors o competint amb ses refiladores passades, s'arribava fins al capdavall...

La banda dels cornetes gairebé ja hi era. S'hi acostava, en Lluís, resseguint l'ombra dels oms, s'arrambava al peu del marge, o s'enfilava al pla de l'erm, segons se li acudia, i escarnint els tocs dels sorges, i escoltant els renys del cabo acompanyats sovint de renecs ben amanits amb clatellots o amb fregades d'orelles, hi passava una bona estona. L'espinguet d'un corneti, retornant-lo de l'eixordament, el feia ador-se de la tropa, i deixant la «diana» per

les «guerrilles» i la «retreta» pels «pelotones», s'esmunyia vers el pla. La infanteria, amb sos compactes moviments, ees sobtades evolucions i sa contínua bellugamsnta, el distreia una mica; mes lss maniobres de la caballeria amb sos sabres desembeinats llampeguejant al eol, amb sos cascos i arreus brunyits reflectint la llum destriada en mils d'espurnes, amb e' poteig dels cavalls i amb els alaridors renills traquetejant la terra, amb ses branzides i trots, amb sos empartaments i corregudes, amb sos crits i ses amenaces, infiltrant en sa sang quelcom de reparadora ensrgia, el satisfeia bona cosa més. Tant li pleien els exercicis dels de a cavall, que fins s'oblidava ds la Pepa...

—Ja ets aquí?—solia dir-li al veure-la, manifestant sa recança.

—Si tan bé t'hi trobes!...—reprenia la Pepa.

El temor a les humitats (eon major enemic, segons parer del metge), li aesaltava tot d'una, i, esquitllant-se ds l'explanada, s'endinsava pels jardins. Davant el pont de fusta, per on s'eecorre el riuet ribetat de falsies i resseguit de canyes sombrejades ses vores pels polls i saucs, pels salzes i els oms, pels verns i les falgueres de remenuda fulla; amb ses fondalades frescals, atapeïdes de gemades berbes; conjunt decoratiu, natural d'impressiò i de tan alegres com ben combinats tons; davant d'aquells vers paleatges conjuminats amb tal acert que fins un e'oblida del artifici, la Pepa i en Lluís, embadocant-s'hi com a xicots, s'hi estacionaven mitja hora llarga... Reculaven pel cantó del riuet, remuntant el curs de ses quietes aigües reverdidee pel llot i el forrament de la molsa; davallaven fins al clap dsls plàtans, i, entaforant-se pel boec, aquell bocí de bosc rublart ds dràcenes i bergallons, bambús i llorers, eucaliptue i palmeres, esllenegats cedres i capritxosos desmais, mig revestits per l'eura, s'endinsaven per la gruta. Reprenien son camí, aprés d'una estona de repòe, admirant l'alçària dels eucaliptus i la verdor de les acacies, variades de tons i diferentes de fulles, en assombrosa diversitat, i travessant per

l'arc de fullatge que dóna al passeig de les magnòlies, enfront del portal del carrer de la Princesa, se n'entornaven a casa. La gent xacrosa o vagativa, que s'esquela sempre allí, revifant-se al calor del sol i enfortint-se amb el perfum dels arbres, mirava compassivament a en Lluís i amb sentida admiració a la Rossa, tot saludant-los amb respecte. Passaven el portal, embocaven pel Pastim, i la Pepa, desembarassant-se d'en Lluís, tot despedint-s'en, s'esquitllava pel matute.

. . . . . .

Certa tarda, la Rossa, passejant-se amb en Lluís pels caminals de les palmeres entornades d'araucàries i de molsuts avets i enlairades sobre catifes de gason i de cabellera de la reina, tirant dret als gabials dels micos i a les estables dels isards, s'adonà de què en Manel els segua els passos.

S'esquela allí, al rampeu del llac, davant dels coprés i els cactus voltejats de magnolies, més aprop de la Ciutadela. Al veure'l, la Rossa s'enrajolà un xic, desvià sos ulls pels geranis i margaridoies clapades d'eura que resseguien la vora del llac enriolant l'aspresa del rocatge; i, revestint amb sa malícia les intencions d'en Manel, sospitoses a son entendre, s'entristí tot d'una. A sos ulls, entelats per la auspicàcia, ja no el veia com abans, entenimentat i serio, en mig i tot de sa fallera.

Empès per sa follia, se l'afigurava com un de tants, de grosser i vulgaritzat caràcter, maniàtics d'un amor perjur, obsessats per una passió indigna, constant i xardorosa, sí, mes borda de sentiments, buida de seny, falla de consciència. A l'arribar als gabials guaità enrera de reull. El corp—que tal li era semblat en Manel a l'ensumar la rossa d'en Lluís—ja havia emprès la volada.

Abandonaren els gabials, seguiren amunt, pel viaró del polvorí, cobert pels polls i els saücs; remuntaren pel pont de fusta que dóna a la gran plaça, i envestiren la glorieta. Era l'estació de molts dies. S'assentaven en un dels bancs, al peu d'un plàtano, davant de les escales, i, contemplant els

ànecs i les oques relluint al sol son vistós plomatge o tallant l'aigua amb ses palmetes, i escoltant els raigs de les esfinxs, escupits amb remorejadora fúria, hi mataven distretament la estona.

Per cert que, en un de tals dies hi passà la Pepa un trastorn ben sèrio. Reposaven allí mateix, en un dels bancs més apropats al llac. La Pepa mirava al lluny, entorn de l'islot, ressegint l'estela d'un dels ànecs salvatges. Cercava a sa parella, confosa entre els cisnes d'esponjada ploma i a la que festejaven una rècua d'ànecs. Esteses ses ales, remoguda sa cua, cloquejant com una gallina al pondre, lluint al sol els setinats matisos de son bell plomall, avançava com una falua. L'estela de sa empenta que, començada per un punt, convertia's en angle que s'anava eixamplant, eixamplant i eixancarrantse com un compàs gradualment obert per ses puntes. Ja assolia l'islot, ja es capbussava a toms, estarrufant-s'hi de plomes, alegre per reveure a sa parella, quan la Rossa, que seguia son curs, encuriosint-s'hi com un infant, sentí que l'anomenaven... Era en Lluís. Distret amb una rata, una rata roja que fresejava al peu d'una esfinx pellucant les engrunes dirigides als peixes, es girà tot d'una a l'encauar-se l'animal, i, sorprès per l'encisament de la Pepa, traduit per ell en cavilacions, esclatà amb desgaire:

—Fa un quant temps que et veig més trista!...

—Trista? Veuràs... Ni trista ni alegre. I per què dius això, ara?

En Lluís acotà el cap, punyí el bastó, rastrejà la sorra amb la virolla com si posés sa rúbrica en una lletra de canvi, i, humitosos sos ulls, esgroguert el semblant i esgarrifosos els llavis, com enardit per la febre, afegí amb reposada veu:

—No ens formen illusions, Pepa; tot ho conec. Ara que em toca anar-me'n encara més pel clar. Jo he sigut ta desgràcia... sense voler-ho!... Ja ho sé! Oh!... Es que no hi passaria!... I ara!—afegí, sentint que la Pepa gemegava.—Si plores, no t'ho diré tot. I lo bo és que voldria dir-t'ho i... no se com dir-

t'ho!... Veus?... Jo quasi ja ric. Doncs, sobre allò que et deia, Pepa—afegí amb pausa—esbrinant-ho tot i madurant ho bé, mai diries què he pensat?

—Digues!... Veiam!...—reprengué la Pepa, no preveient on anava.

—Ja t'he dit que m'ho conec... Que la sento venir... Que no hi ha res que ho aturi... Doncs, que quan jo siga mort... si no hi ha cap més entorpiment et cases amb el metge.

—Que et tornes boig?—esclafí la Pepa, esborronant-se'n.

Alçà's del seti, tot segult, revenxinada com una serp al trepitjar-li la cua, pessigà a en Lluís del braç, instant-lo per a alçar-se, i en tant ell, mig rient i mig plorant, amarats els ulls par la tendresa: «M'ho promets?... M'ho promets, eh?...»—li repetia, ella, desficiosa pel sobtament i aclaparada pel colp, l'emmenava enllà, endalt, pas a pas, caminant d'esma, negats també sos ulls, i closos i apretats els llavis.

—M'has dat una beguda!...—digué a en Lluís, a l'arribar al pont.

—Bé. M'ho promets, eh?...—afegí en Lluís, amb un to d'ingenuitat que desconcertà a la Pepa.

—Si hi tornes et deixo!—reprengué la Rossa, amb manyagueria.

I, com ho tenien per costum, s'abocaren a la barana del pont, distrayent-se amb la bellugadissa dels peixos.

Ocultant ses impressions, guaitaven pel fons del llac, resseguint el curs de la peixada. N'hi havien!... De tota mena! Vermells com un coral, amaraperlats com una petxina, blavosos com un pessic de cel, vlats, grisos, fets un núvol, pigadets com una rosa, clapats com una pell de trigre, lluents, grossos, molsuts, bellugadissos; movent el morro tots i remenant la cua, airosos, al retallar l'aigua amb la prora de ses aletes. Com era a la època del fressar no reposaven gota. S'acollaven, s'envestien en corrua; trencaven la professó, capbussant-s'hi de sobte per empaitar una femella, una femella de llom argentat i de rojenca ganya; i, enfondint-ss pel llac, cabde-

llant-se sobre sí mateixos, fets un embull com una tòia de flors o un munyoc de virolades cintes, pirates de l'amor s'hi disputaven l'escaienta presa. Una molla de pa, engegada per un nen, o la cua d'un cigarro llançada per un humorista, destriaven el munyoc tot d'una, i esmunyint-se'n la femella, s'esvaïa endart, fins a la soma del llac, a refer-se, a revifar-se amb l'aira. Un mot de bambolles hi esclataven de sobte com un gotim de perles, i un cercle, prisat, enfosquit, onejant, eixamplant-s'hi a poc a poc fins arribar a les mateixes roques, anunciava la fi de la batussa.

Al termenar una d'aquelles bregues, la Rossa s'encarà amb en Lluís, esclafint, riallera.

—Saps que no m'ho puc acabar!... Quina una se te n'ha acudit, avui! Té dic, noi!...

—Pues... mira... La duia al pap de més temps!... T'ho juro!

—Vaia una arrel!... Oh, i ara que et trobes més... més fort... més reexit... No em parlaves, l'altre dia, de pujar a la cascata?...

—L'altre dia?... Just... Tens raó... Però, ja no hi som a l'altre dia!

—Què vols dir?

—Bé, mira... Com que em fonc per muntar-hi, demà em provars les forces.

La Pepa li donà el braç, i, muts, quiets, giragonsant pels viarons s'encaminaren a casa.

. . . . . .

A l'endemà, a pesar de sos destjos, no es mogueren de la glorieta. «Com fa aquest vent!...»—observà en Lluís, amb tot i que ni es movien els plançons dels arbres. «Hi anirem dijous, eh?...»—reprengué la Pepa. Vingué el dijous, ho aplassaren pel diumenge, del diumenge a l'altre dijous, i, avui pel vent, demà pel sol, l'altre per la tos, i el de més enllà per l'ensoplment de les cames, hi passaren prop de dos mesos... Ja venia la tardor, amb sos dies rúfols, amb ses nits humides. Les hores de sol s'havien escurçat tant, que donava pena. No feia aquella calor, aquella cal-

da estantissa qus tapava els esperits, mare del no fer res i germana del jeure; però, ben escandellat, que deia ell, gairebé l'enyorava. Instat per la Pepa, en Lluís, que sols li retreia per animar-lo, una d'aquelles tardes decidí l'ascenció

Era un diumenge. Xano xano, en acabat de dinar, s'arribaren a la gran plaça... Retuts per la soleiada, que amarava el badiu de llum, es guarireu del sol darrera el passeig de les magnòlies. Els erols dels marges, rublerts de dàlies, begònies i geranis, enquadrats per compartiments i dividits per menuts cactus plantats a tandes com a fites, conjuminavens'hi en airosos dibuixos, semblant a grossos esmalts o a llenques d'enrajolats que, per treure'n l'agre de les juntures, els haguessen cuit d'una sola peça. Les troanes dels passadissos i les eures del rampeus, arranades a dret fil de poc, es veeia tan llises i compactes, que aparentaven fetes amb motllo.

—Ja és coneix que és diumenge, avui!—digué en Lluís a la Pepa, assenyalant-les-hi amb el bastó.— Veus? Fan com nosaltres, com han de lluir en les festes, quan els creix massa el pel els l'aixullen amb l'estisora.

—I els pentinen i tot—afegí la Pepa, rient-se'n, tot tallant l'aire amb la ma com si esclarís una clenxa

Un dels guardes del Parc, amb sa banda de xarol blanc i sa engalonada gorra amb placa, saludant a n'en Lluís amb cortesia, com qui saluda a un superior, digué a la Pepa, referint-se a la música:

—N'hi ha per temps!... Per una hora al menos!

S'hi acostà uns passos tot seguit, i, com en Lluís, ofès pel ressol, es guaria els ulls amb les mans, els indicà un nou lloc per arrecerar-s'hi. Era el costat de la glorieta, en front mateix dels quartels, a l'ombra dels pinavets i les araucàries Entorn de la plaça encara no s'hi veia ningú. Uns s'esqueien al cafè, fent estona; altres, escampats pels bancs, prenien la fresca dessota els arbres; alguns s'endinzaven per les grutes. La cascata no rajava encara .. Sols el carretó de la música, arrambat al peu de la gran

petxina, clapava l'areny amb sa allargassada sombra.

Per distreure a n'en Lluís, la Pepa el feia adonar dels escombriaires. «Veus?.. li deia.—Veus?... Una escombra de vímacs, un fsixot de garbons emmanegats al tronc d'un roure i... té!... Mira't com aplega fulles! Ni qus fos feta de vellut! S'hi fixava, en Lluís, i reparant que l'eina, a pesar de son vaivé, ni aixecava pols ni ratllava la sorra, enduient-se'n, no obstant, les fulles, com imantades pels enterca garbons, responia, encuriosint-s'hi: «De veres que vol traça! Jo no sabria pas fer-ho!

El trepig de la gent atemperà de sobts sa impaciència. Ja anaven venint. Ara era una família, amb sa vanguàrdia de criatures, fent córrer el cèrcol o massegan la pilota; ara era una parella, aferrada pel braç, tota etiquetada, com en ple noviatge; ara una colla de minyones, ajogassades, rioleres, belluga-disses, bescantant als amos, sens miraments ni escrúpols, a tot badar de gorja, com si ningú reparés en elles; ara sorges dels veins quarlels, infanteria, cavalleria, artilleria, de tota mena; uns a bandades, altres amb ses xicotes; xuclant son puro, aquests, matxucant els guants, arrossegant el sabre, lluint les etxures d'un virolat trajo. A l'engegar l'aigua de la cascata, anà augmentant el gentiu.

—Ara o després?—preguntà la Pepa a n'en Lluís, signant-li les escales

En Lluís s'hi decantà. Ullà els alats dragons de recargolada i escatosa cua, fermats al peu de la gran tassa, llançant escuma a dolls per sa badada gola; els raigs i rajolins de les petxines, descabdellant-se el cim, destriats, en caients, com esclarits amb una pinta; els desvassalls dels costats, estrellant-se i rebotent contra les roques, rovellades per la esponjosa molsa; els faunos de més amunt, d'ulls entremaliats i trapassera rialla, espiant des de son recer el naixement de Venus, posada més endalt, nua, de peus en sa maraperlada ostra, entornada d'ondines, nues com ella; neixent, esclatant, millor dit, guapa, molsuda, arrodonida i feta ja com a punt d'emmaridar-se.

Rasseguí els graons, aquells trams escairats, giragonsant arreu entorn del *ramillete;* llambregà l'encavallada, que anlletgia el monument feia mesos, esperant l'airosa quàdriga i l'alat carro; i aturant-se en el replà de sota, en el mirador de la galeria, meta, feia temps, de sos desitjos, hi llençà un famós sospir. Ho veia tan alt, se li aparentava tan amunt, que li feia l'efecte d'un Calvari...

—Vols dir que hi arribarem?—esclafí, decantant-se vers la Pepa.

—Mira, lo que no es prova no se sap. No t'hi sents amb ànimos?

—Quan acabi la música, eh?—afegí, adonant-se dels facistole que l'home del carretó ja posava en rotllo.

A l'apareixer la banda, la gent s'abocava al pla, vessant arreu com a destries d'una riera. Rompé la música a la poca estona, i en Lluís, contradient-se a si mateix, s'encaminà a l'escala.

—Ara que no hi ha gent, eh, tu? No et sembla?

—Just, tens raó... Ara que no hi ha gent.

I embraçant la barana, remuntaren el primer tram.

—Sembla que tene delit!...—aventurà la Roesa, encoratjant-lo.

—Per ara!...—respongué sn Lluís, aprés d'esbufagar i reposant'hi una estoneta.

Dietraient-se amb la música i tot comptant els graons, assolí el replà, recolzant-s'hi a l'arribar-hi.

—Sembla que no—digué—i... cansa...

—Mira, quan en tinguee prou...

—Veuràe, com no ens empenta ningù...

Es tombà novament i reprengué la pujada.

—M'ofego!... M'ofego!...—esclafí de sobte amb enfosquida veu

—Reposa-hi, homs, reposa-hi!... Vole anar tan depresa!...—esclata la Pepa, acostant-s'hi.

Esbufegà un xic, tossí un xic més, palpa's el cor, que semblava li adoloria, i aprés de reposar un bon rato escoltant a la banda, que ja tocava la segona peça, reprengué l'ascensió.

Quan arribaren a dalt, els músics ja hi reposaven.

—Bé, com te trobes—li preguntà la Pepa allargant arreu sos ulls—Bufa, home, bufa!—repetí, notant que no responia.

—Un xic aixafat!... Un... xic... aixafat... veles—contestà, ja passada una bona estona.

S'abocaren als finestrals boi fent bracet, i encuriositats sos ulls per aquella estesa de verdor que s'ovlrava des de la galeria, ni gosaven moure's

—Es bonic, eh, tu?

—Molt... Però si no fos tan alt!...

—Mes paga el tret, veies! Repara...

I estenent son braç i allargant-hi un dit, li anà signant les mil sorpreses que enclòia tan riolet com esplèndit panorama. Els degotalls de l'aigua, els grupos de las petxinas, els plomalls dels sortidors, convertits en polsim, en fum, descomponent-se al sol en arcs de Sant Martí i amarant els balustres com si caïgués una rosada; el vesper de la gent acoblant-se entorn dels músics, negra taca matisada de vius colors, bellugosa i arrodonida com cau de formigues a l'acabar la sega; les capçanes dels oms, els plomalls dels coprés i els eucaliptus, les penques de les palmeres; tots aquells claps de verdor, variats de tons i de formes, ressaltant de la catifa d'herbes com brodats al relleu; les cúpules dels quartels vems destacant-se per l'arbrat i relluint al sol com restos d'una ciutat moresca; el gruix, l'atapeit gruix de les cases, surmontant pels campanars i torres; els pals i xarxes dels vaixells entortolligant-s'hi com un embull; Montjuich, l'esquarterat Montjuich, amb son aire de pessebre fet amb escorces de suro; les carenes veïnes, retallant el blavós espai: tot aquest decorat, tots aquests recons, totes aquestes vistes, signava al malaurat d'en Lluís el dit enterc de la Pepa.

—Si no fos tant alt!...—repetia ell, esbufegant encara.

Al canviar de mirador, un alè d'aire le pessigollà el pit, fent-lo estossegar un rato.

—Si sents fred, diga-ho!—esclatà la Pepa—Tornem-se'n?...

En Lluís, acovardat, anava a dir sí, mes un nou tropell de tos, seguit de sagnoses reumes, més fort encara del que sofrí quan marxà la Beatriu, llavors del casori, apurà totes ses forces.

—Vaja, vaja... Anem. No t'hi enfadis—reprengué la Pepa, llegint l'enuig de sa cara.—Potser no serà res. Potser no serà res... Vols el meu mocador?

I en tant en Lluís, esbravant sa quimera, renegava del món i de ses tragèdies, la Pepa l'anà conduint vers l'escala.

Quan foren al capdavall, la banda de l'Ajuntament, a precs del gentiu escampat a son entorn com un eixam de vespes, repetia la polka de son darrer número.

—Per la drecera!... Per la drecera!...—féu en Lluís amb enfosquida veu, signant a la Rossa el passeig dels àlbers.

Les ratxes del ventet, més fort a toms i més fresca, sobtaren el sufocament de la Pepa, mes no la rojor d'en Lluís: una rojor marcida, escampada a claps per sa cara, tal com a rastres d'una afecció leprosa.

Arrecerant-se del aire, embestiren el passeig.

El vent, sacsant els arbres, els despullava de ses fulles planyent-se'n enyoradissos, amb sa remorosa fressa. Als peus dels pollancres, tacant la sorra, els raïmets de la grana, uns ennegrits, altres verdosos, s'hi escampaven arreu com a munions de cuques. Dels àlbers blancs s'esbargien amunt esllanegats borrims, lleus i flonjos com cotó fluix, caient i espessint-se per l'herbey el mateix que una nevada. Les fulles seques dels eucaliptus, combades com a gumies, les platjades dels àlbers i les vellutades dels carolinos, s'apilaven pels reguerots, confonent-s'hi en un munt de brossa.

Molestat per la pols, en Lluís es refregava els ulls frisós, decantant al vent la esquena, fins que entraren en poblat.

A l'arribar a l'escala, ja no podia més. Tot le feia mal: peus i cames, mans i braços; tot se negava a obeir-lo.

Pujà al pis, amb l'ajuda de la Pepa i de la Tules, trucada expressament; reposant a cada replà i assentant-se bona estona aprés d'entrar-hi.

—Si cridéssem al metge?—preguntà tot d'una.

La Tules eixí pel metge, i, en tant la Pepa li preparava una aigua, es ficà al llit tot de seguida.

No podia respirar. S'inflava, s'ofegava... Aquella esquerda del pit, que a cada cop de tos s'obria més i més, com si li estripessen des de dintre, no el deixava en sossego. Amb una febre!... Déu meu, quina febre! «un incendi!»—que deia la Rossa a sos veins, abocats al cel obert, sorpresos i encuriosits per la trifulga. En tant venia el metge, els estadants de l'escala, ja desenfeinats, se'n pujaven amunt a corrua feta. Uns donaven remeis, probats, segurs, que no fallaven, citant per exemples de semblants casos a persones ja difuntes; altres planyien a n'en Lluís, condolent-se de ses penes, tot oferint-se a la Rossa. L arribada del metge desbandà de sobte els curiosos.

S'atansà al llit, tot escoltant de la Pepa el com de la recaiguda; visurà al malalt, a bell ull, massa convensut de que ja no hi havia remei; ho signà així a la Rossa, amb un moviment de cap; i, enganyant caritativament al ma'alt i receptant-li per fórmula, s'hi encongí d'espatlles. Recomanà seny a n'en Lluís: seny i paciència. I, manifestant-los que «ja l'avisarien» si ho demanava el cas, se retirà del quarto.

De llavors en avant, en Lluís s'anà fonent i fonent, perdent les carns a terces. Ni una gota de gana; ni delit de res; sens ventrell, sens gust... i aquella tos, aquella remaleida tos sempre.

Un dia, cap a la tardor, escaient-se molt afònic, signà a la Pepa que se li apropés al llit. La Pepa, sobtada de moment, s'hi acostà, amb prevenció, amb temença... Aquella mena de cridar se li feia tan significativa!... «Potser que obrissis els porticons»—li digué en Lluís a flor de llavis.

S'arribà al balcó, i com els porticons ja eren oberts, arrebossà un xic més les cortinetes.

—T'hi veus més així?

Mogué el cap el malalt, manifestant amb sos ges-

tos que ja poc se li endonava, com si hagués sigut un capritxo; i, bregant per incorporar-se, inútilment per cert, puix no li responen les forces, cridà de nou a la Rossa.

—Escolta'm.

—Ja t'escolto... Que si et sento?... Vaia si et sento!... Però, mira: si no és cosa de molt interès, potser val més que no et cansis...

—Sobres alló... saps?... Alló... que et vaig... dir...

La Pepa, penetrant l'intenció pel guspireig de sos humitosos ulls, hi tremolava d'angunia.

—No... t'en... recordes?...—afegí, aprés de reposar-hi una estona—Lo d'en Manel!...

—I ara!...—Vols callar, Lluís! Si m'aborreixes, diga-ho!...—reprengué, apassionant-s'hi.

—Es que... vui... que m'ho juris!...

—No sé pas com te tornes! Lo mateix que la quit xalla. Unes dèries!...

—Que... m'ho juris.

La Pepa s'hi acostà, s'hi enterní, comprengué lo que valía aquell cor, i, veient que tornava a la seva com si fos una mania, li clogué amb un petó la boca. A l'aixecar-se de nou, una rosada de llàgrimes perlejava per ses galtes.

De sobte s'esgrogueí... s'esverà, sorpresa. «Lluís! Lluís!...»—repetía, veient-se'l llarc, fred, cluc d'ulls, guerxos i amoratats els llavis. La Tules hi corregué

—Lluís!... Lluís!...

—Es mort!... S'ha mort!... Mare!... Ai mare meva!...

I llançant alarits, esbullant-se els cabells i retorcent-s'hi els braços, s'abraçà a n'en Lluís com una boja.

La presència del veïnat va retornar-la

—Però, si ja t'ho deia el metge que se't moriria així!

—Com un pollet!

Fins que queden ofegats!

—Fins que es tapen!

—No hi ha remei, filla! Tots l'hem de fer, aquest camí!

I la Carme i la Tecla, la Pona i la Feliça (arreconant aquesta sa tivantor), el músic i els clavetaires, junt amb el passamaner, vingut de fora aquell dia, aconsolaren i enfortiren a la Pepa, amb sos retrets, amb sos exemples, amb sos oferiments i planys, amb ses sentides i conformadores paraules

XVIII

Mig any aprés de la mort d'en Lluís, tots els veïns del carrer l'enyoraven encara. Sa proverbial activitat i son reconegut enginy, s'afició al treball i ses múltiples aptituds (manifestades ja des de sa jovenesa), junt amb la bondat de son caràcter, se retreien a cada estona. La Pepa se n'envanís un xic, com si d'aquells elogis n'hi pertoqués una part, en que fos indirecte, i oblidant a n'en Lluís dels últims mesos, a n'en Lluís malalt, desfet, malhumorat, sombra, a penes, de sa figura i vera disfressa de son caràcter; de son caràcter mogut, festiu, lleuger, escaient, de quan l'anomenaven «Perdiueta», s'aconhortava amb sa desgràcia. Havia deixat el matute, que ja de temps tenia aborrit, reprenent sa industrieta dels llibrets, de quins estrits, revenuts dos cops, tornà a ser-ne posseïdora. Es desfeu d'alguns mobles, per parer de sa mare; rellogà mig pis, quedant-se per ambdues el mateix tros d'sbans amb els propis compartiments, amb idèntica disposició; habilità el quarto de la finestra per a l'exercici de sa indústria. I, rejovenint-se amb aquell salt, que le retornava al temps de sa fadriness, desemmatxucà els sécs de ses galtes. L'entalemat de la finestra reverdí de nou, alegrant a les oronetes del ràfec; les notes dels testos esclataren altre cop, esbargint son perfum arreu i distraient

sa vista; el sol allargà sos raigs fins al vetlladorst, enteranyinant de llum les rajoles; i tot, tornant a son ser i estat, al ser i estat dels bons jorns de la Pepa, més bons com apreuats ja d'un xic lluny, correspongué a la graduació del canvi.

El rigurós desterro a que s'havia sotmés en sos primers dies de viudesa, s'anava allisugerint a toms. Ja no parlava gemegant, ja no s'engelosia de la sort, de l'aparent sort del proxim, equívoca moltes vegades; ja no es recatava del celobert, d'aquell balcó al que tantes voltes havia eixit garlejant amb ses veines, confessant a la Beatriu, somrient a en «Perdiueta»; ja s'abocava al davant amb excusa de estendre-hi, ara mocadors de pita, ara de butxaca (negres aquells i endolats aquestos), o per tirar cinc cèntims al pobre manco del pianino; ja baixava a baix, al carrer, pel vsinat, pel barri, sense estalviar anades, sense enquimerar-se per sa memòria, per lisu que fos el motiu, amb tal ho fos als ulls de ses veinss, més tafaneres que un burot, més vigilants que un civil, més bescantaires que un nunci; ja sortia a passeig, per orejar-se, per esbargir-se, per ablanir sa pena, no dret al Cementiri, com en les primeres festes, sinó vers el Parc, on se li acudia el record d'en Lluís, plavent-hi, i vers la Rambla, on, oblidant amb son bullici el record d'en Lluis, enfortia sa conformitat, apaivagant sa desgràcia. Ni planyosa ni nyeu-nyeu com algunes, llevat pel fort del trastorn, normalitzava sa vida i comportava son greu, sense fingiments, sense papereries, sense preocupacions; amb prudent naturalitat, amb la naturalitat de ta que compta amb independent i sà criteri.

Sols ds tant en quant, al sobtar sa tasca, enduta pel *spleen* o obsessada psr alguna insistent idea (una d'aquellss idees tristes, fosques, vagoroses, que maseguen el cor i enterbolen l'espert, resolguent-se en humitosa boira, boira transformada a l'exterior, més tard, en suau i benfactora pluja de llàgrimes), sols alesbores, sn aquells ratos d'esglai, d'encisament, de dubte, inspirats per una veu, per una som-

bra, pel cruixit d'un balcó, pels estossecs de la Feliça, que l'atansaven a la finestra per respirar-hi, per esbargir-s'hi, com si la atmòsfera de son quarto l'emmetzinés tot d'una; sols en aquells trànsits, sobtats, imprevistos, violents, en què s'adonava de la ferida ans de sentir el colp de la bala, es desviava de sa drecera... En aquells instants tota sa vida, tota l'auca de sa vida es descorria davant sos ulls amb la vertiginosa pressa d'un caleidoscopi. D'aquella grossa i movedissa taca, d'aquell gargot sense fi, entrelligat com un niu de meries, ella en trela un topo, un fil: un topo que s'engrandia, un fil que s'allargava, creixent aquell com un ninotot de sombres, seguint aquest com descabellat d'una pua, i escampant-se l'un en davassall i encavallant-se l'altre en embull: com rastre de cargol aquell i aquest com espessèida blonda, es transformaven en sa fantasia en vivents i humanals figures. L'una era la d'en Lluís, son malhaurat companyó, l'altra la d'en Manel, l'estudiant, son veí de finestra... Mes la veu de sa mare, sobtant-la en son desvari, li esbargia aquella boira, i la Pepa, retornada a la realitat, reprenia sa tasca.

Sols un deslig, el de saber d'en Manel, era el corcó que restava de sa fallera. No pas per encaboriar-s'hi, no pas per enardir-la amb ja fonedissos esments, ni per interessar-li el cor, sisquera; sinó per curiositat, per tafaneria, per aquesta insignificant passió que, amb tot i ésser lleugera, puix sols arrela en fals, tant mou i desassossega a les dones. Què feia?... On hauria anat? Com no l'havia vist més, d'ensà d'aquell dia que el sorprengué lligat, ferma a son ròssec!...» Perquè, amb tot i que alguna vegada, modificant ses opinions, atribuïa l'*encuantre* a la casualitat (com molt bé podria ésser, com fóra de segur, sense dubte), aprés de la mort d'en Lluís, i sense cap motiu plausible, tornava a sa suposança. Es passejava per ella. La seguia a n'ella. No podia viure sense ella. I si era cert això, com s'havia fos, com havia desaparegut, així, repentinament, de sobte? Aquest misteri, fàcil de descobrir

si els miraments deguts a son estat no li vedessen certee inquisicions, era el que de tant en quant l'entabanava Algunes vegades, temptada pele retrets de les veïnes, s'hauria aventurat, hauria llançat expressions més o menoe encobertee, perquè servissen d'esque a l'objecte de sos deeitjos; mée soepesava les insinuaclone, interdia el dubte en sa ingenuïtat, i, creient que li ficaven els dits a la boca per a polsar-li els sentiments, se retreia de fer-ho. Amb la del músic i la clavetaire s'hi havia escaigut tant sovint, que ja paesava de compte!

Un dia, excusada per l'interée de la conversa, aventurà's a arriscar-e'hi... Parlaven de l'Emília, la de la volta dels Jueus, sa rival d'atzar, que tant que dir havia donat al barri. Cansada de relacione d'escala i de feetelgs de carreró, tipa d'enamoraments festius (festius perquè no passaven d'un diumenge), i de prometatges a l'aire lliure, sense més testimoni que el sol o la lluna, l'elxut Bogatell o els canyars de les barraques, el *carretó sense número* e'havia acomboiat al fi, amb el Ros, el Pelut, aquell pellaire de baix, partó de fatxa amb Judes, abandonant a sa mare amb ses xacree, i boi emprenent-lee amb son traeto vers l'Amèrica del Sur, en quin país, ella planxant i ell adobant culroe, segons soe càlcule, sentarien ele fonaments de sa fortuna Eren a casa de la del músic La Tecla i la Tuies, la Pona i la clavetaire, armades pel passamaner—el trompa s'esqueia d'ensaig—bogadejaven a l'Emília amb tal empenyo, que no li deixaven peça bruta. Revietant la sèrie de sos partits, arribaren a en Manel, eepalmant-ee totes de què semblant trasto e'ensopegués amb tan galana troba... La Pepa tremolà: les veïe venir, se sentí al damunt la cavalleria, per més que frisava per a saber-ne. Mes, deixant son seti i esmunyint-se prudentment del rotllo, temerosa d'una engabiada, e'esquitllà envers el balcó. Encara no hi era que ja la Pona l'envestia...

—Tu, Rossa, no ho saps?... El dimoni s'ha fet frare! No m'entene? L'eetudiant!... Diu que es pasea metge!...

—Que no ho sabies, Pepa?—reprengué la del músic.—Es estrany que no t'ho hagués dit!...

—Per lo que em deu interessar!... —respongué la Pepa, recolzant-se a la barana...

S'abocà al carrer, se féu la distreta, i entenent que la del músic, confirmant lo de la Pona, defensava a en Manel, planyent-se de sa sort, s'hi girà d'espatlles «Bé prou t'ho diran! »—pensà, refiada en la reserva de les de son sexo... Vuit dies aprés, per allò de «zic-zic, me revento ni ho dic», la Pona i la del music, contra el desitg de la Pepa, dissimulant amb traidoria, la imposaven de ses curioses noves Poques eren aquestes, mes no mancades de substància. Sense deixar son empleu de la Casa gran, en Manel havia continuat sa carrera, desprenent-se de son amic el de la timba, i, seguint els consells de son protector i compatriota, el de la curia. Com li faltava ja poc, aprés del repàs d'alguna assignatura reprovada pel natural descult de sa atzarosa vida, s'ho estudià privadament, acollint-se a les disposicions de l'època, passant-se'n a Saragossa, més endavant, a fi de revalidar-se Allí s'esqueia, ja feia dos mesos quan aprengué la Rossa aquestes noves La Pona i la del músic, aprés d'amanir-les amb observacions favorables a la conducta d'en Manel, esperaven de la Pepa alguna manifestació, alguna declaració més o menos franca de ses impressions, confirmadora de llurs sospites; mes portava son paper tan repassat, vivia tan previnguda la Rossa, que dels misteris de son cor, de son enamorament amb l'estudiant i de sos desitjos no en deixà entreveure una sola lletra.

—Oh, tu qui sap! ...—esclafí la del músic, envestint-la a la descarada.—Potser et demani quan torni.

—Que no t'hi casaries?...—reprengué la Pona, encara més atrevida

I, atacant-la per un costat i obligant-la per l'altre, confonent-la a preguntes i ferint-li l'amor propi, li arrencaren una d'aquelles afirmacions tèbies en sa manifestació i d'entenebrats vesllums, que, si no

diuen res en clar, donen lloc a la malícia per a interpretar-les.

—Bé, si; com no ha de sortir de tu...

—Just. Com a tu no t'estaria bé...

—Però, si *ell* fes un pas?...—aventurà la del músic

—Maria de Déu!—esclafí la Rossa.—Qualsevol se creuria que vaig molt acasarada! Ni sisquera m'he aliviat el negre i ja em pertenim d'acomodoe

La Pona esclatà a riure. La Carme s'enrogí, s'enrogí com una rosella, mocegant-ee i tot el llavi... I era que, així com la Pona sole intervenia en la conversa per pura curiositat la Carme, jogant-s'hi son amor propi, la provocava amb tot empenyo.

Feia dies que en Ton, el músic, havia rebut una carta d'en Manel, fetxada a Lleida, encomanant-li amb insistència explorée a la Rossa reepecte a eoe propòsits de muller-ar-s'hi... Li anunciava que poeseia ja el títol, del que no havia fet cabal a son temps; que la mort d'en Lluíe, que ell h havia innovat, l'afectava molt, desfent-ee en sentits elogie al difunt; 'i prevenia que ee n'anava a sa terra, a casa de sos paree, empicats ambdós i amb àneia de reveure'l, i li pregava encarescudament no li regategés les novee de la Pepa, única a la que havia estimat, única per la qui havia eofert i a la quina enyorava com una criatura.

—Mal encàrrec, noia—confegí en Ton al doblegar la carta, condensant tots sos eecrúpols en una ganyota.

—Deixa-ho per mi! Deixa-ho per mi!...—reprengue la Tecla, envanint-se de ses traces.

Preparà l'ocaeió aquella, fent servir a la Pona de *segon*, senee avinentar-h l'assumpto, a fi d'endur-se'n tota la glòria; mes, com ele posats de la Pepa no s'avingueren amb sos deeitjoe, e judicar per ees exclamacions, s'avergonyí de son poc tacte.

—Això és un dir, bleda!—esclatà, amagant sos intene. I dirigint-se a la Pona:

—Naturalment que fine a l'any no ee'n resa, d'aquestes coses. En sèrio al menos, eh!

—Ah, sí, no... En sèrio fins al tombar l'any... i encara!—reepongué sa veïna, badallant-hi amb tot respecte.

Mee no tombava pas l'any que la Tecla la empaitava de nou. Una lletra de la Beatriu, sa filla, la movia a fer-ho. No li parlava de ree, sinó d'en Manel, de eos propòsits envers la Pepa, de ea nova poeició, de sa conducta de eos desitjoe, fonamentats tots en el compliment de sa primordial aspiració, el caeori amb sa enamorada. Sorprenent a la del músic, que estava dejuna de tot, li feia avinent com l'estudiant, protegit per son oncle, el metge de Tortosa, que fou qui l'atià a l'estudi de sa carrera, i per la influència d'ella entre la gent del poble, que la estimaven i consideraven molt, e'havia installat a Benicarló, arreplegant una conducta, ale pocs mesoe, com cap més se l'havia vista. Li noticlava que, de moment, se l'havia ficat a casa com a rellogat, eeperant que es decidís la Pepa per a buscar-ee'n una, mobiant-la segons soe gustoe. Afegia que era molt ben vist, volgut de tothom, fora del metge vell, perquè amb ses cures, encertades gairebé totes, li prenia la feina; recomanant-li de nou que no deixés l'encàrrec de mà, i oferint-li que, a venir-hi bé la Pepa, pujaria amb la «Curra» per acompanyar-la.

—Me vols creure a mi?—remugà el «trompa», aprée de llegir-la.—Doncs que hi passi els ulls per si mateixa.

—Tot de colp? Sense amaniments?

—Ca!... Ca!... Tal com raja. Ja és prou gran. I *dempués*, si tampoc li ha de venir de nou!... Que et creus que no s'ho afigura? Més amanida de lo que ja l'hi teniu!...

La Carme plegà el full, el ficà dins del sobre, eixí al balcó del celobert a preguntar per la Pepa, i, segura de què es trobava a casa, se n'hi passà tot seguit.

—Vsuràs, Pepa! tant n'hi ha i bon pes. Ni sé com dir-t'ho, ni estic par cansonaries... Té... Tu mateixa...

I li allargà la carta.

—Per mí?...

—Ve a la nostra endreça; però .. llegeix, tu que en sape. Per nosaltres sí que, llevat de les expressions, crec que no ens toca una lletra.

—De la Beatriu!—esclafí, llambregant la carta.

I començà a llegir.

De cop perdé els colors; aprés s'anà enrogint, avergonyint-se de lo que llegia; plorà més endavant; somrigué, més tard, desfent-se en exclamacions, com per a desfogar-se de la impressió rebuda, i, eepurnant-li els ulls i ballant-li el cor alhors, trèmuls sos llavis i creuats els braços, com subjectant son desassossego, es repetia sorpresa:

—Ai, senyor!... No me'n puc avenir!... El mateix que si fos un somni! El mateix que si foe un somni!

—Ee allò... La planeta!—reprengué la Carme; afegint, amb to reposat:—No t'hi repeneie, eh? I afanya't a escriure'ls, que el desfici ningú el detura.

La Rossa somrigué, tot elxugant-ee els ulls, i, estrenyent la carta entre ses mans, se deixà caure en el primer seti.

. . . . . .

Tres setmanes més tard, la Pepa, ja venute sos trastoe, i convençuda, si no conquistada, la Tuies, que no volla moure's de Barcelona, abandonaven son niu del carreró d'en Gatuelles En Telm i la Beatriu, padrins de boda del metge, vingute amb càrrega de sal sols per endur-se'n a la núvia, pujaven a buscar-les. A baix del carrer, un carro dels del port, ple de fato fins a la barana, esperava l'orde per a conduir-lo a la «Curra». La Carme i el Ton, al llindar de la porta, ella picant de peus i xiulant ell una marxa, recomptaven els bultos. A l'eixir la Pepa, una pluja d'«adéus», i, cloent i descloent les mans als de més lluny, prometia escriure'ls. A l'arribar al cantó s'hi aturà de sobte. Es despedí de nou del veinat, resseguí el carrer d'un cop d'ull; contemplà sa finestra, enramada pele testos, amb sos rosers a la florida; velé els nius dels orenels, arrebossats de llum i guarits pel ràfec, arran matelx de la teulada;

es recordà d'en Lluís, tot d'una, i acudint-se-li el plor, un plor sentit, ingènuo, de reconeixement, hi acotà la testa.

—I ara!...—esclafí la Tuies adonant-se'n—Que no tens seny, Pepa?

La Pepa s'eixugà els ulls, llambregà de nou el carreró, i, despedint-se per darrera volta del veïnat, s'acomboià amb la comitiva.

INDEX

	Pàgs.
Capítol I	1
» II	10
» III	16
» IV	22
» V	31
» VI	43
» VII	53
» VIII	62
» IX	75
» X	84
» XI	95
» XII	109
» XIII	122
» XIV	130
» XV	146
» XVI	160
» XVII	173
» XVIII	194

Biblioteca de Catalunya
83-8 an
23.022

12 an

DIPUTACIÓ DE BARCELONA

Biblioteca de Catalunya

509.362
833.48'19'Pon

BIBLIOTECA DE
1001917

Digitized by Google